

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

Drobné sakrální památky v západním Krušnohoří

Jiří Malý

© 2018 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jiří Malý

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Drobné sakrální památky v západním Krušnohoří

Název anglicky

Small sacral monuments in west part of Ore Mountains

Cíle práce

Výzkum ve vybraném regionu s cílem zjistit, zda se vlastníci pozemků, na nichž se nacházejí památky drobné sakrální architektury, o ně starají tak, jak jim ukládá zákon, a zda pro ten účel mají dostatek finančních a jiných prostředků. V případě zjištěných nedostatků navrhnout způsob zjednání nápravy i možnosti financování z dotačních zdrojů, na které mají ze zákona právo.

Metodika

Výzkumná hypotéza (že o památky drobné sakrální architektury je anebo není řádně postaráno) bude ověřována daty z terénního výzkumu ve vybraném regionu. Bude proveden terénní výzkum při němž bude zjišťována poloha památek, jejich typové zastoupení a jejich stav zachovalosti, svědčící o dostatečné péči, i vybavení náležitým příslušenstvím (informační tabule, úprava okolí apod.). Současně bude provedena fotodokumentace památky. Bude zjišťováno, zda vlastníci pozemků, na kterých se památky nacházejí, mají pro účel péče o tyto památky dostatek finančních a jiných prostředků. V případě zjištěných nedostatků navrhnout opatření k nápravě a možnosti financování z dotačních zdrojů, na které mají ze zákona právo.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

sakrální památka, obnova, odborná pomoc vlastníkovi

Doporučené zdroje informací

1. HÁJEK, Tomáš, BUKAČOVÁ, Irena: Příběh drobných památek: Od nezájmu až k fascinaci. Vyd. 1. Praha: Studio JB. 2001. ISBN 80-900903-9-7.
2. CHODURA, Radko. Malý slovník pojmů sakrální architektury – stručný výklad pojmů typologie sakrální architektury a stavebně historického tvarosloví. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, 1999. Studie Teologické fakulty Jihočeské univerzity; sv. 7. ISBN 80-7040-312-8.
3. VALENČÍK, M. Ohrožené památky: Kostely, kaple, kapličky v České republice. Praha: Miloš Uhlíř – Baset. 2006. ISBN 80-7340-082-0.
4. WIESER, Stanislav a kol.: Kamenné kříže Čech a Moravy. Praha: Argo. 2001. ISBN 80-7203-370-0.

Předběžný termín obhajoby

2018/19 ZS – PEF (únor 2019)

Vedoucí práce

PhDr. RNDr. Michal Kubálek, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 27. 11. 2018

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 28. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 28. 11. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Drobné sakrální památky v západním Krušnohoří" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 26. 11. 2018

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu práce PhDr. RNDr. Michalu Kubálkovi, Ph.D. za vstřícný přístup a cenné rady při zpracování této bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat své rodině a zejména manželce Lence za trpělivost a shovívavost.

Drobné sakrální památky v západním Krušnohoří

Abstrakt

Tato práce se zabývá problematikou drobných sakrálních památek v regionu západního Krušnohoří. Takovými památkami jsou na tomto území převážně kříže, kaple a sochy. Cílem této práce je detailní studie drobných sakrálních památek ve zvoleném území, vytvoření katalogu těchto památek a zhodnocení jejich stavu, který je odrazem péče jejich vlastníků.

Teoretická část práce je věnována charakteristice drobných sakrálních památek – jejich definici, historii a typologii, a také představení historických a geografických podmínek zkoumaného území a obcí, na jejichž území jsou zkoumané objekty umístěny. Dále se tato část práce věnuje právním aspektům vlastnictví drobných památek a aspektům ekonomickým, konkrétně možnostem financování jejich obnovy a údržby.

Výstupem praktické části práce je soupis vybraných objektů drobných sakrálních památek formou katalogových listů. Ty obsahují popis a historii objektů, jejich umístění, zhodnocení stavu, informaci o vlastníku a je-li objekt zapsaný na seznamu kulturních památek. Z těchto údajů pak vychází zejména analýza technického stavu objektů v závislosti na jejich vlastnicích. V samostatné kapitole jsou na konkrétních příkladech popsány různé přístupy k obnově památek a financování těchto činností. Potenciál drobných památek ve zkoumaném regionu se pak snaží zachytit SWOT analýza.

Klíčová slova: drobná sakrální památka, kříž, kaple, obnova, dotace, technický stav, Krušné hory, Sudety

Small sacral monuments in west part of Ore Mountains

Abstract

This thesis deals with problematics of small sacral monuments in the region of the western Ore Mountains. Such monuments are mainly crosses, chapels and statues in this area. The aim of this work is a detailed study of small sacral monuments in the chosen area, the creation of a catalog of these monuments and the evaluation of their state, which reflects the care of their owners.

The theoretical part is devoted to the characteristics of small sacral monuments – their definition, history and typology, as well as the presentation of the historical and geographical conditions of the studied territory and municipalities in the territory of which the objects are located. Furthermore, this part of the thesis deals with the legal aspects of ownership of small monuments and economic aspects, ie the possibilities of financing their renewal and maintenance.

The output of the practical part is a list of selected objects of small sacral monuments in the form of catalog sheets. These include a description and history of the objects, their location, condition evaluation, owner information, and if object is on the list of cultural heritage. These data are mainly used for the analysis of the technical state of the objects according to their owners. In a separate chapter, different approaches to the restoration of monuments and the financing of these activities are described on particular examples. The potentials of small monuments in the surveyed region then try to capture the SWOT analysis.

Keywords: small sacral monument, crucifix, chapel, renovation, grant, technical condition, Ore Mountains, Sudetenland

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika práce.....	12
3 Teoretická východiska	14
3.1 Historické aspekty	14
3.1.1 Historie vývoje drobných památek	14
3.1.2 Definice drobné památky	14
3.1.3 Typologie drobných památek dle funkce.....	15
3.1.3.1 Sakrální památky	15
3.1.3.2 Pamětní památky	15
3.1.3.3 Památky právního charakteru	15
3.1.4 Krajina a drobné památky	16
3.1.5 Hodnota drobných památek	16
3.1.5.1 Historická a památková hodnota	17
3.1.5.2 Architektonická a umělecká hodnota	17
3.1.5.3 Technická a stavební hodnota	17
3.1.5.4 Kulturní a estetická hodnota.....	17
3.1.6 Typologie drobných sakrálních památek.....	17
3.1.6.1 Kaple, kapličky.....	18
3.1.6.2 Kříže	18
3.1.6.3 Křížové cesty	20
3.1.6.4 Boží muka.....	21
3.1.6.5 Sochy, sousoší a mariánské sloupy	22
3.1.6.6 Zvoničky.....	22
3.1.6.7 Obrázky světců	23
3.2 Územní aspekty	23
3.2.1 Historie Krušných hor.....	23
3.2.1.1 Názvosloví Krušných hor	23
3.2.1.2 Nejobydlenější hory Evropy	24
3.2.1.3 Období po třicetileté válce.....	24

3.2.1.4	Soužití Čechů a Němců	25
3.2.1.5	Období po druhé světové válce	25
3.2.2	Pojem Sudety	26
3.2.3	Obce v zájmovém území.....	27
3.2.3.1	Nejdek (Neudek)	27
3.2.3.2	Tisová (Eibenberg)	28
3.2.3.3	Oldřichov (Ullersloh)	29
3.2.3.4	Vysoká Štola (Hohenstollen).....	29
3.2.3.5	Suchá (Thierbach)	30
3.2.3.6	Vysoká Pec (Hochofen).....	30
3.2.3.7	Rudné (Trinkseifen).....	30
3.2.3.8	Nové Hamry (Neuhammer).....	31
3.2.3.9	Pernink (Bärringen).....	31
3.2.3.10	Abertamy (Abertham)	32
3.2.3.11	Hřebečná (Hengstererben).....	33
3.2.3.12	Horní Blatná (Platten).....	33
3.2.3.13	Mílov (Halbmeile).....	34
3.2.4	Krušné Hory a zápis v UNESCO.....	34
3.3	Právní aspekty	35
3.3.1	Ochrana drobných památek	35
3.3.2	Listina základních práv a svobod.....	35
3.3.3	Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči	35
3.3.4	Pojem drobná památka v zákonech	37
3.3.5	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	37
3.4	Ekonomické aspekty	38
3.4.1	Dotace obcí a krajů	38
3.4.2	Dotace ministerstva kultury	38
3.4.3	Dotace z fondů EU.....	40
3.4.3.1	Integrovaný regionální operační program (IROP)	40
3.4.3.2	Program spolupráce Svobodný stát Sasko – ČR 2014–2020	41
4	Vlastní práce	42
4.1	Terénní výzkum	42
4.1.1	Vymezení zkoumaného území.....	42
4.1.2	Seznam zkoumaných objektů	44
4.1.3	Stupnice hodnocení stavu památek.....	46

4.2	Výsledky výzkumu.....	48
4.2.1	Typologické rozdělení zkoumaných památek	49
4.2.2	Rozdělení podle stavu.....	49
4.2.3	Stav objektů v závislosti na vlastníkově.....	50
4.2.4	Příklady obnovy drobných památek ve zkoumaném území	52
4.2.4.1	Nejdecká křížová cesta – občanské sdružení a nadační fond	52
4.2.4.2	Kaple v Suché – úspěšná studentská práce.....	53
4.2.4.3	Socha Ježíše Krista v Perninku – státní podnik Lesy ČR.....	53
4.2.4.4	Kaple sv. Anny v Horní Blatné – v režii místních občanů.....	54
4.2.4.5	Kaple sv. Jana Nepomuckého v Mílově – přeshraniční spolupráce ..	54
4.2.5	Potenciál drobných sakrálních památek – SWOT analýza.....	55
5	Závěr	56
6	Seznam použitých zdrojů	58
6.1	Literatura	58
6.2	Internetové zdroje.....	59
6.3	Ostatní zdroje	61
7	Přílohy	62
	Seznam obrázků.....	64
	Seznam tabulek	64

1 Úvod

Sudety a drobné sakrální památky. Kombinace, která pravděpodobně vzbudí obavy v každém, kdo se o tuto problematiku byť jen lehce zajímá. V případě Krušných hor se ještě přidá katastrofická vize přírody zničené vlivem průmyslu. To jsou podmínky, za kterých by zde krásu památek zasazených v malebné krajině hledal asi málokdo. Jestli je skutečnost opravdu taková nebo velkou roli hraje „špatná pověst“ tohoto regionu, na to se pokusí odpovědět tato práce.

Obrázek 1 – Kříž u kostela Čtrnácti svatých pomocníků v Abertamech

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

V teoretické části práce dojde k seznámení s pojmem drobné sakrální památky, s jejich historií, typologií, vlivem těchto objektů na vnímání krajiny. Dále bude představen region, kde výzkum probíhal, včetně historických souvislostí. V neposlední řadě zde budou popsány právní aspekty vlastnictví těchto objektů a možnosti financování jejich obnovy a údržby.

Praktická část by měla dát odpověď na otázku, kde se majitelé o drobné sakrální památky starají tak, jak jim ukládá zákon. Cílem této části práce je vymezení a zmapování zkoumaného území, vytvoření seznamu vybraných drobných sakrálních památek, které se na něm nacházejí a zhodnocení jejich současného stavu. Bude provedena jejich dokumentace, popis, zhodnocení stavu a zachycení polohy pomocí souřadnic GPS. V literatuře a dalších zdrojích budou vyhledány dostupné údaje o jednotlivých objektech a následně dojde k vyhodnocení výzkumu. Na několika případech bude popsána obnova drobných sakrálních památek v praxi.

Pro potřeby této práce byly mapovány pouze drobné sakrální památky umístěné v exteriéru. Nejsou zde například obsaženy objekty umístěné uvnitř kostelů a kaplí.

2.2 Metodika práce

Teoretická část je založena na literární rešerši dostupné literatury a dalších veřejných zdrojů. Praktická část je pak založena na terénním výzkumu metodou sběru dat vlastním pozorováním. Terénní výzkum probíhal s přestávkami od června 2017 do října 2018. Došlo k vymezení zkoumaného území (kap. 4.1.1) a byla provedena fotodokumentace vybraných objektů, které se v něm nacházejí. Dále bylo provedeno zaměření polohy objektů, jejich popsání a zhodnocení jejich stavu. Ke zhodnocení stavu byla stanovena škála s pěti hlavními stupni, která je popsána na str. 45-47 (kap. 4.1.3). V některých případech došlo k získávání informací o dokumentovaných objektech od přítomných osob, zejména pokud se jednalo o památky umístěné v zahradách domů nebo v jejich blízkosti.

Informace, které nevyplynuly přímo z terénního výzkumu, byly získávány převážně z odborné literatury a veřejných zdrojů dostupných na internetu. Vyzdvihnout je třeba zejména oceňovaný internetový projekt Památky a příroda Karlovarska, ze kterého bylo pro potřeby této práce čerpáno množství údajů. Cenné informace o drobných sakrálních památkách na Nejdecku také poskytl kronikář města Nejdku, Mgr. Pavel Andrš.

Ke zhodnocení potenciálu drobných sakrálních památek ve zkoumaném území pak byla vypracována SWOT analýza.

3 Teoretická východiska

3.1 Historické aspekty

3.1.1 Historie vývoje drobných památek

Drobné památky mají na našem území dlouhodobou tradici, jejich rozvoj nastal zejména po rozšíření křesťanství. Z nejranějšího období v 9. a 10. století se tyto památky nedochovaly, od počátku 2. tisíciletí však tvoří nedílnou součást naší kulturní krajiny. Rozmach drobných památek nastal v baroku, o kterém můžeme konstatovat, že *umělecky dotvořilo a esteticky umocnilo krajinu a natrvalo spojilo architekturu a její obyvatele s přírodou*. (HÁJEK, BUKAČOVÁ, 2001, s. 10) Hustota výskytu drobných památek na území České republiky je mimořádná i přes výrazné ztráty, ke kterým došlo zejména ve 2. polovině 20. století. Na rozdíl od uměleckých děl, umístěných za zdmi muzeí a galerií, může tyto památky vidět a vnímat každý obyvatel. (HRUBÝ a kol., 2015, s. 9-10)

3.1.2 Definice drobné památky

Drobnou památkou se rozumí takový artefakt, který je vytvořen, upraven či alespoň umístěn cílenou lidskou činností, přičemž vytvoření daného artefaktu musí být vždy zdůvodněno a památka by měla plnit tu funkci, kvůli které byla vytvořena. Tento funkční význam daného artefaktu by měl být zároveň smysluplný sám o sobě, bez použití zásadních doplňujících informací o památce či na ní. (HRUBÝ a kol., 2015, s. 9-10)

Drobné památky jsou umístěné volně v krajině nebo v obydleném prostoru, kde jsou dostupné a viditelné všem zúčastněným pozorovatelům. Národní památkový ústav používá pro definici drobné památky její přístupnost. (HRUBÝ a kol., 2015, s. 9-10) Podle tohoto výkladu by tedy výklenkové kapličky mezi drobné památky patřily, ale prostorové již ne. Pro potřeby této práce však byly mezi zkoumané objekty zařazeny i prostorové kapličky.

Drobné památky můžeme rozdělovat například podle slohového období, avšak většina památek vznikala napříč jednotlivými uměleckými slohy. Dalším kritériem může být použitý materiál, ale při užití tohoto rozdělení vznikne nesourodá skupina neumožňující další interpretaci a srovnání. Zbývá tedy funkce památky, kterou budeme považovat za základní kritérium.

3.1.3 Typologie drobných památek dle funkce

Jako jediná umožňuje interpretaci jednotlivých skupin drobných památek, stejně jako je tomu u rozdělení „velkých“ památek. Toto rozdělení je nejpřesnější metodou, přesto nemusí být vždy zcela jednoznačné – funkční význam památky se například může v průběhu času posunout.

3.1.3.1 *Sakrální památky*

Jde o nejpočetnější u nás dochovanou skupinu drobných památek. *Jsou to takové objekty, které vznikly díky bezprostřednímu či zprostředkovanému působení církve a mají připomínat osobu či děj důležitý pro šíření kultu dané církve.* (HRUBÝ a kol., 2015, s. 9-10) V České republice se jedná převážně o křesťanské památky, patří mezi ně zejména kapličky, kříže, Boží muka, sochy a svaté obrázky. Těmto památkám se podrobně věnuje kapitola 3.1.6 *Typologie sakrálních památek.*

3.1.3.2 *Pamětní památky*

Další skupinu tvoří památky pamětní. Jde o skupinu poměrně různorodou, všechny tyto objekty však vznikly pro připomínku historické události nebo lidské osobnosti. Řadíme sem památky pietní, které obvykle připomínají místo nešťastné události a památky oslavné, připomínající významné osobnosti či historické (většinou válečné) události.

3.1.3.3 *Památky právního charakteru*

Třetí specifickou skupinou jsou památky právního charakteru. Tyto drobné památky nejsou pouhým hmotným artefaktem, ale ve své době přímo sloužily k výkonu právního aktu. Tuto skupinu reprezentují mezní a hraniční kameny sloužící k vytýčení hranic mezi pozemky, panstvími či státy, dále pranýře jako památky trestního práva a smírčí kříže. Ty byly ve středověku součástí smírčího řízení mezi poškozeným a škůdcem. Později však svůj původní význam ztratily a vznikaly jako připomínka místa trestného činu – nesou tedy spíše znaky památky pietní.

3.1.4 Krajina a drobné památky

Vnímání krajinného rázu ovlivňuje identifikace charakteristických prvků přírodní či kulturní povahy. Mezi tyto prvky spadají i drobné stavby, které se projevují jak ve vizuálním obrazu, tak mnohdy i ve specifické spiritualitě venkova. Jedná se o stavby menších rozměrů sakrální (náboženské) i profánní (světské) povahy. Svou přítomností a projevem spoluvytvářejí kulturně historickou stopu území a ovlivňují jeho estetickou hodnotu. K dané lokalitě bývají vázány příběhem, legendou nebo i výskytem nezbytného zdroje pro jejich funkčnost. (Drobné stavby [online])

Obrázek 2 – Drobné památky a stromy k sobě neodmyslitelně patří

3.1.5 Hodnota drobných památek

Tato kapitola nahlíží na hodnotu drobných památek podle různých kritérií, které nám předkládá Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. (Drobné stavby [online])

Význam drobných staveb je podle ní úměrný jejich hodnotě. Také rozsah jejich působení je různý, od lokálního přes regionální až po národní. Pro drobné stavby je však typický především vztah k místu kde se nachází (topický charakter – sepětí s prostředím), tzn. působení spíše lokálního rozměru.

3.1.5.1 *Historická a památková hodnota*

Oba typy vyplývají z historického vývoje prvku. Památkovou hodnotu mají všechny objekty zapsané v Ústředním seznamu podle zákona 20/1987 Sb. o státní památkové péči. Mohou ji mít ale i další objekty, spojené s konkrétní osobou nebo událostí. Historická významnost pak bývá úměrná stáří objektu.

3.1.5.2 *Architektonická a umělecká hodnota*

Drobné památky reprezentují dobu svého vzniku a také jednotlivé umělecké slohy, i když ne zcela přesně. U některých z nich způsobuje absenci umělecké hodnoty fakt, že byly vytvořeny lidovou formou a ne skutečnými umělci. Ovšem i tyto objekty mohou být cenné svým svědectvím o lidové tvořivosti v daném regionu. Architektonickou hodnotu objektu lze záměrně povýšit využitím potenciálu přírodního prostředí, souladem hmotných staveb s bezprostředním i širším okolím.

3.1.5.3 *Technická a stavební hodnota*

Objekty drobných památek jsou ukázkou vývoje techniky a úrovně řemesel, společně se zlepšením životních podmínek a využitím přírodního potenciálu.

3.1.5.4 *Kulturní a estetická hodnota*

Drobné stavby jsou dokladem působení člověka v krajině a podílejí se na kulturní charakteristice krajiny. Estetická hodnota je dána nejen samotným uměleckým ztvárněním objektu, ale i jeho zasazením, ať již se záměrným či náhodným, do prostoru. K řadě objektů se vázaly kulturně společenské události v regionu. Některé měly charakter náboženských poutí a slavností, jiné byly spojeny s běžným životem venkova.

3.1.6 *Typologie drobných sakrálních památek*

Drobné církevní památky jsou velice různorodé, je možné je rozdělovat podle původu, doby vzniku, účelu, formy, materiálu atd. Obvykle jsou za takové památky považovány kapličky, kříže, Boží muka, sochy, zvoničky, svaté obrázky a křížové cesty.

3.1.6.1 *Kaple, kapličky*

Název pochází od latinského slova *capella*. Jde o samostatně stojící stavbu, zasvěcenou uctívání Boha, Panny Marie a dalších světců. Můžeme se setkat s kapličkami na návších, kde zastupují funkci kostela k místním pobožnostem, nebo ve volné krajině, například na významných místech, kde slouží jako cíle poutí nebo jen neplánovaných zastávek k modlitbě.

Kapličky byly často stavěny pod mohutným stromem a vedly k nim cesty z širokého okolí. Donátory kaplí byla zejména zbožná vrchnost, bohatí měšťané a sedláci. Velikost kapliček je rozmanitá, od drobných výklenkových kapliček až po stavby blížící se svou velikostí kostelům. Ve vrcholu mohou mít zvoničku (více v kapitole 3.1.6.6 *Zvoničky*). Uvnitř bývá umístěn oltář s obrazy nebo plastikami svatých, v případě větších kaplí pak i lavice.

Vybavení je velmi prosté. Lidová polychromovaná plastika, skromný oltář, barvotiskové obrazy a obrázky, malby na skle, relikvie z poutních míst, a jen v těch větších i několik lavic, oltář a pochopitelně bohatší mobiliář. (HLADKÝ, 2007, s. 70)

Prostorové kapličky – vnitřní prostor umožňuje do kapličky vejít, bývá oddělen dveřmi, ve kterých je obvykle prosklení nebo zamřížovaný otvor, kterým lze nahlédnout dovnitř. Skýtají větší soukromí při modlitbě. V současnosti je volně přístupné jen menší množství kapliček z důvodu ochrany vnitřního vybavení před zloději a vandaly.

Výklenkové kapličky – bývají menší než prostorové kapličky, můžeme je také označit jako otevřené. V některých regionech se označují jako tzv. poklony. Vnitřní prostor je oddělen typicky skleněnou výplní nebo mříží, která umožňuje pohled na vnitřní vybavení bez možnosti vstoupení. Při modlitbě se tedy člověk nachází mimo stavbu.

3.1.6.2 *Kříže*

Symbol kříže byl již v předkřesťanské době hojně rozšířený. Dvě na sebe kolmá ramena kříže měla symbolizovat spojení protikladných oblastí – nebe a země, božského a světského prvku. Ve starověku používali Římané kříž jako popravčí nástroj. Původně měl být Ježíš po odsouzení ukamenován podle židovské zvyklosti, byl však vydán římské justici a popraven ukřižováním. Základním symbolem křesťanů je kříž od 4. století, od té doby je předmětem náboženského uctívání.

Kříže jsou nejvíce zastoupenou skupinou drobných sakrálních staveb na území České republiky. Jejich podoba je převážně ve formě krucifixu. Na něm je zpravidla vyobrazen ukřižovaný Ježíš Kristus, často doplněn postavami jiných světců, například Panny Marie nebo svatého Jana Evangelisty. Dále bývají kříže opatřeny litinovými nebo plechovými tabulkami (tzv. kartušemi) se zbožnými nápisy.

V českých zemích se nejdříve vztyčovaly kříže dřevěné, často s plechovým malovaným korpusem Krista. V období od začátku 19. století byly časté kříže litinové, osazované do více či méně zdobeného kamenného podstavce. V podstavcích bývají vytesány letopočty nebo nápisy vztahující se k okolnostem vztyčení kříže.

Na křížích se často v různém provedení vyskytuje nápis INRI, což je zkratka latinského Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum (Ježíš Nazaretský, král židovský). Tabulku s tímto nápisem v hebrejštině, latině a řečtině umístil podle Jana Evangelisty řecký správce Judské provincie Pilát Pontský na Ježíšův kříž. (MAS HLINECKO, 2015, s. 11)

Vztyčování křížů mělo různé významy. Kříže stojící u kostelů nebo hřbitovů měly sloužit k posvěcení místa, případně k modlitbě v době, kdy byl kostel uzavřen. Dalším důvodem bylo poděkování obyvatelů za přečkanou katastrofu, např. mor nebo povodeň. Typickým umístěním křížů jsou také křížovatky cest nebo místa nehod. Pokud křížky stojí na různých návrších nebo terénních nerovnostech, mohla v těchto místech být popraviště.

Zvláštní postavení mají kamenné kříže, u nás většinou bez hlubší znalosti jejich vzniku nazývané kříži smírčími. Bývají robustní, až 1,5 m vysoké. Zhotoveny jsou z jednoho kusu kamene a jejich ztvárnění bývá velmi rozdílné řemeslné úrovně. Někdy jsou kameny do tvaru kříže přizpůsobeny pouze v hrubých rysech, jindy jde o propracovaný výsledek práce profesionálního kameníka. Některé kříže na našem území mají vysekané zobrazení nástroje nebo zbraně, další letopočet jejich vzniku nebo text.

Smírčí kříže byly vztyčovány na připomínku zločinu, trestu a jeho odpuštění. Povinnost vytesat a vztyčit tyto kříže měli pachatelé těžkých zločinů. Některé z nich jsou spjaty s tzv. smírčími smlouvami. Na těchto křížích jsou vyobrazeny různé nástroje ze dvou různých důvodů – jako připomínka vražedné zbraně nebo jako symbol povolání oběti.

Další kamenné objekty s kříži, které jsou reliéfně vysekány na plochých čtyřúhelníkových nebo kruhových kamenech, jsou obecně nazývány křížovými kameny.

V počátcích působení křesťanství se jeho symbolem označovaly již stojící objekty nebo kameny, které mají v přírodě zvláštní místo. Cíleně opracované a do krajiny citlivě umísťované křížové kameny a kamenné kříže jsou výsledkem všeobecně přijímaného symbolu kříže. (WIESER, 2001, str. 21-24)

3.1.6.3 Křížové cesty

Někdy se podle svého cíle na hoře Golgotě nazývají Kalvárie. Vyjadřují utrpení Ježíše Krista na jeho poslední cestě, od odsouzení u domu Piláta Pontského až k ukřižování na hoře Golgotě (Kalvárii). Jednotlivá zastavení křížové cesty mohou mít podobu obrazů umístěných v interiéru kostela nebo mohou být umístěna pod širým nebem, nejčastěji v podobě kapliček nebo Božích muk. V tomto případě křížová cesta obvykle končí na nejvyšším bodě křížem nebo kaplí s Božím hrobem.

Ke vzniku křížových cest vedla snaha věřících přiblížit se co nejvíce utrpení Krista kráčejičího na Kalvárii a autenticky jej prožít. Křesťané odedávna podnikali poutě do Jeruzaléma na místa, jež byla s Kristovým utrpením spojena. Protože však šlo o dalekou a (zejména v některých obdobích) značně nebezpečnou cestu, zrodila se myšlenka na vybudování jakéhosi „nového Jeruzaléma“ se zastaveními křížové cesty v evropském prostředí.

První zprávy o takovém ztvárnění křížové cesty pocházejí z 15. století ze Španělska. Nejstarší zastavení byla prostá a spíše symbolická, brzy se ovšem zejména ve Francii objevují jednotlivá zastavení ve formě monumentálního sousoší.

Pojem „zastavení“ použil poprvé W. Wey v roce 1472 ve svém kázání. O podobu křížových cest, jak je známe dodnes, se nejvíce zasloužil Christian Cruys. Ve své knize *Theatrum terrae sanctae* z roku 1590 popsal dvanáct zastavení. Dvě další k nim připojil v roce 1625 španělský františkán A. Daza. (POLÍVKOVÁ 2011, s. 15) Devět zastavení pochází z evangelíí Nového zákona, ostatní mají základ jinde v křesťanské tradici. (POLÍVKOVÁ 2011, s. 25)

Názvy čtrnácti zastavení obvykle jsou:

1. Ježíš je odsouzen, 2. přijímá kříž, 3. poprvé padá pod křížem, 4. potkává Marii, svou matku, 5. Šimon pomáhá Ježíšovi nést kříž, 6. Veronika podává Ježíšovi roušku, 7. Ježíš podruhé padá pod křížem, 8. utěšuje plačící ženy, 9. potřetí padá pod křížem, 10. je zbaven roucha, 11. přibíjejí ho na kříž, 12. Ježíš umírá na kříži, 13. snímají ho z kříže, 14. ukládají ho do hrobu.

3.1.6.4 Boží muka

V minulosti se tímto termínem označovaly prakticky všechny památky umístěné v krajině – kapličky, sochy i Boží muka odpovídající dnešní definici.

Boží muka byla obvykle stavěna podobně jako kříže k připomenutí významných událostí, jako poděkování za nějakou událost nebo jako pokání za hříchy. Často byla stavěna pro zdůraznění místa dalekého rozhledu, či jiné přírodní zajímavosti, vyznačení křižovatky cest, nebo také podél cest vedoucích na popraviště, aby se odsouzený na své poslední cestě mohl pomodlit.

Božími muky jsou nazývány drobné stavby ve tvaru sloupu nebo pilíře, u kterého byl bičován z rozhodnutí Piláta Pontského Ježíš Kristus. Půdorys Božích muk je většinou čtvercového nebo trojúhelníkového tvaru, sloupek bývá čtyř nebo osmistěnný, může být zdoben stáčením do šroubovice. Boží muka bývají vysoká dva až tři metry, v období baroka se na jejich vrcholu někdy objevují sochy. Původní výzdoba jejich výklenků se obvykle nedochovala, předpokládá se však, že hluboké výklenky byly určeny pro instalaci sošek a mělké nejčastěji pro malované výjevy Panny Marie s Ježíškem, Ježíše nebo sv. Jana Křtitele. (HÁJEK, BUKAČOVÁ, 2001, s. 58-62)

Původním materiálem pro stavbu Božích muk bylo dřevo, později se z důvodu jeho omezené životnosti přešlo na kámen, podle regionu nejčastěji pískovec nebo žulu.

Nejstarší kamenná Boží muka pocházejí ze 14. století, jsou tvořena pouze dřikem s kaplicovým nástavcem (tzv. lucernou). V období renesance a zejména baroka jsou stavěny bohatě zdobené objekty se soklem, krycí deskou a výklenkovou hlavicí. Přední plocha podstavce bývá zdobena rámováním, někdy se zde nachází letopočet, grafický symbol (srdce, kříž, meč atd.) nebo i delší texty.

Z pohledu způsobu výstavby můžeme rozlišit Boží muka kamenná sloupková a Boží muka zděná pilířová. Nejstarší doložená zděná Boží muka pocházejí z 18. století. Jednalo se již o větší stavby se širší základnou, hlavicí a stříškou. (Boží muka [online])

3.1.6.5 *Sochy, sousoší a mariánské sloupy*

Sochy a sousoší začaly pronikat do naší krajiny v období baroka, od druhé poloviny 17. století. Nejčastěji jde o sochy světců, přičemž v našich podmínkách se nejvíce vyskytují sochy sv. Jana Nepomuckého. Celá řada jich vznikla zejména v období jeho svatořečení papežem Benediktem XIII., které proběhlo 19. března 1729 v Římě. Sv. Jan Nepomucký je obvykle zobrazen s krucifixem v ruce a svatozáří nad hlavou, tvořenou pěti pěticípými hvězdami.

Nejčastěji používaným materiálem byl pískovec a žula, méně vápenec a mramor. S postupem času se začala používat litina a bronz (19. století) nebo nejnověji různé kompozitní materiály (tzv. umělý kámen). Na rozdíl od ostatních drobných sakrálních objektů bývají dílem renomovaných autorů a autorství je často známé.

Zvláštní skupinu tvoří Mariánské sloupy, které se stavěly převážně v 17. a 18. století ke slávě Panny Marie, velmi často jako projev díky za ukončení morové epidemie. Proto bývají označovány spolu se sloupy Nejsvětější trojice jako sloupy morové, i když ne všechny tyto sloupy připomínají morovou epidemii a naopak. Morové sloupy mohou nést i sochařské ztvárnění jiného světce či skupiny světců – morových patronů, místního patrona apod. (SLOUKA, 2010, s. 9-11)

3.1.6.6 *Zvoničky*

Zvonička je stavba sloužící k zavěšení zvonu. Na vsích bývají zvony většinou umístěny v kaplích, samostatných zvoniček proto není příliš mnoho. Nejčastěji stojí ve vsích, které kapli ani kostel nemají. Většina zvoniček vznikla v druhé polovině 18. století. Jejich stavba byla přikázána tzv. ohňovým patentem vydaným roku 1751 Marií Terezií. Ten nařizoval umístění zvonu v každé osadě, pro případné vyhlášení požárního poplachu. Zvoničky mohou mít formu zděné nebo dřevěné stavby, případně je zvon zavěšen na rozsochatém kmenu. (Zvonička [online])

3.1.6.7 *Obrázky světců*

„Svaté obrázky“ se na našem území vyskytují jako ručně malované obrázky, například na plechu či plátně, nebo jako tištěné. Mohou být upevněné na dřevěném sloupku nebo na stromě, kryté stříškou. Mohou být také součástí výzdoby kaplí, Božích muk, nebo zvoníc. Velká oblíbenost svatých obrázků byla způsobena zejména jejich snadnou dostupností. V krajině se jich dříve nacházelo daleko více než dnes. Kvůli působení povětrnostních vlivů nemají příliš dlouhou životnost a mnoho jich nebylo znovu obnoveno.

3.2 Územní aspekty

3.2.1 Historie Krušných hor

Až do 12. století byla jak česká, tak saská strana Krušných hor synonymem pro pravý hraniční temný hvozd. První lidé začali toto území osidlovat až v druhé půlce 12. století. Lákal je sem tmavé a těžké krupky cínu a blyštivé stříbro, které nacházeli v řekách a potocích stékajících z hor do údolí Ohře a po zvlněném hřebenu hor do Saska. Kolem roku 1170 byl postaven hrad Schwarzenberg na saské straně. Pod jeho ochranou začali do hor proudit horníci, zemědělci a řemeslníci. Na české straně hrála obdobnou roli románská strážní věž nad městem Nejdek. Z dominantního skalního útesu hlídala posádka Černé věže průběh a výnosy rýžování stříbra, cínu a dalších kovů v řece Rolavě. Dalším jádrem osídlení, které dosáhlo fenomenálního úspěchu o pár století později, byla osada Konradgrün – dnešní Jáchymov. (MIKŠÍČEK, 2009, s. 45)

3.2.1.1 *Názvosloví Krušných hor*

Ve středověku se pro Krušné Hory používal název Český les (Saltus bohemicus). (NOVOTNÝ, 2009, s. 5) Poté, co zde byla nalezena bohatá ložiska cínu a stříbra, ujal se německý název Erzgebirge – Rudohoří. Také pozdější český název Krušné Hory je odvozen od hornické minulosti – krušení byl proces, při kterém se hornina zahřála žářem ze spalování dřeva a pak zchladila. Výsledkem bylo její rozpukání a snazší dobývání i následné zpracování.

3.2.1.2 *Nejobydlenější hory Evropy*

Krušné hory tvoří relativně plochý hřbet, který na saské straně klesá pozvolně, na české naopak tvoří příkré svahy. Před rokem 1945 se o Krušných horách říkalo, že jsou nejobydlenějšími horami Evropy a i dnes neexistuje v ČR region, kde by v nadmořské výšce 700 až 1000 m n. m. žilo tolik obyvatel. (MIKŠÍČEK, 2009, s. 48)

Náhorní plošina krušnohorského hřebene se zabydlovala až do poloviny 20. století, nejvyššího počtu obyvatel bylo dosaženo ve třicátých letech 20. století. Většinu obcí charakterizovala roztroušená zástavba ve stráních, mezi níž se nacházela důlní díla a později i pole a pastviny. Vznikl zde ale i velký počet měst, na české straně například Nejdek, Abertamy, Horní Blatná, Boží Dar, Jáchymov (tehdy Neudek, Abertham, Platten, Gottesgab, Joachimsthal) a další, na straně německé pak v této oblasti patří k nejvýznamnějším Johannegeorgenstadt, Oberwiesenthal nebo Bärenstein. (MIKŠÍČEK, 2009, s. 48)

3.2.1.3 *Období po třicetileté válce*

Po třicetileté válce (1618 – 1648) odchází z české strany Krušných hor do Saska mnoho protestantů, kteří odmítli přijmout katolickou víru. Dochází k útlumu těžby kovových rud a pro místní obyvatelstvo nastávají těžké časy, které ještě zhoršují vlny neúrody a epidemií. V 18. století byla bída regionu v rámci Rakouska – Uherska vyhlášena.

Kromě zemědělství, jehož výnosy byly ve zdejších nepříznivých podmínkách vždy nejisté, se začala objevovat nová řemesla, zejména výroba krajek, rukavic a také knoflíků. Paličkování krajek se i přes nízké výdělky postupně věnovala většina žen z celých západních Krušných hor. V polovině 19. století byla v Abertamech zahájena výroba rukavic, jejíž objem se neustále zvyšoval a stal se pro region nejvýnosnějším obchodem po útlumu hornictví.

Krušné hory začaly na přelomu 19. a 20. století opět prosperovat, k čemuž přispěl i rozvoj turistiky. Místní lidé zakládali různé spolky – sportovní, živnostenské, a v neposlední řadě okrašlovací, které se zasloužily například o výstavbu rozhleden na nejvyšších vrcholech. (MIKŠÍČEK, 2009, s. 47-49)

3.2.1.4 *Soužití Čechů a Němců*

Od počátku osídlování české strany Krušných hor zde výrazně dominovalo německé obyvatelstvo. U toho narazil vznik Československa v roce 1918 na odpor, jehož výsledkem byla snaha o vytvoření vlastního území, tzv. Deutschböhmen. Proti separatistickým plánům německého obyvatelstva zasáhla československá policie a armáda, která v polovině prosince 1918 obsadila místní města a tyto aktivity potlačila.

Do celosvětové hospodářské krize se region vyvíjel relativně poklidně, od roku 1930 však docházelo k omezování výroby textilu, skla a porcelánu, některé místní železárny zkrachovaly. V regionu byla velmi vysoká nezaměstnanost a v podmínkách sociální krize se začala formovat radikální sudetoněmecká hnutí. Nacistická propaganda přiměla velkou část Němců žijících mimo území Německa ke snaze o návrat do Říše. Mezi Čechy a Němci panovaly vyhrocené vztahy, ozbrojené střety byly na denním pořádku. Po podepsání Mnichovské dohody v září 1938 došlo k odstoupení Sudet nacistickému Německu a čeští občané (nejčastěji zaměstnanci státu) toto území opustili. (NOVOTNÝ, 2009, s. 21-23)

3.2.1.5 *Období po druhé světové válce*

Po druhé světové válce probíhalo v Krušných horách, stejně jako v jiných částech pohraničí, plošné vysídlení německého obyvatelstva na základě tzv. Benešových dekretů. Pouze velmi malá část původního obyvatelstva tu z důvodu nepostradatelnosti směla zůstat.

Po odsunu původního obyvatelstva region demograficky, kulturně i hospodářsky zpustl. Dosídlit toto území lidmi z vnitrozemí se podařilo pouze částečně, a tak některé vesnice a osady zůstaly opuštěné a odsouzené k zániku. Ten ve velkém představovaly demolice mezi lety 1950 – 1970, zpočátku do značné míry neřízené. Jen v západním Krušnohoří, mezi Klínovcem a Kraslicemi, zaniklo 18 obcí. Ještě větší likvidaci původního osídlení zabránil fenomén chalupaření, kdy lidé z vnitrozemí využili množství opuštěných objektů k rekreačním účelům.

Devastace postihla i historické a kulturní památky, zničeny byly kostely (například v Jelení, Ryžovně, Přísečnici) a nespočet drobných památek – kapliček, křížů, božích muk. Došlo také k zániku živností a tradice domácí výroby krajek nebo knoflíků. V oblastech Sokolovska a Chomutovska vznikly velké oblasti těžby uhlí, zplodinami elektráren

v severních Čechách byl na dlouhá desetiletí těžce poškozen ekosystém hřebene Krušných hor. V Jáchymově od padesátých let probíhala pod sovětským velením těžba uranu, na které se nedobrovolně podílelo mnoho vězňů, kteří zde pracovali v nelidských podmínkách.

Zatímco mnoho vsí a samot zcela zaniklo, ve městech a i některých obcích se ve velkém měřítku začala uplatňovat výstavba panelových domů. Klíčovými podniky v regionu se staly velké továrny typu porcelánek v Karlových Varech a Nové Roli, Škoda v Ostrově nebo Prádelny česané příze a slévárna Metalis v Nejdku. (NOVOTNÝ, 2009, s. 24-28)

Po r. 1989 se region pozvolna začíná měnit k lepšímu. Obce a města se postupně rozvíjejí a zkrášlují, totéž platí i pro jejich památky. Příroda se také vzpamatovává z nejhoršího. Následky výše popsaných dějinných změn a negativních vlivů lidského působení však budou patrné ještě dlouhou dobu.

Specifikem Krušných hor je, že představují jediné české pohoří bez velkoplošné ekologické ochrany typu CHKO nebo Národního parku. (MIKŠÍČEK, 2009, s. 30)

3.2.2 Pojem Sudety

Jako Sudety byl již ve starověku označován pás pohraničních lesů od Lužických hor po Jeseníky, oddělující Čechy a Moravu od Slezska.

Termín, který dal sudetskou geografickou oblast do souvislosti s jejími německými obyvateli, se poprvé objevil až v roce 1866. Tehdy se zrodil i termín sudetský Němec, který začal být používán pro příslušníky německého národa a jazyka žijící v habsburské monarchii na historickém území českých zemí a který byl užitečný pro odlišení Němců z Čech od Němců z alpských zemí. (Historie jednoho pojmu: Odkud se vzalo slovo Sudety? [online])

Okamžitě po skončení druhé světové války byl výnosem ministerstva vnitra vydán zákaz používání termínu Sudety. V běžné mluvě však tento pojem přetrvával. Jeho obsah se postupně měnil, jak po počátečním nadšení z dosídlování pohraničí přišlo vystřízlivění. Netrvalo dlouho a tento kraj získal pověst problémového regionu. K protiněmeckým náladám v dobách dlouho po válce přispěla opět propaganda, tentokrát komunistická, popisující touhu Němců po odplatě za odsun a navrácení majetku.

Po převratu v roce 1989 se pojem Sudety opět začal více používat a spolu s novou vlnou zájmu o historii tohoto území došlo k jeho určité rehabilitaci.

3.2.3 Obce v zájmovém území

3.2.3.1 Nejdek (*Neudek*)

První písemný doklad o existenci Nejdku pochází z roku 1340, jako hornická kolonie těžařů cínu však pravděpodobně existoval již kolem roku 1250. Název údajně odkazuje na nově pokrytou střechu věže – německy „neue Decke“.

Historicky Nejdek a všechny obce v jeho okolí vděčí za svůj vznik dolování cínu a stříbra ve 13. – 16. století. Největší rozmach rudného dolování na Nejdecku byl v éře panování loketských hrabat Šliků. V jejich držení bylo nejdecké panství bezmála 160 let, mezi lety 1446 a 1602. Za Šliků se začalo také s těžbou železné rudy a související výstavbou hutí a hamrů. V roce 1602 prodal Štěpán Šlik nejdecké panství svému příbuznému, Bedřichu Collonovi z Felsu. Collonové pak drželi panství do roku 1632. Za jejich držení došlo k násilné rekatolizaci Nejdecka. Z Nejdku a okolí odešlo mnoho rodin do exilu do Saska. Jejich odchod se spolu s dalšími vlivy projevil na dalším úpadku dolování.

Úpadek hornictví vedl ke vzniku rozličných domácích výrob a řemesel. Pro Nejdecko mělo největší význam paličkování krajek. Pracovní příležitosti nejdeckých obyvatel se zlepšily po roce 1843, kdy byla založena přádelna česané příze. Nejdecké železářny existují od roku 1813, roku 1836 byly výrazně modernizovány. V roce 1881 byla postavena železnice z Chodova přes Novou Roli do Nejdku a roku 1899 pak byla dokončena celá trať z Karlových Varů do Potůčků a Johannegeorgenstadtu v Sasku, která měla pro Nejdecko a celé západní Krušnohoří zásadní význam. Zlepšení hospodářské situace a spojení Nejdecka se Saskem koncem minulého století vedly i k oživení celoročního turistického ruchu, jenž v té době začal být módou. Jeho projevem byla například stavba vyhlídkové věže s restaurací na Tisovském vrchu (Pajndlu) nad Nejdkem v roce 1897.

V letech 1945 - 1946 byl německým obyvatelům na základě Postupimské dohody a dekretů E. Beneše zkonfiskován majetek a následně byli vystěhováni ze svých domovů do válkou zničeného Německa. Souběžně s tím probíhal složitý a pomalý proces osídlování

regionu českým obyvatelstvem. Zájem o osídlení prázdných domů po odsunutých Němcích byl v některých oblastech malý (tehdejší okres Nejdek byl nejméně dosídleným okresem v pohraničí), opuštěné domy chátraly a byly v padesátých letech po stovkách demolovány.

Rok 1989 se stal i pro Nejdecko a západní Krušnohoří nadějným počátkem nové éry svobodného rozvíjení podnikání a cestovního ruchu.

Obrázek 3 – Památky na náměstí před r. 1905: pomník císaře Františka Josefa, za ním sloup se sochou sv. Archanděla Michaela a v pozadí pod věží sloup se sochou Nejsv. Trojice. Zdroj: Andrš a kol., 2005

Základ architektonického vzhledu Nejdku vznikl již v 16. století, stavebně byl dále rozvíjen především na sklonku 19. století, za hospodářského rozkvětu města. Ze stavebních slohů jsou pro Nejdek významné baroko a klasicismus. (Místopisný průvodce po České republice [online]) (DAVID, SOUKUP, 2010, s. 140-142)

Počet obyvatel v r. 1930 – 9042, v r. 2011 – 6946. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.2 Tisová (Eibenberg)

Dříve samostatná obec v okrese Nejdek, její počátky se datují do 15. století. Původně hornická usedlost vznikla v údolí při bohatých rýžovištích cínu na Rolavě a později rostla v blízkosti hlubinné těžby ve stráních Tisovského vrchu (Peindlbergu). Název obce patrně poukazuje na kdysi hojné tisové porosty. První zprávy o dolování z Tisové pocházejí z poloviny 16. století, nejbohatším cínovým dolem byla šachta Naděje mezi Tisovou

a Novými Hamry. Cínové doly na Tisové zanikly kolem roku 1800, těžba železné rudy na dole Boží požehnání probíhala až do roku 1870.

Třicetiletou válkou byly doly na Tisové zle postiženy. Berní rula z roku 1654 uvádí Tisovou jako chudou obec s nevelkými polnostmi, kde poddaní pěstovali na neúrodných políčkách hlavně oves. V polovině 18. století čítala obec 28 domů, jejich obyvatelé žili velmi chudě a mnohdy hladověli. V Tereziánském katastru českém (1757) se píše: „Poddaní v Tisové jsou velice chudí. Živí se dřevařstvím a paličkováním krajek, mnohdy nemají doma 3–4 dny kousek chleba.“ (Tisová (Nejdek) [online])

Po výstavbě rozhledny na Tisovském vrchu (v r. 1897) a zejména železnice (v r. 1899) nastává příliv turistů a hospodářský růst obce.

Počet obyvatel v r. 1930 – 742, v r. 2011 – 131. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.3 Oldřichov (Ullersloh)

První zmínka o obci pochází z roku 1568. Již brzy se v okolí provozovalo hornictví, jak dokládá zápis z nejdecké horní knihy z roku 1581. Součástí obce byly také samoty Sejfy (Saifenhäusel) a Tellerovy domky (Tellerhäuser), obě položené při železnici Karlovy Vary – Johannegeorgenstadt. Po odeznění hornictví místní obyvatelé chodili za prací do Saska, případně provozovali dřevařství a uhlířství.

Po odchodu německého obyvatelstva v roce 1945 bylo mnoho domů z roztroušené zástavby ve stráních zbouráno a plochy zalesněny. Nejvíce domů se zachovalo kolem silnice mezi hlavní trasou Nejdek – Pernink a Lužcem. Nyní slouží převážně k rekreaci. (Místopisný průvodce po České republice [online])

Počet obyvatel v r. 1930 – 476, v r. 2011 – 14. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.4 Vysoká Štola (Hohenstollen)

V evidenci nejdeckého panství je poprvé zmíněna v roce 1590. Spolu s Jelením byla označována za nejkvalitnější okres rýžování a dolování cínovce u Nejdku. Největší rozkvět hornictví se zde odehrával před koncem 16. století. Stejně jako ze sousedního Oldřichova,

také z Vysoké Štoly docházeli obyvatelé po ukončení těžby za prací až do Saska. (Místopisný průvodce po České republice [online])

Počet obyvatel v r. 1930 – 221, v r. 2011 – 11. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.5 Suchá (*Thierbach*)

Jedna z nejstarších obcí Nejdecka, vznikla zhruba ve stejné době jako samotný Nejdek. Nikdy zde nedocházelo k významnější hornické činnosti. Ve 14. a 15. století byla nejdeckým hospodářským statkem s několika staveními. I v pozdějších dobách bylo hlavním způsobem obživy zdejších obyvatel dobytkařství a také dřevařství. V období první republiky tvořili většinu obyvatel Suché dělníci zaměstnaní v nejdeckých průmyslových závodech. (MNV Nejdek, 1990, s. 45)

Počet obyvatel v r. 1930 – 905, v r. 2011 – 312. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.6 Vysoká Pec (*Hochofen*)

Také dějiny Vysoké Pece jsou výrazně poznamenány hornictvím a hutnictvím. První písemné zmínky o obci pocházejí z roku 1590, ale železná ruda se tu těžila již od 14. století. Vytěžená ruda se tavila ve zdejší vysoké peci, která dala obci název. V 17. a 18. století se obyvatelstvo vedle upadajícího dolování živilo krajkářstvím a dalšími domácími řemesly, ale také chovem skotu a koz. Největšího rozkvětu dosáhla obec v letech 1900 – 1930. (DAVID, SOUKUP, 2010, s. 232)

Počet obyvatel v r. 1930 – 787, v r. 2011 – 116. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.7 Rudné (*Trinkseifen*)

Původní název obce vznikl složením slov Seifen (rýžoviště) a Trink, které bylo pravděpodobně odvozeno od jména člena hornického rodu rozšířeného v 16. století na Chebsku. První písemné záznamy o těžbě cínové rudy jsou z roku 1556. Zpracování cínové rudy vyžadovalo velké množství vody, která byla přiváděna z vedlejšího údolí důmyslným vodním příkopem. Úpadek hornictví po třicetileté válce donutil obyvatele žít

se krajkářstvím, paličkováním, výrobou perleťových knoflíků, zemědělstvím a uhlířstvím pro nejdecké hutě. V roce 1784 byl postaven farní kostel Navštívení Panny Marie.

Stejně jako Vysoká Pec, dosáhlo Rudné největšího rozkvětu na počátku 20. století. V současnosti je Rudné místní částí obce Vysoká Pec. (DAVID, SOUKUP, 2010, s. 171)

Počet obyvatel v r. 1930 – 1399, v r. 2011 – 213. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.8 *Nové Hamry (Neuhammer)*

Obec byla založena v 15. století, své jméno dostala podle hamru postaveného pod Dvorským vrchem. Na úbočí Perninského vrchu se nacházel důl na železnou rudu, v říčce Rolavě se rýžoval cín a na jejích březích rostly mlýny, drátovny, pily a hamry se stoupami a kovárnami. Hornictví se zde provozovalo až do 60. let 19. století, kdy bylo pro nerentabilitu ukončeno.

V polovině 18. století bylo v Nových Hamrech 50 domů, obyvatelé se živili částečně hornictvím, dřevařstvím, chovem dobytka a výrobou krajek. V roce 1789 byl postaven kostel sv. Jana Nepomuckého. Ve 2. polovině 19. století se v Nových Hamrech rozšířila domácí výroba jemných krajek, plechových pocínovaných lžic a perleťových knoflíků. V roce 1899 byla přes Nové Hamry napojena trať z Karlových Varů do Potůčků a Johannegeorgenstadtu, která se stala velkým přínosem pro rozvoj celého regionu.

Po těžkých letech během první světové války nastal ve dvacátých letech obrat k lepšímu. Nové Hamry se staly vyhledávaným letoviskem, rozšiřovaly se průmyslové provozy a vznikala řada dalších. Po odsunu německého obyvatelstva ve druhé polovině čtyřicátých let nastává stejný scénář jako v dalších obcích Krušných hor. (DAVID, SOUKUP, 2010, s. 144-145)

Počet obyvatel v r. 1930 – 1950, v r. 2011 – 318. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.9 *Pernink (Bärringen)*

Podle pověsti vyhrabal medvěd na tomto místě ze země rudu, odtud i německý název Bärringen. První průkopníci hornictví přišli do tehdy hustě zalesněné oblasti počátkem 16.

století. Vznik Perninku je, stejně jako v případě okolních obcí, spojen se jménem majitelů ostrovského panství, rodem Šliků. Dle historické pečeti povýšil 19. listopadu 1532 Jindřich Šlik místní osadu na horní město. Na konci 16. století se město rychle rozvíjí, v okolních stráních se těží stříbro a cín. V roce 1622 je v Perninku na soupisu majetku 54 šachet a štol. Od začátku 18. století se s pokračujícím útlumem hornictví rozmáhají řemesla typická pro Krušné hory, jako krajkářství a rukavičkářství. Velký význam má také lesní hospodářství. V letech 1770 – 1772 nastává ve městě velká bída a hladomor, na začátku 19. století jsou životní podmínky obyvatel kritické. Během první poloviny 19. století nastává obrat k lepšímu, rozšiřuje se průmyslová výroba. Na začátku 20. století začíná období rozkvětu, které ukončuje druhá světová válka. Před ní žilo v Perninku a přilehlých osadách skoro 3500 obyvatel, z toho 50 Čechů. (Historie obce Pernink [online]) (DAVID, SOUKUP, 2010, s. 158-159)

Počet obyvatel v r. 1930 – 2750, v r. 2011 – 716. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.10 Abertamy (*Abertham*)

První zmínka o Abertamech pochází z roku 1529. V roce 1579 byly prohlášeny královským horním městem. Byly zde provozovány doly na stříbro a měď, které dosahovaly největších výnosů v 16. století. Těžba stříbra upadla během třicetileté války, po ní zůstalo pouze dolování cínu, ze kterého se zde vyrábělo kuchyňské a mešní nádobí. V roce 1688 byli vysídleni protestanté do Saska.

Hledači stříbra v tomto regionu často naráželi na černý, lesklý kámen, který obvykle naznačoval konec stříbrné žíly. Teprve výzkum Marie Curie-Sklodovské z přelomu 19. a 20. století zjistil v tomto kameni vzácné prvky, které byly na počátku éry Jáchymovských uranových dolů.

S ústupem dolování se místní lidé zaměřili na domácí výrobu umělých květin, krajek a cínování plechových lžic. V 19. století se v obci rozeběhla výroba kožených rukavic. Ty byly brzy známé v celém světě svou vysokou kvalitou a rozmanitostí vzorů. Po druhé světové válce byly drobné i větší továrny na výrobu rukavic, kterých bylo před válkou několik desítek, sloučeny do státních Rukavičkářských závodů.

Od 22. června 2007 byl obci vrácen status města.

Dominantou obce je kostel Čtrnácti svatých pomocníků postavený již v roce 1534, v letech 1735-1738 barokně přestavěný. Po druhé světové válce postupně chátral, v roce 1989 byl již v havarijním stavu. Zachráněn byl díky iniciativě abertamských rodáků žijících v Německu. (DAVID, SOUKUP, 2010, s. 8)

Počet obyvatel v r. 1930 – 2600, v r. 2011 – 1157. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.11 Hřebečná (*Hengstererben*)

Založena byla v 16. století kvůli hornictví. V roce 1544 zde byl otevřen stříbrný a cínový důl Mauricius, který byl v provozu bez přestávky dalších 300 let. Hřebečná bývala samostatnou obcí, nyní tvoří místní část Abertam. V roce 1930 zde žilo 1224 obyvatel, z toho šest hlásících se k české národnosti. Už před druhou světovou válkou byla Hřebečná oblíbeným místem k rekreaci. (Hřebečná [online])

Počet obyvatel v r. 1930 – 1224, v r. 2011 – 56. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.12 Horní Blatná (*Platten*)

První osadníci přišli do zdejšího kraje pravděpodobně už koncem 12. století. Ve 14. století následovala druhá osidlovací vlna, která vyvrcholila až koncem století šestnáctého. Těžba cínu a ostatní důlní činnosti zde probíhaly od konce 15. století. Samotná Horní Blatná byla založena roku 1532 saským kurfiřtem Janem Fridrichem, který koupil toto území a dal příkaz k vyměření a založení nového horního města. Do plánu byla zakreslena pravidelná uliční síť a místa pro stavbu kostela, školy, radnice a špitálu, začaly se stavět první hutě.

Obec tedy nevznikla samovolně, ale účelově. Díky tomu také známe přesné datum jejího vzniku, což není příliš obvyklé. Prvními obyvateli nové obce byli horníci ze saského Schneebergu. V roce 1547 připadlo pohraniční území včetně Horní Blatné k Čechám a následující rok byla Horní Blatná povýšena na královské horní město.

Po úpadku důlní činnosti, který začal během třicetileté války, došlo v 18. století k jejímu oživení. V polovině 19. století bylo dolování definitivně ukončeno. Od začátku 20. století se Horní Blatná stává střediskem zimních sportů a turistiky.

V roce 2007 byl obci vrácen status města. (DAVID, SOUKUP, 2010, s. 48-49)

Počet obyvatel v r. 1930 – 2341, v r. 2011 – 474. (Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online])

3.2.3.13 Mílov (*Halbmeile*)

Osada Mílov byla založena horníky kolem roku 1550. Roku 1582 se v důlních spisech poprvé objevuje název „der halben Meil“ – půl míle. Dříve se tato osada rozkládala na obou stranách česko-saské hranice. Sächsische Halbemeile (Saský Mílov) je od ní vzdálen přibližně 4,5 km, což odpovídá polovině staré saské míle. V Saském Mílově, jenž tvoří ostrý cíp německého území vyběhající do Čech, zůstaly zachovány a obydleny čtyři domy. Na české straně bylo v roce 1953 strženo všech devět domů včetně kapličky sv. Jana Nepomuckého a vznikl zde hraniční pás se strážnými věžemi. (Mílov [online])

Kaplička byla obnovena v roce 2014, podrobnosti o ní jsou uvedeny v Příloze č. 55 této práce.

3.2.4 Krušné Hory a zápis v UNESCO

Myšlenka nominovat vybrané hornické památky k zápisu na seznam UNESCO vznikla na saské straně v roce 1998. Zhruba po deseti letech se do přípravy projektu zapojil Ústecký a Karlovarský kraj. Na přípravě se podíleli také orgány památkové péče, přední odborníci a obce. Za Česko je nominována hornická krajina Jáchymov, Abertamy – Boží Dar – Horní Blatná, Rudá věž smrti na Jáchymovsku, hornická krajina Krupka a hornická krajina Mědník.

První verze nominace vznikla v roce 2014, ta však byla ze strany UNESCO vrácena k přepracování. Podmínky byly splněny a v roce 2018 proběhla přímo v terénu kontrolní mise, jejíž výsledky budou podkladem pro další fázi hodnocení. Nominaci kulturní krajiny Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří by měl Mezivládní výbor světového dědictví pravděpodobně projednat na zasedání v roce 2019. (Expert z UNESCO si prohlédl krušnohorské hornické památky [online])

Pokud by byla nominace úspěšná, pro region by to znamenalo zvýšení turistického ruchu, lepší možnosti v čerpání dotačních prostředků, a s tím spojený příslib dalšího rozvoje.

3.3 Právní aspekty

3.3.1 Ochrana drobných památek

Obecně lze říci, že drobné památky v krajině požívají ochrany spíše morální než legislativní a péče o jejich zachování je svěřena převážně regionálním orgánům nižší úrovně. (HÁJEK, BUKAČOVÁ, 2001, s. 126)

3.3.2 Listina základních práv a svobod

Kulturní památky jsou chráněny již v rámci ústavy České republiky, v Listině základních práv a svobod (Zákon č. 23/1991 Sb.). Její článek 35, odstavec 3 stanoví, že: *při výkonu svých práv nikdo nesmí poškozovat (mimo jiné) kulturní památky nad míru stanovenou zákonem, tedy nad míru, kterou zvláštní zákony (typicky právě zákon o státní památkové péči) připouštějí.*

Článek 11, odstavec 4 pak konstatuje, že vlastnictví zavazuje a nesmí být zneužito v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy, mezi které patří i zájmy státní památkové péče.

Preambule Ústavy České republiky pak slavnostně vyhlašuje odhodlání občanů České republiky *společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství.* (Zákon č. 23/1991 Sb.)

3.3.3 Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Ochrana významných staveb kulturní povahy je zakotvena v Zákoně č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči (dále v této kapitole jen „zákon“). Kulturními památkami prohlašuje ministerstvo kultury ČR nemovitě a movité věci:

- a) *kteřé jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností*

a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,

b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem.

Nejvýznamnější kulturní památky prohlašuje vláda ČR národními kulturními památkami a stanovuje jejich ochranu. Dále může vláda ČR prohlásit území s určujícím souborem kulturních památek památkovou rezervací, v případně území s menším podílem památek pak památkovou zónou.

Výše uvedené památky a jejich soubory se zapisují do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky, který vede Národní památkový ústav. Tento seznam je veřejně přístupný na www.pamatkovykatalog.cz.

V druhé části, věnované péči o kulturní památky, zákon 20/1987 Sb. ukládá mimo jiné tyto povinnosti:

- (1) Vlastník kulturní památky je povinen na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Kulturní památku je povinen užívat pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu.*
- (2) Povinnost pečovat o zachování kulturní památky, udržovat kulturní památku v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením má také ten, kdo kulturní památku užívá nebo ji má u sebe; povinnost nést náklady spojené s touto péčí o kulturní památku má však jen tehdy, jestliže to vyplývá z právního vztahu mezi ním a vlastníkem kulturní památky.*
- (3) Organizace a občané, i když nejsou vlastníky kulturních památek, jsou povinni si počínat tak, aby nezpůsobili nepříznivé změny stavu kulturních památek nebo jejich prostředí a neohrožovali zachování a vhodné společenské uplatnění kulturních památek. (Zákon č. 20/1987 Sb.)*

§ 14 zákona stanovuje povinnost vyžádat si závazné stanovisko obce s rozšířenou působností v případě úmyslu vlastníka provést údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu (obecně obnovu) kulturní památky. Jedná-li se o národní kulturní

památku, pak stanovisko vydává krajský úřad. Restaurování mohou provádět fyzické osoby na základě povolení ministerstva kultury, po prokázání jejich odborných předpokladů.

V § 16 zákona se pak uvádí, že na náklady spojené s obnovou nebo zachováním kulturní památky může obec, kraj, případně i stát poskytnout příspěvek ze svých rozpočtových prostředků.

3.3.4 Pojem drobná památka v zákonech

Aby se objekt mohl stát kulturní památkou ve smyslu památkového zákona, musí splňovat stanovená kritéria, což se logicky daří spíše stavbám významnější povahy a alespoň regionálního významu. Drobné stavby jsou naopak významné především pro identitu místní komunity a pouze lokálního dosahu. Protože tyto stavby často zároveň nebývají výrazné umělecké, vědecké či jiné hodnoty, zpravidla kulturními památkami vyhlášeny nejsou.

Samotný pojem „drobná památka“ není obsažen v žádném zákoně ani prováděcí vyhlášce, není tedy oficiálním pojmem a z pohledu zákona není tvořen jasně definovanou skupinou objektů. Pouze v zákoně č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty nalezneme v seznamu předmětů kulturní hodnoty i tzv. drobnou exteriérovou architekturu starší padesáti let. Do ní tento zákon řadí *např. kapličky, zvoničky, boží muka, polní a smírčí kříže, jejich součásti a fragmenty*. (HÁJEK, BUKAČOVÁ, 2001, s. 12)

3.3.5 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Jednou z nejzásadnějších změn v novém občanském zákoníku (dále NOZ), který nabyl účinnosti 1. 1. 2014, je pravidlo známé již z římského práva – *superficies solo cedit* (doslova „povrch ustupuje půdě“), tedy že stavba je součástí pozemku. V zákoně je uvedeno, že *součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech*. Přímým důsledkem tohoto pravidla, které již dříve platilo do padesátých let minulého století, je sloučení stavby s pozemkem a to, že vlastník pozemku vlastní i stavbu (jako jeho součást).

Podle ustanovení § 3054 stavba, která nebyla podle dřívějších právních předpisů součástí pozemku, na němž je zřízena, přestala být dnem nabytí účinnosti NOZ samostatnou věcí a stala se součástí pozemku, měla-li v den nabytí účinnosti tohoto zákona vlastnické právo k stavbě i vlastnické právo k pozemku táž osoba.

Naopak stavba spojená se zemí pevným základem, která nebyla podle dřívějších právních předpisů součástí pozemku, na němž je zřízena, a byla ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona ve vlastnictví osoby odlišné od vlastníka pozemku, se dnem nabytí účinnosti NOZ nestala součástí pozemku a podle § 3055 odst. 1 tohoto zákona je i nadále samostatnou nemovitou věcí.

Drobné památky většinou nejsou zapsány v katastru nemovitostí jako stavba, s výjimkou větších objektů, typicky kapliček. S nabytím účinnosti NOZ, v případech, kdy majitel nebyl znám, připadly tyto drobné památky automaticky do vlastnictví majitele pozemku. Možnost toto změnit měly obce do konce roku 2013, prohlášením památek za nalezené. Pokud se o ně v průběhu dalších šesti měsíců vlastník nepřihlásil (a nedoložil své vlastnické právo), připadla ze zákona drobná památka obci a ta tím získala lepší možnosti získání dotací pro její obnovu nebo údržbu. Tímto se snažily obce zamezit situaci, kdy nový vlastník nejeví o památku zájem a nemíní ji udržovat. (Majetek obcí – Kapličky a jiné drobné kulturní památky [online])

3.4 Ekonomické aspekty

3.4.1 Dotace obcí a krajů

Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.3.2 *Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči*, mohou obce a kraje vlastníkově památky poskytnout ze svých rozpočtů finanční příspěvek. O ten musí být vlastníkem písemně zažádáno a musí být schválen v řádném správním řízení.

3.4.2 Dotace ministerstva kultury

Ministerstvo kultury ČR v současnosti poskytuje příspěvky ze státního rozpočtu na základě šesti specializovaných programů na obnovu kulturních památek, jednoho programu

na podporu památek UNESCO a jednoho programu na podporu kulturních aktivit v oblasti památkové péče.

Takto je Ministerstvo kultury prezentuje na svých webových stránkách:

1. Program záchrany architektonického dědictví

Z tohoto programu jsou poskytovány příspěvky na obnovu kulturních památek, které jsou nejcennější součástí architektonického dědictví (například hrady, zámky, kláštery, historické zahrady, kostely), konkrétně na práce směřující k záchraně kulturní památky nebo k záchraně těch jejích částí, které tvoří podstatu kulturní památky.

2. Havarijní program

Z tohoto programu poskytuje Ministerstvo kultury příspěvky na zajištění nejnaléhavějších oprav nemovitých kulturních památek, zejména na odstranění havarijního stavu střech a nosných konstrukcí staveb – kulturních památek.

3. Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón

V tomto programu jsou poskytovány příspěvky na obnovu kulturních památek nacházejících se v nejcennějších částech historických měst prohlášených za památkové rezervace nebo památkové zóny. Finanční příspěvky mohou být poskytovány pouze tehdy, pokud má příslušné město zpracovaný vlastní program regenerace a pokud se zároveň finančně podílí - společně s vlastníkem - na obnově kulturní památky.

4. Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny

Z tohoto programu se poskytují příspěvky na obnovu kulturních památek nacházejících se ve vesnických památkových rezervacích a ve vesnických a krajinných památkových zónách (zejména památek lidové architektury, například zemědělských usedlostí, chalup, kapliček a božích muk).

5. Program restaurování movitých kulturních památek

Z tohoto programu jsou poskytovány příspěvky na obnovu (restaurování) movitých kulturních památek, zejména významných děl výtvarných umění nebo uměleckořemeslných

prací umístěných v budovách zpřístupněných veřejnosti pro kulturní, výchovně vzdělávací nebo náboženské účely (například obrazy a sochy v kostelech).

6. Program Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností

Byl založen v roce 2008 na obnovu památkového fondu, kde to efektivně a účelně neumožňují jiné programy Ministerstva kultury. Finanční prostředky jsou určeny na zachování a obnovu nemovitých kulturních památek, které se nalézají mimo památkové rezervace a zóny, nejsou národními kulturními památkami, a nejsou ve vlastnictví ČR.

7. Program Podpora pro památky UNESCO

Jeho hlavním cílem je dostát závazkům, které České republice vyplývají z přijetí Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. V rámci zásad pro čerpání finančních prostředků z tohoto programu byly vytvořeny tři prioritní oblasti: tvorba management plánů, vědecko-výzkumné aktivity a prezentace, propagace a edukace statků UNESCO. Účelem programu je podporovat všestranný rozvoj památek zapsaných na Seznam světového dědictví, které se nacházejí na území ČR.

8. Program Kulturní aktivity v památkové péči

Umožňuje finančně podporovat veřejně prospěšné projekty předložené spolky, popř. dalšími subjekty, jejichž činnost napomáhá k ochraně nemovitého i movitého památkového fondu v ČR, a k nejširší popularizaci péče o něj.

Z vyhodnocení výše uvedených programů je patrné, že významnější počet podpořených projektů, týkajících se drobných sakrálních památek, je pouze v rámci Programu č. 3 a 6.

(Dotační programy Ministerstva kultury a jejich vyhodnocení [online])

3.4.3 Dotace z fondů EU

3.4.3.1 Integrovaný regionální operační program (IROP)

Aktuálně v programu IROP, v rámci specifického cíle 4.1 (Posílení komunitně vedeného místního rozvoje za účelem zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a aktivizace místního potenciálu) probíhá Výzva č. 55 s názvem „Kulturní dědictví – integrované projekty CLLD (strategie komunitně vedeného místního rozvoje)“. V té je možné podpořit

např. obnovu památek, restaurování části památek a mobiliářů, odstraňování přístupových bariér, zvýšení ochrany památek a jejich zabezpečení. (Výzva č. 55: Kulturní dědictví – integrované projekty CLLD [online])

Tato výzva z programu IROP je zpřesněna podmínkami stanovenými ve výzvě místní akční skupiny MAS Krušné hory o. p. s. se sídlem v Ostrově. Konkrétně se jedná o 14. výzvu MAS Krušné hory s názvem „MAS Krušné hory – IROP – Udržované kulturní, historické, technické a hornické památky III“.

Mezi priority a cíle MAS Krušné hory se řadí „obnova památek a dalších místních hodnot jako významného dědictví v regionu“ v rámci vyhlášené Priority č. 3. Mimo jiné je zde uvedena ochrana a rekonstrukce kulturních, církevních a jiných památek, památkových a historických či jinak turisticky významných objektů. (MAS Krušné hory, o.p.s. [online])

3.4.3.2 Program spolupráce Svobodný stát Sasko – ČR 2014–2020

Tento program podporuje z Evropského fondu pro regionální rozvoj místní projekty s přeshraničním významem, připravované společně českými a saskými partnery. Navazuje na programy Phare, INTERREG IIIA a Cíl 3, jejichž tradice sahá až do roku 1994.

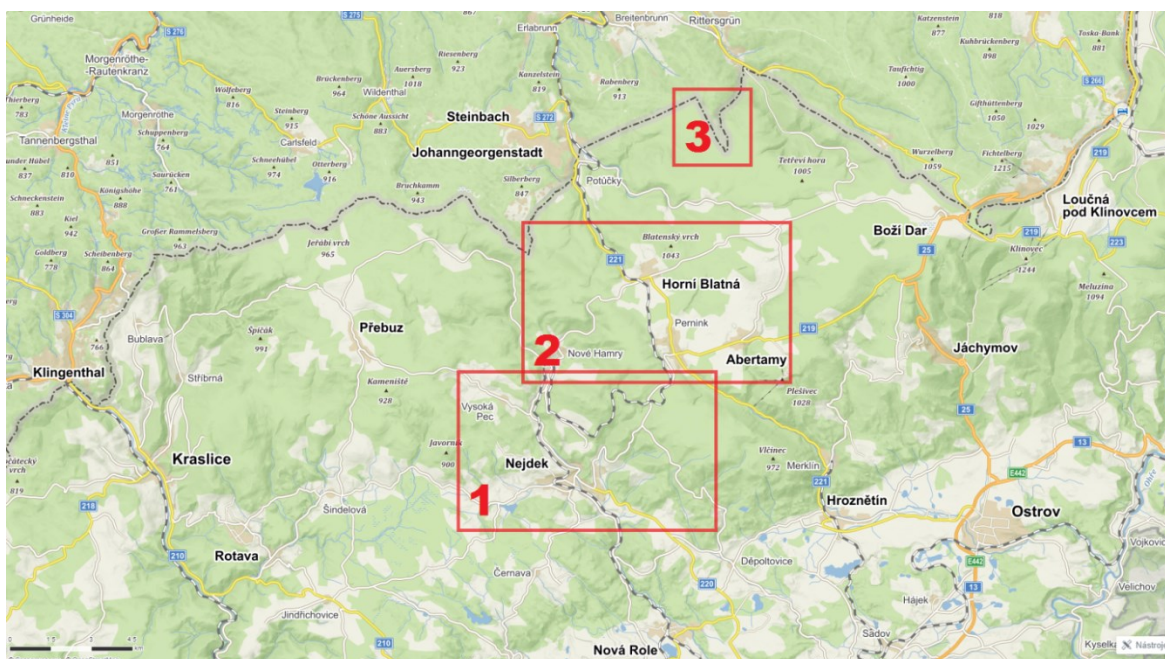
Jsou podporovány projekty přispívající k rozvoji přírodního a kulturního dědictví a bránící jeho zničení či chátrání. Projekty zaměřené na revitalizaci a zachování společného kulturního dědictví mají posílit společnou kulturní identitu. (Programy 2014 – 2020 [online])

4 Vlastní práce

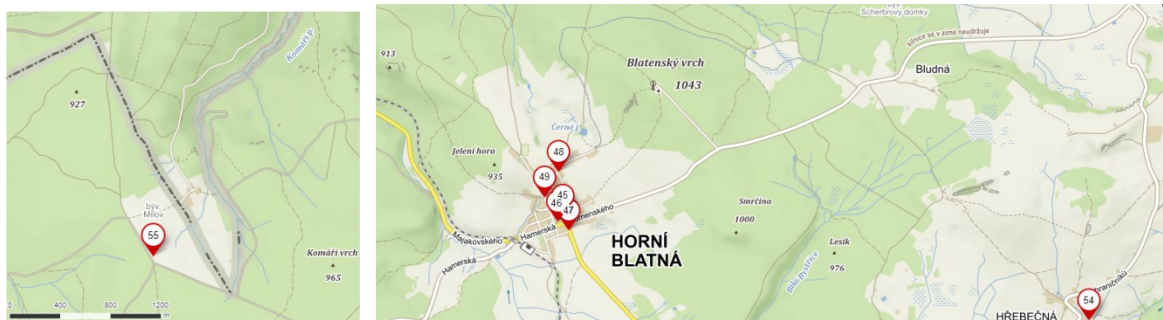
4.1 Terénní výzkum

4.1.1 Vymezení zkoumaného území

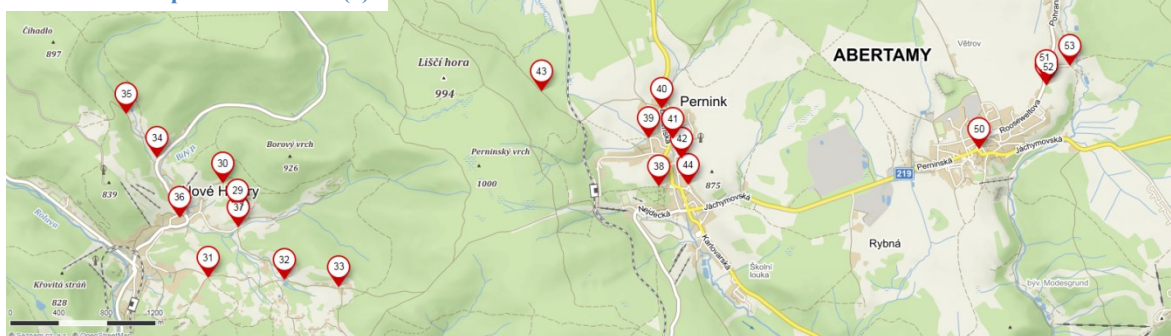
Terénní výzkum probíhal v části regionu západní Krušnohoří. Tento region bývá obvykle vymezen údolím říčky Svatavy na západě a masivem Klínovce na východě. Když pomíneme zaniklou obec Mílov, která leží severněji na hranicích s Německem, tvoří zkoumané území relativně kompaktní tvar o ploše cca 50 km². Nejnižší nadmořská výška je 560 m n. m. v Nejdku na náměstí, nejvyšší pak 935 m n. m. u kapličky v Mílově. Z pohledu územně-správního leží zkoumané území v Karlovarském kraji, v severní části okresu Karlovy Vary.

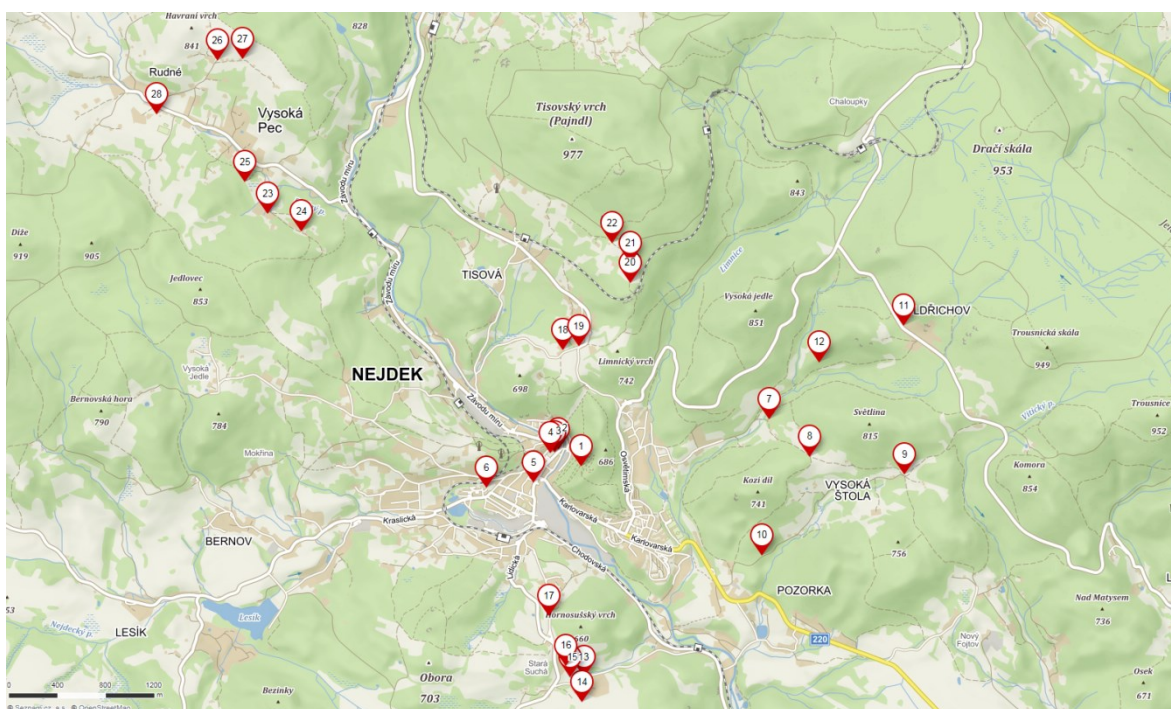
Obrázek 4 – Vymezení zkoumaného území

Obrázek 5 – Mapa oblasti Mílov (3)

Obrázek 6 – Mapa severní části zkoumaného území (2)

Obrázek 7 – Mapa jižní části zkoumaného území (1)

4.1.2 Seznam zkoumaných objektů

Legenda k položce Vlastník: C – církev, F – fyzická osoba, L – Lesy ČR s. p., O – obec / město, P – právnická osoba

Příloha č.	Obec	Objekt	GPS souřadnice	Památková ochrana	Vlastník	Technický stav
1	Nejdek	Křížová cesta	50.3244919N, 12.7366344E	Ne	O	viz. příloha
2	Nejdek	Socha sv. Jana Nepomuckého	50.3255161N, 12.7338775E	Ano	O	Dobrý
3	Nejdek	Sloup se sochou Nejsvětější trojice	50.3253789N, 12.7335061E	Ano	C	Dobrý
4	Nejdek	Sloup se sochou Panny Marie	50.3253275N, 12.7329911E	Ne	C	Velmi dobrý
5	Nejdek	Sloup se sochou archanděla Michaela	50.3231031N, 12.7310278E	Ano	O	Dobrý
6	Nejdek	Kříž - kamenný	50.3227469N, 12.7255025E	Ne	O	Špatný - nekompletní
7	Nejdek	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3278169N, 12.7585417E	Ne	F	Uspokojivý
8	Nejdek - Vysoká Štola	Kříž - kovový na kamenném soklu	50.3250722N, 12.7632933E	Ne	L	Dobrý
9	Nejdek - Vysoká Štola	Kříž - pouze kamenný sokl	50.3237614N, 12.7744144E	Ne	F	Špatný - nekompletní
10	Nejdek	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3177300N, 12.7576928E	Ne	L	Velmi dobrý
11	Nejdek - Oldřichov	Kříž - kovaný na kamenném soklu	50.3347781N, 12.7742072E	Ne	L	Dobrý
12	Nejdek - Oldřichov	Kaple	50.3320806N, 12.7643739E	Ne	L	Ruina
13	Nejdek - Stará Suchá	Kaple	50.3086511N, 12.7368750E	Ne	O	Velmi dobrý
14	Nejdek - Stará Suchá	Boží muka	50.3067778N, 12.7366764E	Ne	O	Velmi dobrý
15	Nejdek - Stará Suchá	Kříž - pouze kamenný sokl	50.3086597N, 12.7352392E	Ne	O	Špatný - nekompletní
16	Nejdek - Stará Suchá	Kříž - pouze kamenný sokl	50.3095164N, 12.7348156E	Ne	O	Špatný - nekompletní
17	Nejdek	Kříž - kovaný na kamenném soklu	50.3131961N, 12.7328000E	Ne	O	Dobrý
18	Nejdek - Tisová	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3329831N, 12.7344289E	Ne	F	Dobrý
19	Nejdek - Tisová	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3332997N, 12.7362500E	Ne	O	Velmi dobrý
20	Nejdek - Tisová	Kříž - kovaný na kamenném soklu	50.3380158N, 12.7423025E	Ne	O	Velmi dobrý

21	Nejdek - Tisová	Kříž - kovaný na kamenném soklu	50.3394608N, 12.7423344E	Ne	O	Špatný
22	Nejdek - Tisová	Kříž - kovaný na kamenném soklu	50.3409389N, 12.7401889E	Ne	F	Velmi dobrý
23	Vysoká Pec	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3431161N, 12.6999517E	Ne	F	Dobrý
24	Vysoká Pec	Kříž - kovaný na kamenném soklu	50.3418628N, 12.7039347E	Ne	F	Dobrý
25	Vysoká Pec	Kříž - pouze kamenný sokl	50.3455267N, 12.6972856E	Ne	L	Špatný - nekompletní
26	Vysoká Pec	Kříž - dřevěný na kamenném soklu	50.3545394N, 12.6940347E	Ne	O	Dobrý
27	Vysoká Pec	Kříž - kovaný na kamenném soklu	50.3546431N, 12.6969889E	Ne	F	Dobrý
28	Vysoká Pec - Rudné	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3505361N, 12.6869692E	Ne	F	Uspokojivý
29	Nové Hamry	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3639803N, 12.7316092E	Ne	L	Velmi dobrý
30	Nové Hamry	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3660544N, 12.7299175E	Ne	P	Uspokojivý
31	Nové Hamry	Kříž - kamenný	50.3589672N, 12.7281592E	Ne	O	Uspokojivý
32	Nové Hamry	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3588089N, 12.7370514E	Ne	F	Dobrý
33	Nové Hamry	Kaple Panny Marie Bolestné	50.3583028N, 12.7435403E	Ne	F	Dobrý
34	Nové Hamry	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3680039N, 12.7221664E	Ne	O	Velmi dobrý
35	Nové Hamry	Kříž - plechový	50.3712953N, 12.7185608E	Ne	L	Uspokojivý
36	Nové Hamry	Sloup se sochou Panny Marie	50.3635031N, 12.7247911E	Ne	C	Dobrý
37	Nové Hamry	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3627314N, 12.7316789E	Ne	F	Velmi dobrý
38	Pernink	Socha Ježíše Krista	50.3657947N, 12.7809392E	Ne	L	Velmi dobrý
39	Pernink	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3694222N, 12.7797669E	Ne	F	Uspokojivý
40	Pernink	Kříž - kovaný na kamenném soklu	50.3716325N, 12.7812786E	Ne	F	Velmi dobrý
41	Pernink	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3693256N, 12.7826419E	Ne	O	Uspokojivý
42	Pernink	Kříž - kovový	50.3678747N, 12.7836450E	Ne	O	Dobrý
43	Pernink	Kaple sv. Marie	50.3729272N, 12.7671839E	Ne	O	Velmi dobrý
44	Pernink	Socha Ježíše Krista	50.3658928N, 12.7843831E	Ne	O	Velmi dobrý
45	Horní Blatná	Sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého	50.3905064N, 12.7706525E	Ano	O	Dobrý

46	Horní Blatná	Dvojice soch u kostela	50.3900458N, 12.7700628E	Ano	O	Uspokojivý
47	Horní Blatná	Kaple	50.3893842N, 12.7713600E	Ano	F	Uspokojivý
48	Horní Blatná	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3937311N, 12.7701383E	Ne	F	Velmi dobrý
49	Horní Blatná	Kaple sv. Anny	50.3918950N, 12.7684822E	Ne	O	Velmi dobrý
50	Abertamy	Kříž - kovový	50.3686078N, 12.8184708E	Ne	O	Velmi dobrý
51	Abertamy	Kříž - kovaný na kamenném soklu	50.3736753N, 12.8263144E	Ne	F	Velmi dobrý
52	Abertamy	Kříž - kamenný	50.3733450N, 12.8264011E	Ne	F	Velmi dobrý
53	Abertamy	Kříž - pouze kamenný sokl	50.3748322N, 12.8290253E	Ne	F	Špatný - nekompletní
54	Abertamy - Hřebečná	Kříž - litinový na kamenném soklu	50.3826189N, 12.8322483E	Ne	O	Uspokojivý
55	býv. Mílov	Kaple	50.4335361N, 12.8017333E	Ne	O	Velmi dobrý

Tabulka 1 – Seznam zkoumaných objektů

4.1.3 Stupnice hodnocení stavu památek

Pro zhodnocení technického stavu drobných památek byla zvolena pěti-stupňová škála. Hodnocení stavu je do určité míry subjektivní, byla však snaha o co nejobektivnější posouzení všech aspektů daného objektu.

Technický stav zkoumaných objektů tedy může být:

Velmi dobrý – nejvyšší možné ohodnocení technického stavu. Většinou je důkazem, že objekt nedávno prošel obnovou. U křížů znamená bezchybný stav horní části, sokl může mít patinu, ale neměl by být poškozený nebo nad rozumnou míru biologicky napadený. U kapliček toto hodnocení předpokládá kromě absence poškození např. soudržnou omítku a kvalitní nátěr všech použitých konstrukcí.

Dobrá – jedná se o udržovaný objekt, který však již není bezchybný. Obnova proběhla před delší dobou a povětrnostní vlivy zanechaly na památce určité stopy. Může se jednat o počínající korozi kovových částí křížů nebo lehké poškození jejich soklů. V případě soch jde o lehké biologické napadení povrchu, u kapliček např. střechu výrazně porostlou mechem.

Obrázek 9 – Kaplička ve velmi dobrém stavu

Obrázek 8 – Kaplička v dobrém stavu

Uspokojivý – na první pohled nemusí drobná památka s tímto hodnocením vypadat špatně, při bližším pohledu si ovšem u křížů všimneme značné koroze, výrazného biologického napadení nebo mechanického poškození většího rozsahu. V případě soch je důvodem k tomuto hodnocení např. degradace materiálu, u kapliček pak špatný stav omítky a nátěrů.

Špatný – stav vyžadující obnovu památky, bez které se jedná spíše jen o její torzo. V našem případě rezavý kříž volně opřený o kamenný sokl. Vedle hodnocení špatný je ještě použito **špatný – nekompletní**. Toto hodnocení ve zkoumaném území obdržely kamenné sokly s chybějícími křížky a jeden kamenný kříž s chybějícím korpusem Krista.

Obrázek 12 – Uspokojivý stav kříže

Obrázek 11 – Špatný stav kříže

Obrázek 10 – Stav kříže špatný-nekompletní

Ruina – větší objekty s charakterem stavby, které jsou v tak špatném stavu, že jejich obnova by byla možná pouze výstavbou objektu nového. Nabízí se možnost využití

některých částí původní stavby, jako tomu bylo při obnově kapličky v Mílově. Ze zkoumaných objektů je v tomto stavu kaplička v Oldřichově.

Obrázek 13 – Ruina kapličky

4.2 Výsledky výzkumu

Cílem teoretické části bylo vystihnout podstatu drobných sakrálních památek, přiblížit jejich typologii a seznámit čtenáře s možnostmi jejich obnovy v rámci platných právních norem za využití dostupných možností financování.

Jádrem praktické části jsou katalogové listy drobných sakrálních památek nacházejících se ve zkoumaném území. Ty obsahují popis a historii objektů (pokud je známá), slovní popis umístění a přesné souřadnice GPS, zhodnocení stavu objektu a jeho okolí, informaci o vlastníku a je-li objekt zapsaný na seznamu kulturních památek. Položka Mapa pak uvádí, zda je objekt vyznačen v mapových podkladech webové a mobilní aplikace Mapy.cz.

V případech, kdy bylo možné provést rozhovor s vlastníky objektů, se podařilo získat některé zajímavé informace např. o přemístěných křížích. Oslovení lidé reagovali většinou velice vstřícně, se snahou předat co nejvíce informací a často se zájmem o drobné památky. To samé bohužel naplatí o představitelích místních samospráv, kteří na e-mailové dotazování ohledně obnovy a údržby drobných památek reagovali pouze velice sporadicky.

Výzkumem bylo zjištěno, že relativně běžným jevem je přesouvání drobných staveb, zejména křížů. Někdy jen o pár desítek metrů z místa, kde překážel, jindy o stejnou vzdálenost, ale z důvodu okrasení vlastního pozemku. „Rekordmanem“ je kříž, který byl dovezen z jižní Moravy. V několika případech se tento fakt podařilo zjistit rozhovorem

s vlastníkem pozemku nebo s lidmi bydlícími v okolí, někdy je to zřejmé z map. Pravděpodobně se ale nepodařilo odhalit všechny takto přemístěné objekty.

Obdobně je to s původností horní části u křížů, tedy samotného křížku. V mnoha případech se originální (obvykle litinový) nedochoval a jako náhrada často slouží křížek novodobý, kovaný.

Cílem této práce nebylo vytvořit vyčerpávající soupis všech drobných sakrálních památek v zájmovém území. Autor této práce si je vědom existence objektů (ve všech případech křížů), které v ní nejsou obsaženy. Z veřejně dostupných zdrojů jsou také dohledatelné informace o několika zcela zaniklých kapličkách, které však do této práce nebyly zahrnuty.

4.2.1 Typologické rozdělení zkoumaných památek

V zájmovém území bylo zkoumáno celkem 56 objektů, s následujícím typologickým rozdělením:

Křížová cesta	1
Boží muka	1
Kaple	7, z toho 1 výklenková a 6 prostorových
Socha	10, z toho 5 na sloupu
Kříž	37, toho 3 kamenné, 1 dřevěný, 28 kovových (litinových, kovaných...) na kamenném soklu a v pěti případech sokl s chybějícím křížem

Z těchto objektů je na seznamu kulturních památek zapsáno šest soch a jedna výklenková kaplička.

4.2.2 Rozdělení podle stavu

Z hlediska technického stavu zkoumaných objektů je rozdělení následující:

Křížová cesta	Čtrnáct kapliček a vrcholový kříž ve velmi dobrém stavu.
Boží muka	Stav velmi dobrý.

- Kaple** Dvě zcela zanikly (součást křížové cesty v Nejdku), jedna kaplička v Oldřichově je již pouhou ruinou. Ze zbývajících pěti je stav jedné uspokojivý, jedné dobrý a třech velmi dobrý.
- Socha** Stav dvou z nich je uspokojivý, pěti dobrý a třech velmi dobrý.
- Kříž** Špatný stav z důvodu nekompletnosti má 6 křížů, jeden má stav obecně špatný, 7 uspokojivý, 10 dobrý a 13 velmi dobrý.

4.2.3 Stav objektů v závislosti na vlastníkov

Následující tabulka zobrazuje zároveň dvě kritéria – vlastníka jednotlivých typů objektů a jejich stav. Je z ní tedy patrný vztah druhu vlastnictví a technického stavu památky.

Typ	Stav	Fyzická osoba	Právníká osoba	Obec	Lesy ČR	Církev	Celkem
Boží Muka	Velmi dobrý			1			1
Kaple	Velmi dobrý			4			4
	Dobrý	1					1
	Uspokojivý	1					1
	Ruina				1		1
Socha	Velmi dobrý			1	1	1	3
	Dobrý			3		2	5
	Uspokojivý			2			2
Kříž	Velmi dobrý	6		4	2		12
	Dobrý	5		3	2		10
	Uspokojivý	3	1	3	1		8
	Špatný			1			1
	Špatný-nekompletní	2		3	1		6
Celkem		18	1	25	8	3	55

Tabulka 2 – Stav objektů v závislosti na vlastníkov

Stav nejdecké křížové cesty nelze jednoduše zhodnotit vcelku, v Tabulce 2 tedy není uvedena. Podrobně je její stav popsán v následující kapitole a zejména v Příloze 1 této práce.

V kategorii křížů zjednodušíme pro lepší interpretaci výsledků hodnocení technického stavu na dva stupně – dobrý (obsahuje stav velmi dobrý a dobrý) a špatný (obsahuje stav

uspokojivý, špatný a špatný-nekompletní). Vidíme, že objekty ve vlastnictví fyzických osob mají poměr stavu dobrý – špatný 11 : 5, objekty ve vlastnictví Lesů ČR podobný, 4 : 2, ale u objektů vlastněných obcemi je tento poměr 7 : 7. Z toho vyplývá, že o tyto „nejdrobnější“ památky se soukromí vlastníci a státní podnik Lesy ČR starají lépe, než obce.

Dal by se učinit závěr, že kříže jsou pravděpodobně do určité míry „pod rozlišovací schopností“ obcí. K faktu, že se o ně soukromí vlastníci starají lépe, jistě přispívá relativně nízká finanční náročnost a skutečnost, že jsou často umístěny přímo u domu nebo rekreačního objektu a tedy takzvaně „na očích“ vlastníka. Stav (nejen) křížů by mohl být ještě lepší, kdyby vlastníci měli k dispozici stručné a jasné informace o možnostech jejich údržby a obnovy a také kdyby financování těchto činností bylo výrazně jednodušší. Řešením by mohlo být vytvoření specializovaného dotačního programu, určeného pro nejmenší drobné památky typu křížů, který by se vyznačoval zejména jednoduchou administrativou a tím by byl dostupný širokému spektru vlastníků těchto památek.

V kategorii kaplí je již situace opačná – všechny čtyři objekty vlastněné obcemi si zasloužily nejlepší hodnocení, což znamená výbornou údržbu nebo nedávno realizovanou generální opravu. Kaple vlastněné soukromými osobami byly hodnoceny stupněm dobrý a uspokojivý.

Výklenková kaple v Horní Blatné (Příloha 47), která je hodnocena stupněm uspokojivý, je jako jeden z mála zkoumaných objektů zapsána na seznam kulturních památek. Pro její opravu se tak nabízejí širší možnosti využití financování z dotačních programů, například z „Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón“ – viz. kapitola 3.5 *Ekonomické aspekty*.

Jediná kaple ve vlastnictví Lesů ČR je ve stavu ruiny (Příloha 12 – Ruina lesní kaple, Nejdek – Oldřichov). Ta se po zániku zástavby v této části Oldřichova ocitla hluboko v lese, z dosahu významnějších cest. I proto u ní bohužel nelze počítat s velkou šancí na obnovu. Pravděpodobně jedinou možností do budoucna by byla obnova ve stylu kaple v Mílově (Příloha 55). V tomto případě však chybí přesah projektu v podobě podpory česko – německých vztahů na společné hranici a existující infrastruktura.

Sochy jsou jedinou kategorií, do které ve zkoumaném území vstupuje jako vlastník církev. A to v podobě místní farnosti nebo Náboženské matice, což je fond, jehož účelem je správa části majetku římskokatolické církve.

Dvě sochy vlastněné městem Horní Blatná (Příloha 46) jsou v pouze uspokojivém stavu, stav ostatních lze posoudit jako velmi dobrý nebo dobrý.

Jediná Boží muka ze seznamu zkoumaných objektů jsou ve velmi dobrém stavu, v roce 2008 byla restaurována.

4.2.4 Příklady obnovy drobných památek ve zkoumaném území

Na obnově a údržbě drobných sakrálních památek se většinou vedle soukromých osob podílejí různá občanská sdružení společně s příslušným obecním nebo městským úřadem. Velkou část potřebných finančních prostředků se také v některých případech daří shromáždit z darů široké veřejnosti. Specifickým jevem v Sudetech je fakt, že často na záchranu památek významnou měrou přispívají původní němečtí obyvatelé.

Tato kapitola ilustruje rozmanitost přístupů k obnově drobných sakrálních památek a také k financování této činnosti.

4.2.4.1 Nejdecká křížová cesta – občanské sdružení a nadační fond

V 90. letech 20. století zbyly z křížové cesty jen kříž na vrcholu a prázdné výklenkové kapličky. Roku 1999 bylo založeno občanské sdružení Jde o Nejdek, jehož hlavním úkolem byla obnova křížové cesty. Po neúspěšném pokusu o obnovu prvních dvou kapliček byl v roce 2001 založen Nadační fond Křížová cesta v Nejdku, který v letech 2002 – 2008 shromáždil částku 2,5 mil. Kč. Do fondu přispělo město Nejdek, Karlovarský kraj, česko – německý fond budoucnosti a místní firmy i drobní podnikatelé. Donátory dále byli nejdečtí občané a nejdečtí rodáci, vysídlení do Německa. V roce 2007 byla obnovená křížová cesta převedena do vlastnictví města a v srpnu 2008 slavnostně vysvěcena. (MICHÁLEK, 2007)

Zatímco stav dochovaných součástí (tedy čtrnácti kapliček a vrcholového kříže) je po obnově velmi dobrý, z kaple Olivetské hory a kaple Božího hrobu se do dnešní doby nic nedochovalo. V roce 2016 nechalo město Nejdek vypracovat územní studii Křížový vrch, která počítá s obnovou těchto kaplí v různých podobách, od připomínky jejich existence

naznačením půdorysu až po vybudování přesných kopií. Další stupeň, tedy vypracování projektové dokumentace, byl pro nezajištěné financování odložen. (Územní studie Křížový vrch [online])

Viz. Příloha 1 – Nejdecká křížová cesta.

4.2.4.2 Kaple v Suché – úspěšná studentská práce

Pseudogotická kaple byla na začátku 21. století po dlouholetém chátrání v havarijním stavu. V roce 2004 se p. Jílek ze stavebního odboru města Nejdek snažil prosadit její obnovu do rozpočtu města, ale pro nedostatek financí se to nepodařilo. Následně si v roce 2006 nejdecký občan Martin Filounek, v té době student Vyšší odborné školy stavební, zvolil projekt obnovy kaple za svou ročníkovou práci. Projekt byl úspěšný, v celostátní soutěži Má vlast v srdci Evropy – Poznej ji a chraň, obdržel 1. místo.

Občanské sdružení Jde o Nejdek získalo ke spolupráci renomovaného pražského architekta Ing. Arch. Vladimíra Kosíka, který bez nároku na honorář projekt posoudil a zaštilil ho svým podpisem. Na základě tohoto projektu město Nejdek prostřednictvím Karlovarského kraje úspěšně požádalo o grant z fondu Evropské unie. Kaple se v letech 2007 – 2010 dočkala kompletní obnovy. Celkové náklady činily 931,5 tis. Kč, částkou 210 tis. Kč přispěl Karlovarský kraj. V září 2011 byla slavnostně otevřena, od jara 2012 je součástí naučné stezky Děti dětem. (Obnova kaple v Suché [online])

Viz. Příloha 13 – Kaple v Suché, Nejdek – Stará Suchá.

4.2.4.3 Socha Ježíše Krista v Perninku – státní podnik Lesy ČR

Socha Ježíše Krista je umístěna na kopci nad obcí Pernink. Do roku 2010 se dalo pouze vytušit, že bývala součástí lesoparku, který po druhé světové válce postupně zanikl. Státní podnik Lesy ČR jako vlastník pozemků, na kterých lesopark stával, připravil projekt jeho obnovy, která následně proběhla v letech 2010 – 2011. Součástí obnovy lesoparku bylo i zrestaurování litinové sochy Krista a úprava jeho okolí. Přes lesopark vede i Krušnohorská naučná stezka, vybudovaná v roce 2016.

Na projekt Obnova lesoparku Pernink přispěly fondy EU. Celkové realizační náklady dvou samostatných projektů s podporou Evropské unie činí 5.548.525,00 Kč bez DPH. Z toho připadá na projekt realizovaný v rámci Operačního programu životního prostředí

3 632 174,- Kč (příspěvek EU 2.330.057,00 Kč) a u druhého samostatného projektu Programu rozvoje venkova zaměřeného na infrastrukturu se jedná o částku 1.916.351,00 Kč (příspěvek EU 1.724.715,00 Kč). Prostředky nezbytné spoluúčasti při financování akce byly hrazeny z Programu 2020, kterým Lesy ČR celostátně podporují veřejně prospěšné funkce lesů. (Lesy ČR slavnostně otevírají obnovený lesopark Pernink [online])

Viz. Příloha 38 – Litinová socha Krista v lesoparku, Pernink.

4.2.4.4 *Kaple sv. Anny v Horní Blatné – v režii místních občanů*

V roce 2010 byla kaplička prázdná, bez dveří a okna, její střecha byla ve špatném stavu, proto se občané Horní Blatné rozhodli pro její rekonstrukci. Podle slov iniciátora akce, p. Tomislava Dáni, se rozhodli *udělat to tak, jak dříve bývalo zvykem: bez dotací, bez obecních peněz, bez centrálně nařízené iniciativy, naprosto jednoduše*. Dárci přispěli penězi či vlastní prací a dílo se podařilo – v červenci 2012 proběhlo slavnostní vysvěcení. (DÁŇA, 2012)

Viz. Příloha 49 – Kaplička sv. Anny, Horní Blatná.

4.2.4.5 *Kaple sv. Jana Nepomuckého v Mílově – přeshraniční spolupráce*

Původní kaple byla stržena v r. 1953 společně se všemi devíti domy osady Mílov. Při příležitosti uplynutí šedesáti let od této události v r. 2013 vznikla iniciativa města Boží Dar a saské obce Breitenbrunn pro obnovu kaple. Obec Breitenbrunn nechala na základě historických fotografií vypracovat projektovou dokumentaci, poté se městu Boží Dar podařilo získat dotaci na obnovu kaple. Kromě dvou zmíněných obcí se na financování velkou měrou podílel česko – saský Fond malých projektů Euregia Egrensis, realizovaný v rámci evropského Programu Cíl 3. Ten pokryl 85% z celkových nákladů, které činily přibližně půl milionu korun. Staronová kaple, která byla slavnostně vysvěcena v květnu 2014, je chápána jako symbol usmíření mezi Čechy a Němci. (Boží Dar – Obnova kaple sv. Jana Nepomuckého na Mílově [online])

Viz. Příloha 55 – Kaple sv. Jana Nepomuckého v bývalém Mílově.

4.2.5 Potenciál drobných sakrálních památek – SWOT analýza

Ke zhodnocení potenciálu drobných sakrálních památek ve zkoumaném regionu nám poslouží SWOT analýza. Ta zkoumá jejich silné a slabé stránky, příležitosti, které se jim naskýtají, a naopak hrozby, které je ohrožují.

Silné stránky reprezentují faktory, na kterých lze stavět budoucnost těchto památek, slabé stránky naopak reprezentují faktory, které mohou omezit jejich další rozvoj. Příležitosti a hrozby obsahují body, které mohou mít na tyto památky dopad a mohou ovlivňovat jejich další obnovu. Jsou to faktory, které nelze zcela ovlivnit.

Interní faktory	Silné stránky	Slabé stránky
	<ul style="list-style-type: none"> - různorodé možnosti financování obnovy drobných památek - podpora a iniciativa původních německých obyvatel - dostupnost kvalitní restaurátérské práce 	<ul style="list-style-type: none"> - nesrozumitelnost drobných památek pro současné obyvatele - administrativně složitý systém dotací - ateistické prostředí ve zkoumaném regionu a ČR obecně
Externí faktory	Příležitosti	Hrozby
	<ul style="list-style-type: none"> - zvýšený zájem o drobné památky - zápis vybraných prvků Krušných hor na seznam UNESCO - česko-německá přeshraniční spolupráce 	<ul style="list-style-type: none"> - vandalizmus - nezajištění udržitelnosti obnovených památek - nedostatečné zakotvení drobných památek v zákonech

Tabulka 3 – SWOT analýza

5 Závěr

Na území Krušných Hor bylo před druhou světovou válkou množství drobných sakrálních památek, které pomáhaly utvářet ráz zdejší specifické krajiny. Jejich množství bylo ovlivněno zejména tím, že Krušné hory byly ve srovnání s ostatními českými pohraničními horami relativně hustě osídlené. To se však změnilo po vysídlení původního německého obyvatelstva a společně se zánikem mnoha domů, samot a celých vesnic zaniklo i velké množství drobných památek. Bohužel jim nepřála ani pozdější doba. Mezi lety 1948 až 1989 nebyl tento druh památek na výsluní nikde na území našeho státu, tím spíše v Sudetech, kde lidé jen těžce nacházeli vztah k místu, kde se ocitli bez jakýchkoliv vazeb na minulost. Z mnoha kapliček (a ostatně i kostelů) se zachovala jen zarostlá hromada sutí v krajině. Po křížích často zbyly jen prázdné kamenné sokly, v horším případě zmizely beze stopy. Vzhledem k tomu, že množství těchto objektů nebylo žádným způsobem zadokumentováno, nelze již dohledat důkazy o jejich existenci.

Po změně poměrů v roce 1989 se začalo drobným památkám „blýskat na lepší časy“. Ty sudetské možná na svůj čas čekaly o něco déle, než ty ve vnitrozemí, ale dnes již můžeme konstatovat, že se z velké části dočkaly. Ze zmapovaných objektů jich nejvíce prošlo obnovou během posledního desetiletí. Věřme tomu, že je to trend, který bude i nadále pokračovat.

Celkem bylo zmapováno 56 drobných sakrálních památek. Z pohledu technického stavu obdrželo hodnocení velmi dobrý nebo dobrý 36 objektů (65%), uspokojivý 11 (20%) a špatný 7 (13%). Jeden objekt (představující cca 2%) je ve stavu ruiny.

Pokud se budeme soustředit na stav těchto památek ve vztahu k jejich vlastníkům, tak zjistíme, že o nejmenší objekty typu křížů se nejlépe starají soukromí majitelé. O objekty větší, typicky kapličky, se naopak starají velmi dobře obce. Všechny čtyři kapličky v jejich vlastnictví prošly v posledních letech kvalitní obnovou, i když v případě kapličky sv. Anny v Horní Blatné se jednalo o iniciativu místních občanů. Podrobněji se technickému stavu zkoumaných objektů věnuje kapitola *4.2.2 Rozdělení podle stavu* a *4.2.3 Stav objektů v závislosti na vlastníkově*.

Různé přístupy k obnově památek a financování těchto činností jsou na konkrétních příkladech popsány v kapitole *4.2.4 Příklady obnovy drobných památek ve zkoumaném*

území. Tyto příklady ilustrují velkou rozmanitost, s různou mírou angažovanosti občanů a místních samospráv.

Většímu zájmu o drobné sakrální památky by mohlo prospět například jejich větší zapojení do naučných stezek. Těch v poslední době vzniklo v Krušných horách velké množství a některé z nich již na drobné památky pamatují. K větší atraktivitě těchto památek by pak pomohlo co největší množství dostupných informací. Drobná památka s vlastním zmapovaným příběhem na informační tabuli nebo v turistické brožurce by jistě na takové atraktivitě získala.

Stavu drobných sakrálních památek by prospělo, kdyby vlastníci měli k dispozici stručné a jasné informace o možnostech jejich údržby a obnovy a kdyby financování těchto činností bylo jednodušší. Řešením by mohlo být vytvoření specializovaného dotačního programu, který by byl dostupný i pro objekty, které nejsou zapsané na seznamu kulturních památek, a který by se vyznačoval zejména jednoduchou administrativou. Tím by byl dostupný širokému spektru vlastníků těchto památek.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Literatura

- Almanach konference Místní komunita a drobné památky, Č. Lípa 13. - 14. 5. 2006, 2006. *Kaplička na návsi, křížek v polích*. Česká Lípa: o. s. drobné památky severních Čech za podpory nadace VIA. ISBN 80-239-7306-1.
- ANDRŠ, Pavel, MICHÁLEK, Milan, PÁNEK Zdeněk, 2005. *Takový byl Nejdek*. Nejdek: Město Nejdek. ISBN 80-239-6185-3.
- DAVID, Petr, SOUKUP, Vladimír, 2010. *Velká turistická encyklopedie - karlovarský kraj*. Praha: Euromedia. 256 str. ISBN 978-80-242-2843-3
- HÁJEK, Tomáš, BUKAČOVÁ, Irena, 2001. *Příběh drobných památek: Od nezájmu až k fascinaci*. Vyd. 1. Praha: Studio JB. ISBN 80-900903-9-7.
- HLADKÝ, Jiří, 2007. *Kapličky, boží muka, výklenkové kapličky a zvoničky na Milevsku a Písecku*. Vyd. 1. Milevsko: Město Milevsko. 140 s. ISBN 978-80-254-0640-3.
- HRUBÝ, Petr, ALTOVÁ, Eva, KADLEC Antonín, 2015. *Metodika dokumentace drobných památek*. Ústí n. L.: NPÚ. ISBN 978-80-85036-57-2.
- CHODURA, Radko, 1999. *Malý slovník pojmů sakrální architektury - stručný výklad pojmů typologie sakrální architektury a stavebně historického tvarosloví*. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, Teologická fakulta. ISBN 80-7040-312-8.
- DÁŇA, Tomislav, 2012. Horní Blatná kaplička sv. Anny. *Krušnohorský luft, měsíčník Krušné hory – západ*. 2012, roč. 1, č. 6. Horní Blatná: Jiří Kupilík. Registrace MK ČR E 20467.
- MAS Hlinecko, 2015. *Sakrální stavby, památky a drobné objekty na území MAS Hlinecko*. Hlinsko: Grafies a.s. ISBN 978-80-260-9686-3.
- MICHÁLEK, Milan, 2007. *Křížová cesta v Nejdku*, Nejdek: Město Nejdek. ISBN 978-80-254-0270-2.
- MIKŠÍČEK, Petr, 2009. *Znovuobjevené Krušnohoří*. Vyd. 5. Boží Dar: Město Boží Dar. ISBN 978-80-254-5727-6.
- MNV Nejdek, 1990. *Nejdecko, vlastivědný sborník k 650. výročí města Nejdku*.

- NOVOTNÝ, Lukáš, 2009. *Zmizelé Čechy – západní Krušnohoří*. Praha a Litomyšl: nakl. Paseka. ISBN 978-80-7185-986-4.
- PANÁČEK, Michal, PRÖLER, Miroslav, 2013. *Drobné sakrální památky v České Lípě*. Česká Lípa: o. s. Drobné památky severních Čech. ISBN 978-80-26053-59-0.
- POLÍVKOVÁ, Markéta, 2011. *Křížové cesty v Čechách po roce 1945*. Bakalářská práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.
- ROJÍK, Petr, 2000. *Historie cínového hornictví v západním Krušnohoří*. Sokolov: Okresní muzeum a knihovna Sokolov. ISBN 80-238-6095-X.
- Sborník příspěvků ze semináře *Obnova drobných památek v krajině, Děčín, 2008. Chraňte památky...půjčte jim na zimu svetr*. Krásná Lípa: SNP České Švýcarsko. ISBN 978-80-254-3362-1
- SKALÍKOVÁ, Kateřina a kol., 2012. *Obnova drobných památek*. Opava: o.s. Za Opavu. ISBN 978-80-905039-0-8
- SLOUKA, Jiří, 2010. *Mariánské a morové sloupy Čech a Moravy*. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2996-1.
- WIESER, Stanislav a kol., 2001. *Kamenné kříže Čech a Moravy*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-370-0
- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči
- Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
- Zákon č. 23/ 1991 Sb., Listina základních práv a svobod

6.2 Internetové zdroje

- *Boží Dar – Obnova kaple sv. Jana Nepomuckého na Milově* [online]. Má vlast cestami proměn – projekt Asociace Entente Florale CZ [cit. 20. 11. 2018]. Dostupné z: <http://cestamipromen.cz/promeny-2018/772-bozi-dar-obnova-kaple-sv-jana-nepomuckeho-na-milove>
- *Boží muka* [online]. Projekt Drobné památky [cit. 2. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.drobnepamatky.cz/bozi-muka>
- *Dotační programy Ministerstva kultury a jejich vyhodnocení* [online]. Ministerstvo kultury ČR [cit. 13. 10. 2018]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/dotacni-programy-ministerstva-kultury-a-jejich-vyhodnoceni-267.html>

- *Drobné stavby* [online]. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [cit. 1. 9. 2018]. Dostupné z: [http://www.ochranaprirody.cz/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny/krajiny-raz-a-vystavba/drobne-stavby/](http://www.ochranaprirody.cz/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny/krajiny/krajiny-raz-a-vystavba/drobne-stavby/)
- *Expert z UNESCO si prohlédl krušnohorské hornické památky* [online]. iDnes.cz [cit. 20. 10. 2018]. Dostupné z: https://vary.idnes.cz/hornicke-pamatky-krusnehory-seznam-unesco-kontrolni-mise-expert-10g-/vary-zpravy.aspx?c=A180724_416367_vary-zpravy_ba
- *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011* [online]. Český statistický úřad [cit. 17. 11. 2018]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/iii-pocet-obyvatel-a-domu-podle-kraju-okresu-obci-a-casti-obci-v-letech-1869-2011_2015
- *Historie jednoho pojmu: Odkud se vzalo slovo Sudety?* [online]. 100+1 zahraniční zajímavost [cit. 15. 9. 2018]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/historie-jednoho-pojmu-odkud-se-vzalo-slovo-sudety>
- *Historie obce Pernink* [online]. Obec Pernink [cit. 16. 9. 2018]. Dostupné z: <https://www.pernink.eu/obec/historie-obce/>
- *Hřebečná* [online]. Projekt Znovuobjevené Krušnohoří [cit. 17. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.znkr.cz/obec/4-hrebecna/>
- *Lesy ČR slavnostně otvírají obnovený lesopark Pernink* [online]. Webová prezentace státního podniku Lesy České republiky [cit. 20. 11. 2018]. Dostupné z: <https://lesy-cr.cz/tiskova-zprava/lesy-cr-slavnostne-oteviraji-obnoveny-lesopark-pernink/>
- *Majetek obcí - Kapličky a jiné drobné kulturní památky* [online]. Svaz měst a obcí České republiky [cit. 28. 10. 2018]. Dostupné z: <http://www.smocr.cz/cz/oblasti-cinnosti/majetek-obci/kaplicky-a-jine-drobne-kulturni-pamatky.aspx>
- *Mapy.cz* [online]. Webová a mobilní aplikace Mapy.cz [cit. červenec – říjen 2018]. Dostupné z: <https://mapy.cz/>
- *MAS Krušné hory, o.p.s.* [online]. Webová prezentace místní akční skupiny Krušné hory [cit. 11. 11. 2018]. Dostupné z: <https://www.mas-krusnehory.cz/>
- *Města a obce karlovarského kraje* [online]. Projekt karlovarského kraje – Živý kraj [cit. srpen - říjen 2018]. Dostupné z: <http://www.zivykraj.cz/cz/mesta>
- *Milov* [online]. Projekt Znovuobjevené Krušnohoří [cit. 17. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.znkr.cz/obec/45-milov/>

- *Místopisný průvodce po České republice* [online]. WANET s.r.o. Valašské Meziříčí [cit. srpen – říjen 2018]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/>
- *Obnova kaple v Suché* [online]. Projekt Znovuobjevené Krušnohoří [cit. 20. 11. 2018]. Dostupné z: <http://www.znkr.cz/fotogalerie/album/514-obnova-kaple-v-suche/>
- *Památkový katalog* [online]. Národní památkový ústav [cit. srpen - říjen 2018]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/>
- *Památky Karlovarska* [online]. Projekt Památky a příroda Karlovarska [cit. červenec – říjen 2018]. Dostupné z: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/pamatky-karlovarska>
- *Programy 2014 – 2020* [online]. DotaceEU.cz - Zastřešující portál Evropských strukturálních a investičních fondů v ČR [cit. 14. 10. 2018]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014-2020/Operacni-programy>
- *Tisová (Nejdek)* [online]. Obec Tisová u Nejdku [cit. 16. 9. 2018]. Dostupné z: <https://www.obec-tisova-u-nejdku.cz/o-nas/>
- *Územní studie Křížový vrch* [online]. Oficiální stránky města Nejdku [cit. 20. 11. 2018]. Dostupné z: <http://www.nejdek.cz/samosprava/dokumenty-mesta/uzemni-plan/uzemni-studie-krizovy-vrch/>
- *Výzva č. 55: Kulturní dědictví – integrované projekty CLLD* [online]. Projektová kancelář MK ČR [cit. 13. 10. 2018]. Dostupné z: <http://projektovakancelar.mkcr.cz/vyzva-c-55-kulturni-dedictvi-integrované-projekty-clld/>
- *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, s.r.o. Zlín [cit. 14. 9. 2018]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>
- *Zvonička* [online]. Projekt Drobné památky [cit. 2. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.drobnepamatky.cz/zvonicka>

6.3 Ostatní zdroje

Fotografie – pokud není uveden zdroj, jedná se o vlastní fotografie autora

Mapy – zdrojem je vždy mapová aplikace **MAPY.CZ**

7 Přílohy

Příloha 1 – Nejdecká křížová cesta

Příloha 2 – Socha sv. Jana Nepomuckého u kostela, Nejdek

Příloha 3 – Sloup se sochou Nejsvětější Trojice u kostela, Nejdek

Příloha 4 – Mariánský sloup u kostela, Nejdek

Příloha 5 – Sloup se sochou Archanděla Michaela na náměstí, Nejdek

Příloha 6 – Kamenný kříž u bývalého hřbitova, Nejdek

Příloha 7 – Bohatě zdobený litinový kříž u chaty, Nejdek

Příloha 8 – Obnovený kovový kříž, Nejdek – Vysoká Štola

Příloha 9 – Poškozený sokl bez kříže, Nejdek – Vysoká Štola

Příloha 10 – Obnovený litinový kříž, Nejdek

Příloha 11 – Kovový kříž, Nejdek – Oldřichov

Příloha 12 – Ruina lesní kaple, Nejdek – Oldřichov

Příloha 13 – Kaple v Suché, Nejdek – Stará Suchá

Příloha 14 – Boží muka v Suché, Nejdek – Stará Suchá

Příloha 15 – Sokl bez kříže, Nejdek – Stará Suchá

Příloha 16 – Přemístěný sokl bez kříže, Nejdek – Stará Suchá

Příloha 17 – Obnovený kovaný kříž, Nejdek

Příloha 18 – Litinový kříž „U Zimů“, Nejdek – Tisová

Příloha 19 – Litinový kříž na místě Longerovy kaple, Nejdek – Tisová

Příloha 20 – Kovaný kříž za Ovčím mostem, Nejdek – Tisová

Příloha 21 – Poškozený kovový kříž, Nejdek – Tisová

Příloha 22 – Obnovený kovaný kříž, Nejdek – Tisová

Příloha 23 – Přemístěný kovaný kříž, Vysoká Pec

Příloha 24 – Kovaný kříž u chat, Vysoká Pec

- Příloha 25 – Sokl kříže nad bývalým dolem Hieronymus, Vysoká Pec
- Příloha 26 – Dřevěný kříž, Vysoká Pec
- Příloha 27 – Kovaný kříž v zahradě, Vysoká Pec
- Příloha 28 – Litinový kříž z Moravy, Vysoká Pec – Rudné
- Příloha 29 – Litinový kříž mezi uschlými jeřáby, Nové Hamry
- Příloha 30 – Kříž u chaty na samotě, Nové Hamry
- Příloha 31 – Kamenný kříž, Nové Hamry
- Příloha 32 – Dovezený litinový kříž, Nové Hamry
- Příloha 33 – Kaple Panny Marie Bolestné, Nové Hamry
- Příloha 34 – Litinový kříž na balvanu, Nové Hamry
- Příloha 35 – Plechový kříž, Nové Hamry
- Příloha 36 – Mariánský sloup u kostela, Nové Hamry
- Příloha 37 – Litinový kříž v zahradě, Nové Hamry
- Příloha 38 – Litinová socha Krista v lesoparku, Pernink
- Příloha 39 – Litinový kříž, Pernink
- Příloha 40 – Kovový kříž v zahradě, Pernink
- Příloha 41 – Litinový kříž, Pernink
- Příloha 42 – Velký kovový kříž, Pernink
- Příloha 43 – Lesní kaple Panny Marie, Pernink
- Příloha 44 – Litinová socha Krista u kostela, Pernink
- Příloha 45 – Sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého u kostela, Horní Blatná
- Příloha 46 – Socha sv. Vojtěcha a sv. Josefa u kostela, Horní Blatná
- Příloha 47 – Výklenková kaplička, Horní Blatná
- Příloha 48 – Obnovený litinový kříž, Horní Blatná
- Příloha 49 – Kaplička sv. Anny, Horní Blatná
- Příloha 50 – Kovový kříž u kostela, Abertamy

- Příloha 51 – Kovový kříž u penzionu, Abertamy
- Příloha 52 – Kamenný kříž na haldě, Abertamy
- Příloha 53 – Prázdný sokl u chaty, Abertamy
- Příloha 54 – Litinový kříž, Abertamy – Hřebečná
- Příloha 55 – Kaple sv. Jana Nepomuckého v bývalém Mílově

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Kříž u kostela Čtrnácti svatých pomocníků v Abertamech	11
Obrázek 2 – Drobné památky a stromy k sobě neodmyslitelně patří	16
Obrázek 3 – Památky na náměstí před r. 1905: pomník císaře Františka Josefa, za ním sloup se sochou sv. Archanděla Michaela a v pozadí pod věží sloup se sochou Nejsv. Trojice. Zdroj: Andrš a kol., 2005	28
Obrázek 4 – Vymezení zkoumaného území	42
Obrázek 5 – Mapa oblasti Mílov (3).....	43
Obrázek 6 – Mapa severní části zkoumaného území (2)	43
Obrázek 7 – Mapa jižní části zkoumaného území (1)	43
Obrázek 9 – Kaplička ve velmi dobrém stavu	47
Obrázek 8 – Kaplička v dobrém stavu	47
Obrázek 10 – Stav kříže špatný-nekompletní	47
Obrázek 11 – Špatný stav kříže	47
Obrázek 12 – Uspokojivý stav kříže	47
Obrázek 13 – Ruina kapličky	48

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Seznam zkoumaných objektů	44
Tabulka 2 – Stav objektů v závislosti na vlastníkově	50
Tabulka 3 – SWOT analýza	55

Nejdek

Na Křížovém vrchu v centrální části města.

Druh: Křížová cesta

GPS: 50.3255161N, 12.7338775E

Popis: Nejdecká křížová cesta byla postavena v letech 1851-1858 v příkré (a v té době holé) stráni na úbočí Křížového, tehdy Střeleckého, vrchu. Je 1600 metrů dlouhá a překonává převýšení 110 metrů. Podnět ke zřízení křížové cesty dala Anna Häcklová, která věnovala 28 tisíc zlatých na její zřízení. Představitel obce Franz Waldöstl poté k tomuto účelu založil Nadaci křížové cesty. Dne 24. října 1858 proběhlo slavnostní vysvěcení křížové cesty. V roce 1860 byla před prvním zastavením postavena kaple Olivetské hory, v letech 1862-1863 pak kaple Božího hrobu pod vrcholem. V roce 1863 zhotovil nejdecký truhlář Wenzel Waldöstl dřevěný kříž, kterým byl osazen skalnatý vrchol Křížového vrchu. Roku 1897 ho nahradil sedmimetrový železný krucifix, který navrhl a odlil ve spolupráci s nejdeckými železárnami kovářský mistr Waldöstl, bratr autora dřevěného kříže. V nejdecké kronice se píše: „V říjnu 1923 byla dokončena instalace elektrického osvětlení na jednotlivých zastaveních křížové cesty. Již nyní svítí celkem 20 lamp, které jsou umístěny jak na kapličkách, tak i venku a uvnitř Olivové kaple a nahoře na kříži“. Po vysídlení německého obyvatelstva se křížová cesta přestala udržovat a nastal její rychlý úpadek. Křížový vrch začal zarůstat náletovými dřevinami a během 60. let 20. století byly původní reliéfy v kapličkách zničeny nebo rozkradeny. Na začátku 90. let 20. století zbyly z křížové cesty jen kříž na vrcholu a holé kamenné kapličky. Roku 1999 bylo založeno občanské sdružení Jde o Nejdek, které přišlo se snahou o celkovou rekonstrukci křížové cesty. Po neúspěšném pokusu o obnovu prvních dvou kapliček, které byly již po krátké době opět poškozeny vandaly, byl v listopadu 2001 založen Nadační fond Křížová cesta v Nejdku, který shromáždil v letech 2002-2008 částku 2,5 milionu korun. Nové reliéfy kapliček navrhl a vytvořil v letech 2002-2007 nejdecký výtvarník Heřman Kouba, z matriční řezby byly následně odlity z umělé pryskyřice a patinovány odstíny hnědi. Doplňky a zdobné prvky kapliček navrhl a vytvořil nejdecký výtvarník Stanislav Nádeníček. V červenci roku 2007 byla křížová cesta převedena do vlastnictví města Nejdku. V neděli 31. srpna 2008 byla při příležitosti 150. výročí jejího vzniku znovu slavnostně otevřena a vysvěcena plzeňským biskupem Františkem Radkovským.

Čtrnáct neomítaných hranolových výklenkových kapliček stojí na obdélném půdorysu. Kapličky jsou vystavěny z tesaných žulových kvádrů, 3,5 m vysoké, široké 1,75 m a 85 cm hluboké, završeny trojbokým štítem. Ornamentální vlasy, rozety, hlavice a kříže na vrcholu, původně z černé litiny, jsou dnes nahrazeny prvky z umělého kamene. Na přední straně kapliček jsou obdélné, polokruhově zakončené výklenky ve tvaru

románského okna. Ve výklencích bývaly původně umístěny 140 cm vysoké dřevěné polychromované reliéfy neznámého řezbáře. Dnes jsou zde patinované reliéfy odlité z umělé pryskyřice o rozměrech 170 x 90 cm, zpracované v duchu původních reliéfů, chráněné bezpečnostními skly.

Kaple Olivetské hory byla postavena v roce 1860 před prvním zastavením křížové cesty. Šlo o velkou obdélnou kapli o rozměrech asi 5 x 10 m krytou valbovou střechou. V delší stěně byl umístěn vstup, nad ním štít s kamenným křížkem na vrcholu. V obou stranách ode dveří bylo po jednom okně. Uvnitř bývala kaple zaklenuta, byly zde dřevěné lavice a dále sem byly přemístěny sochy z původního místa u nejdecké skály. Po roce 1950 byla kaple zbořena, dnes je na místě viditelná pouze kamenná zídka a žulové schody.

Kaple Božího hrobu byla postavena v letech 1862-1863 za posledním zastavením křížové cesty. Jednalo se o obdélnou kamennou kapli s malým půlkruhovým presbytářem, krytou plechovou sedlovou střechou. Vstupní průčelí bylo zakončeno trojúhelníkovým štítem s malou zděnou zvoničkou, v podélných stěnách kaple po dvou úzkých oknech. Roku 1917 byl zabrán zvon kaple a roztaven pro válečné účely. Po vysídlení německého obyvatelstva již nebyla opuštěná kaple udržována a po roce 1950 se začala měnit v ruiny. Počátkem 21. století se již dochovalo pouze obvodové zdivo do výše 1-2,5 metru, v létě 2010 bylo Radou města Nejdek rozhodnuto o jeho stržení a trosky byly následně rozhrnuty po okolí.

Výklenková kaplička nazývaná lidově „Kristovo vězení“, byla vytesaná přibližně v době výstavby sousední kaple Božího hrobu v mohutném kamenném ostrohu u staré cesty vylámané mezi skalními masivy na konci křížové cesty. V obdélném výklenku byla umístěna plastika Kristus ve vězení a nika opatřena dvířky. Dnes je kaplička prázdná, bez dvířek a uvnitř poničena vandaly. (1) (2)

Stav: Kapličky a vrcholový kříž v dobrém stavu, kaple zbořeny, z výklenkové kapličky zbyl pouze otvor ve skále.

Okolí: Upravené

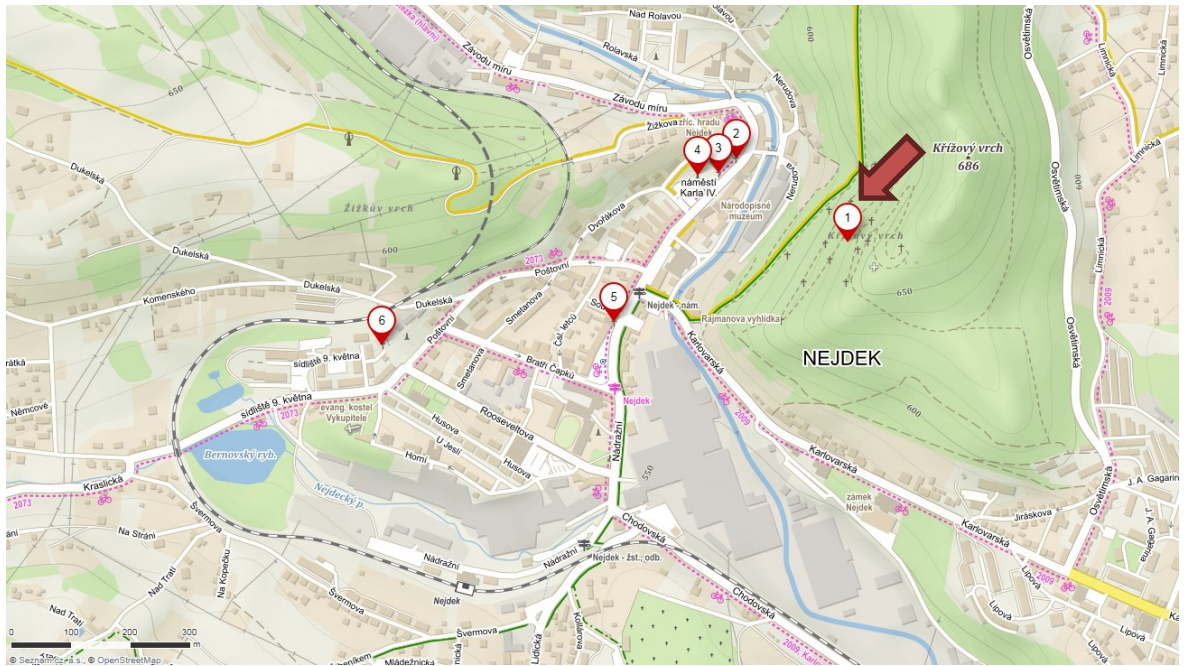
Památka: Ne

Vlastník: Město Nejdek

1. **Michálek, Milan.** *Křížová cesta v Nejdku*. 1. Karlovy Vary : Město Nejdek, 2007. ISBN 978-80-254-0270-2.

2. Nejdek - Nejdecká křížová cesta. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.] <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/nejdek-nejdecka-krizova-cesta>.

Příloha 1 – Nejdecká křížová cesta

Obrázek 1 - Kříž na vrcholu

Obrázek 2 - Obnovená kaplička, VI. zastavení

Příloha 1 – Nejdecká křížová cesta

Obrázek 4 - Kaple Božího hrobu před r. 1945. Zdroj: Michálek, Milan. *Křížová cesta v Nejdku*

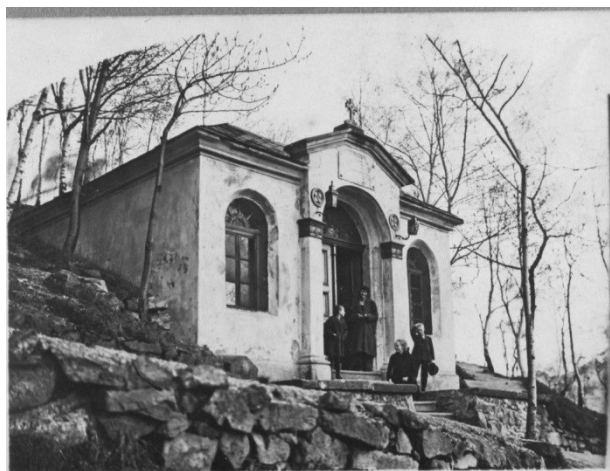
Obrázek 3 - Původní dřevěný polychromovaný reliéf. Zdroj: Michálek, Milan. *Křížová cesta v Nejdku*

Obrázek 5 - Místo, kde stávala Kaple božího hrobu

Obrázek 6 - Místo, kde stávala kaple Olivetské hory

Obrázek 7 - Kaple Olivetské hory před r. 1945. Zdroj: Web památky a příroda Karlovarska

Nejdek

U kostela sv. Martina v centrální části města.

Druh: Socha

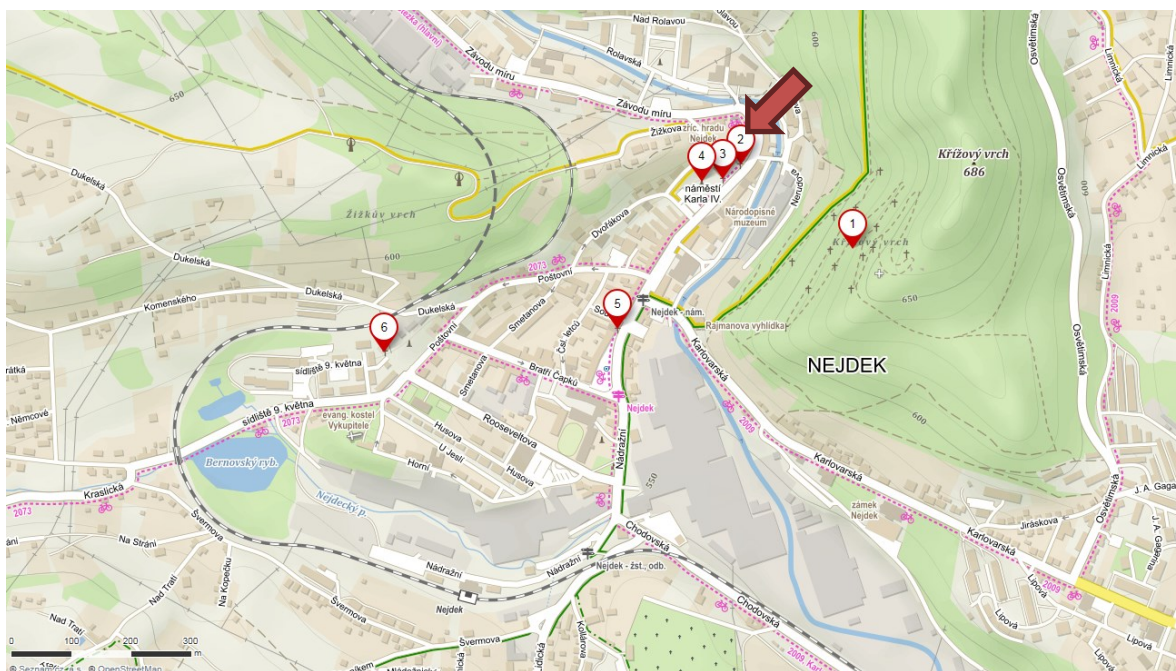
GPS: 50.3255161N, 12.7338775E

Popis: Barokní pískovcová socha sv. Jana Nepomuckého v životní velikosti na hranolovém pískovcovém podstavci. Světce představuje s klasickými atributy jako kněze v kanovníckém rouchu, kolem hlavy má na železném rámu umístěno pět hvězd. V levé ruce drží kříž s plastikou ukřižovaného Ježíše Krista. Socha je postavena na nízké profilované hranolové podestě, na jejíž přední straně bývala železná konzole pro zavěšení lucerny. Na přední straně podstavce je vysekán latinský věnovací nápis s chronogramem se stopami černé barvy: „neIDek pro tVo honore hanC effIglEm ponIt sanCte Ioannes die 8 9bris 1710“ (Nejdek pro tvou poctu tuto sochu staví, svatý Jane, dne 8. listopadu 1710). Chronogram na rok 1710 je sestaven ze zvýrazněných písmen výše uvedeného nápisu I+D+V+C+I+I+M+I+C+I = 1710. (3) Stav sochy je dobrý, s lehkým biologickým napadením povrchu, podstavec je porostlý mechem.

Stav: Dobrý **Okolí:** Upravené

Památka: Ano (katalogové č. 1000132041, památkově chráněno od 3. 5. 1958)

Vlastník: Město Nejdek

Obrázek 8 - Socha sv. Jana Nepomuckého

Nejdek

U kostela Sv. Martina v centrální části města.

Druh: Sloup se sochou

GPS: 50.3253789N, 12.7335061E

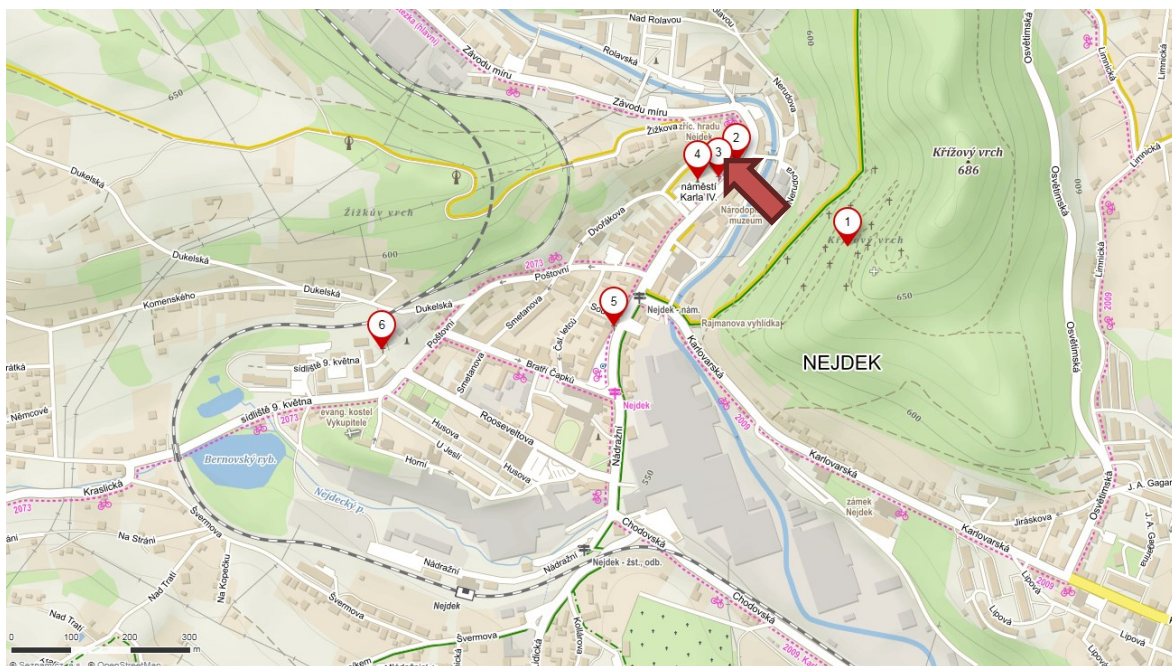
Popis: Barokní sloup s oboustrannou plastikou Nejsvětější Trojice, zhotovený roku 1715 A. G. Pöhnerem. Na hladkém hranolovém podstavci s římsou, zaobleném na přední straně monogramem IHS, stojí vysoký toskánský sloup z pískovce, zakončený skupinou Nejsvětější Trojice. U paty frontálně sedící postavy Boha Otce, která má na hlavě tiáru a v ruce plasticky zobrazené mrtvé tělo Krista, se nachází Duch Svatý s rozepjatými křídly. Tato figurální kompozice je také vytvořena z pískovce. (4) Sloup původně stával u hotelu Pošta uprostřed vodní nádrže, na současné místo byl přenesen v roce 1924 vzhledem k tomu, že začal překážet provozu. Stav sochy je dobrý, s lehkým biologickým napadením povrchu. Kovový, původně trojúhelníkový, útvar ve vrcholu je zničen korozí.

Stav: Dobrý

Okolí: Upravené

Památka: Ano (katalogové č. 1000148365, památkově chráněno od 3. 5. 1958)

Vlastník: Římskokatolická farnost Nejdek

4. sloup se sousoším Nejsvětější Trojice. *Památkový katalog Národního památkového ústavu.* [Online] [Citace: 02. 08 2018.]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/?element=14485995&sequence=7&mode=fulltext®ion%5B0%5D=Karlovarsk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Karlovy+Vary&municipality%5B0%5D=Nejdek&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>.

Příloha 3 – Sloup se sochou Nejsvětější Trojice u kostela

Obrázek 10 - Sloup se sochou Nejsvětější Trojice

Obrázek 9 - Detail sochy Nejsvětější Trojice. Zdroj: Web Cokoli v okolí, Ivo Šafus

Obrázek 11 - Původní umístění sloupu na náměstí. Zdroj: časopis Krušnohorský luft

Nejdek

U kostela Sv. Martina v centrální části města.

Druh: Sloup se sochou

GPS: 50.3253275N, 12.7329911E

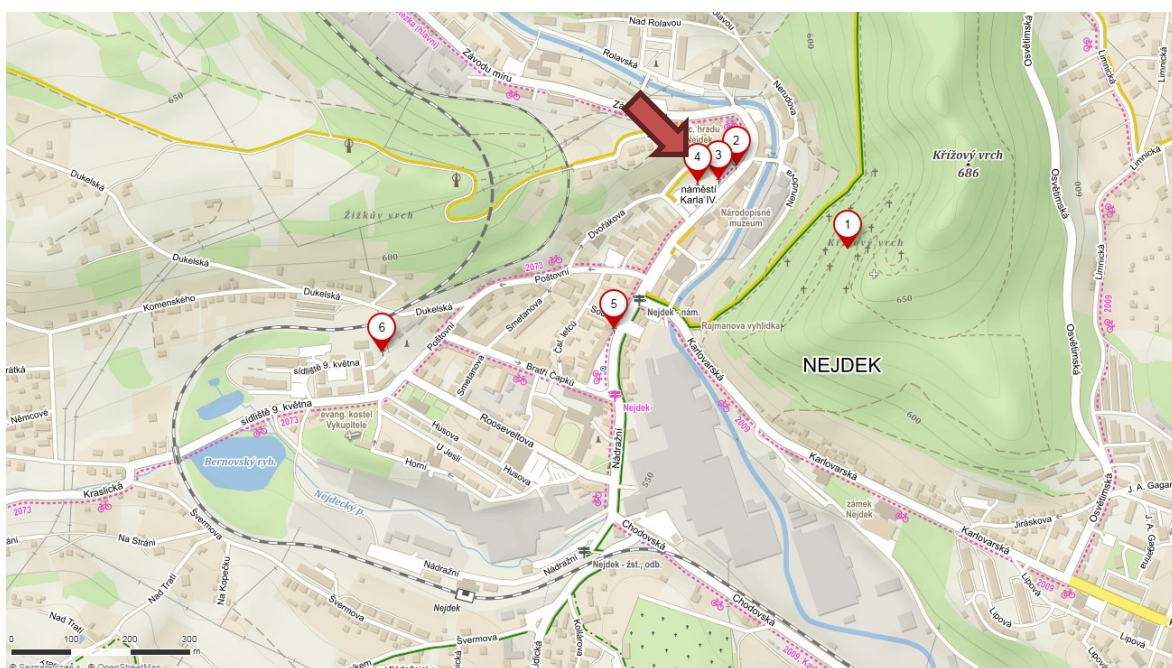
Popis: Novodobý pískovcový sloup se sochou Panny Marie, vytvořený v r. 2005 akademickým sochařem Michalem Moravcem. Socha je umístěna na vrcholu hladkého válcového sloupu s profilovanou hlavicí a plastickým rozšířením s přírodními motivy ve spodní části. Sloup je postaven na hranolovém podstavci s horní profilovanou krycí deskou. Celková výška je přibližně 12 metrů. Stavbu financoval nejdecký děkan Jan Pražan.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Upravené

Památka: Ne

Vlastník: Římskokatolická farnost Nejdek

Obrázek 12 - Sloup se sochou Panny Marie

Nejdek

Na Náměstí Karla IV., před domem č. p. 127.

Druh: Sloup se sochou

GPS: 50.3231031N, 12.7310278E

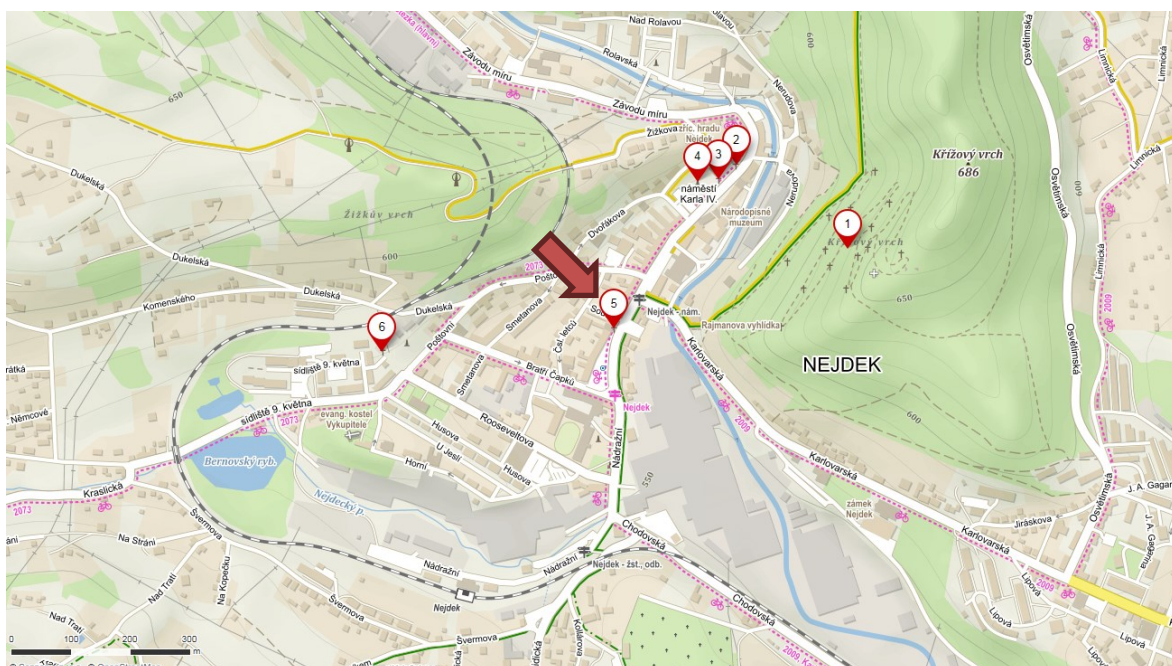
Popis: Barokní sloup se sochou Archanděla Michaela z první čtvrtiny 18. století o celkové výšce asi 4,5 metru. Vrcholová pískovcová plastika v životní velikosti, vysoká asi 1,5 metru, představuje světce s klasickými atributy jako okřídleného rytíře v brnění a helmě, stojícího na poraženém ďáblu s taseným plamenným mečem nad hlavou. V levé ruce drží světec štít, na kterém je latinský nápis: „QUIS VT DEVS“ (Kdo je jako Bůh?). Vrcholová plastika je umístěna na vrcholu hladkého válcového žulového sloupu s profilovanou hlavicí i patkou. Sloup je postaven na hranolovém žulovém podstavci s horní profilovanou krycí deskou a profilovanou patkou. V rámečku na přední straně jsou vysekány datace 1830 a 1927. První letopočet je zřejmě rokem oprav, v roce 1927 pak byla vytvořena nová socha poté, co do sloupu narazil neopatrný řidič, a původní socha byla zničena. Sloup se sochou byl znovu povalen v únoru roku 2006, tentokrát padajícím sněhem ze střechy domu. Socha Archanděla Michaela byla při pádu výrazně poškozena a na původní opravený sloup byla umístěna její kopie. (5) Žulové stupně pod soklem s lehkým biologickým napadením povrchu mají olámané rohy, jinak je sloup se sochou v dobrém stavu.

Stav: Dobrý

Okolí: Upravené

Památka: Ano (katalogové č. 1000144367, památkově chráněno od 3. 5. 1958)

Vlastník: Město Nejdek

Příloha 5 – Sloup se sochou Archanděla Michaela na náměstí

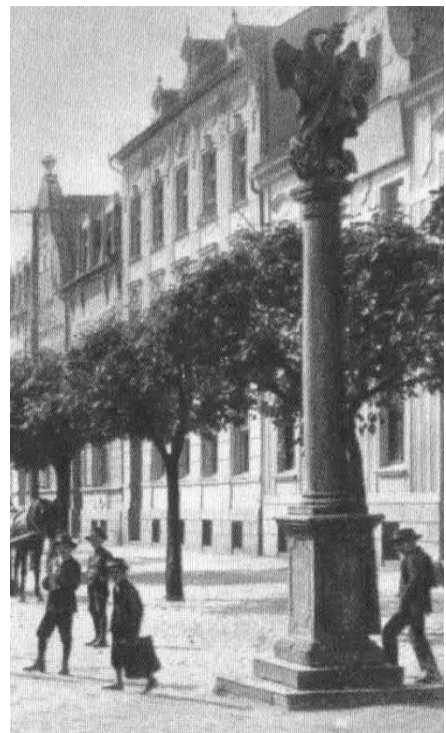
5. Nejdek - sloup se sochou sv. Michaela Archanděla. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 02. 08 2018.] <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/nejdek-sloup-se-sochou-sv-michaela-archandela>.

Obrázek 15 - Sloup se sochou Archanděla Michaela

Obrázek 13 - Detail sochy Archanděla Michaela

Obrázek 14 - Sloup s původní sochou kolem r. 1920. Zdroj: Andrš, Michálek, Pánek. *Takový byl Nejdek*

Nejdek

Mezi sídlištěm 9. května a bývalým hřbitovem.

Druh: Kříž

GPS: 50.3227469N, 12.7255025E

Mapa: Ano

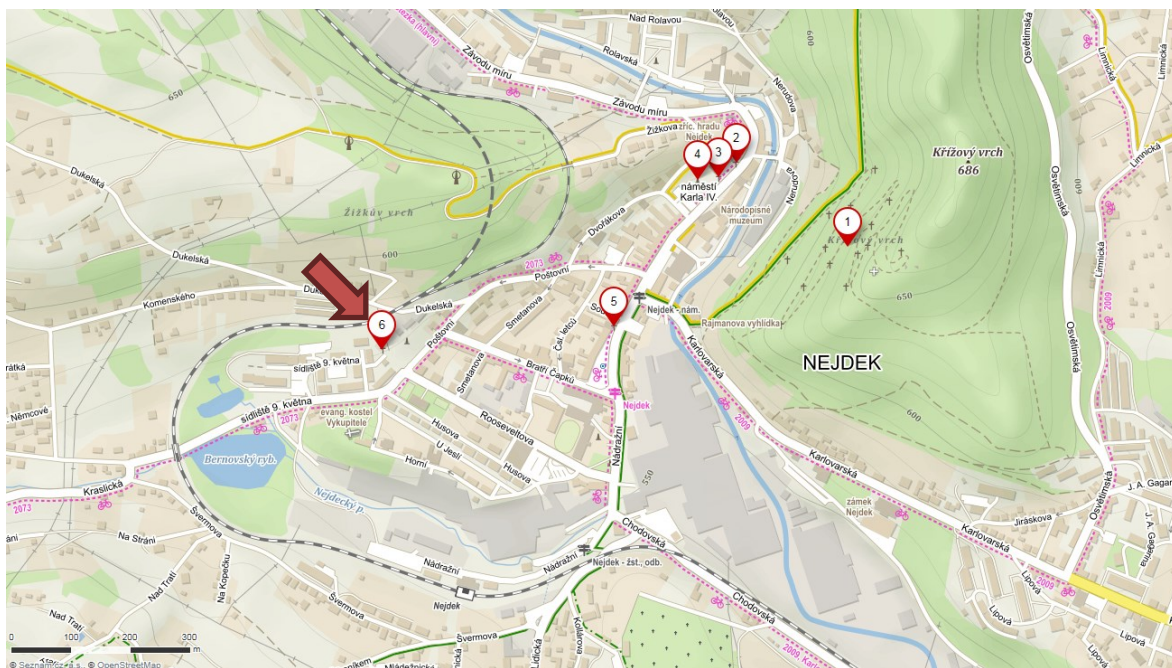
Popis: Jednoduchý kamenný kříž na masivním odstupňovaném kamenném soklu, celková výška cca 4 metry, z toho na samotný kříž připadá cca jedna třetina. Na kříži byl původně umístěn korpus Krista, nyní chybí. Vytesaný německý nápis je posprejovaný a poškrábaný. Na zadní straně vytesán letopočet 1885.

Stav: Špatný – nekompletní

Okolí: Relativně upravené

Památka: Ne

Vlastník: Město Nejdek

Obrázek 16 - Monumentální kamenný kříž v Nejdku

Nejdek

U domu č. ev. 11, na konci Limnické ulice.

Druh: Kříž

GPS: 50.3278169N, 12.7585417E

Mapa: Ano

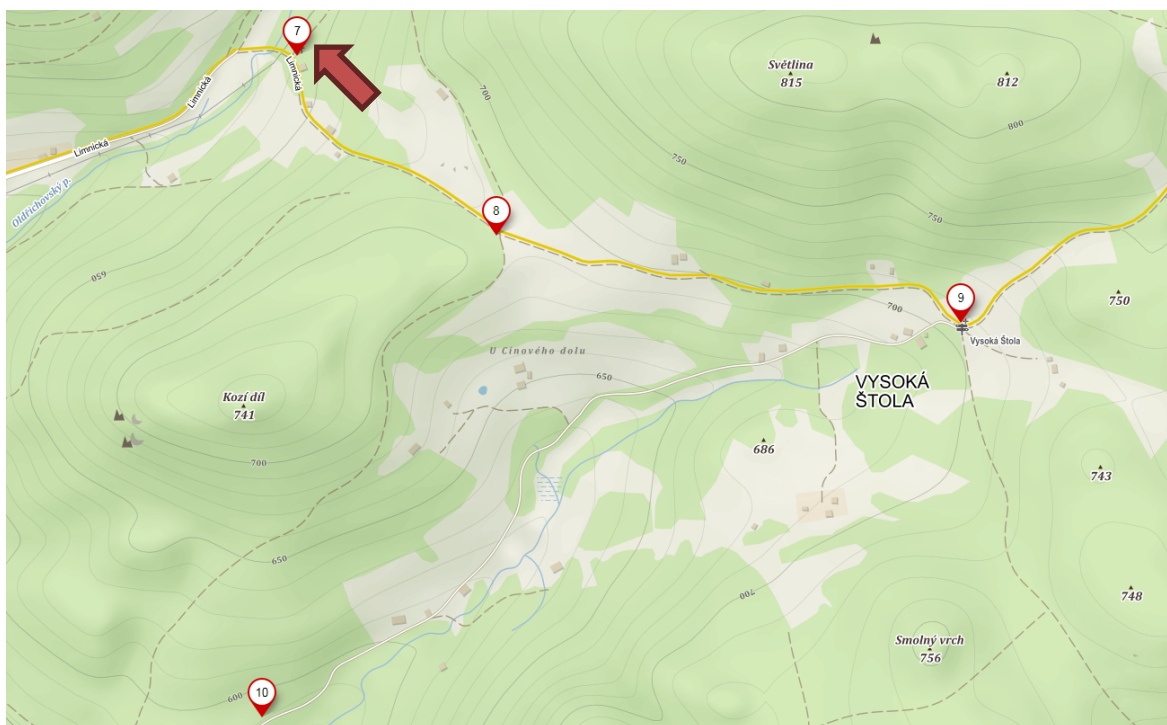
Popis: Zdobený litinový kříž s korpusem Krista s výraznou svatozáří, kulatou nápisovou destičkou a plastikou andělíčka ve spodní části na kamenném soklu. Na kříži je patrná korozie, v horní části pravděpodobně chybí stuha s nápisem INRI. Sokl nepoškozen.

Stav: Uspokojivý

Okolí: Upravené (zahrada)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 17 - Kříž u chaty v Limnické ul.

Nejdek

Na cestě po žluté turistické značce z Nejdku do Vysoké Štoly.

Druh: Kříž

GPS: 50.3250722N, 12.7632933E

Mapa: Ne

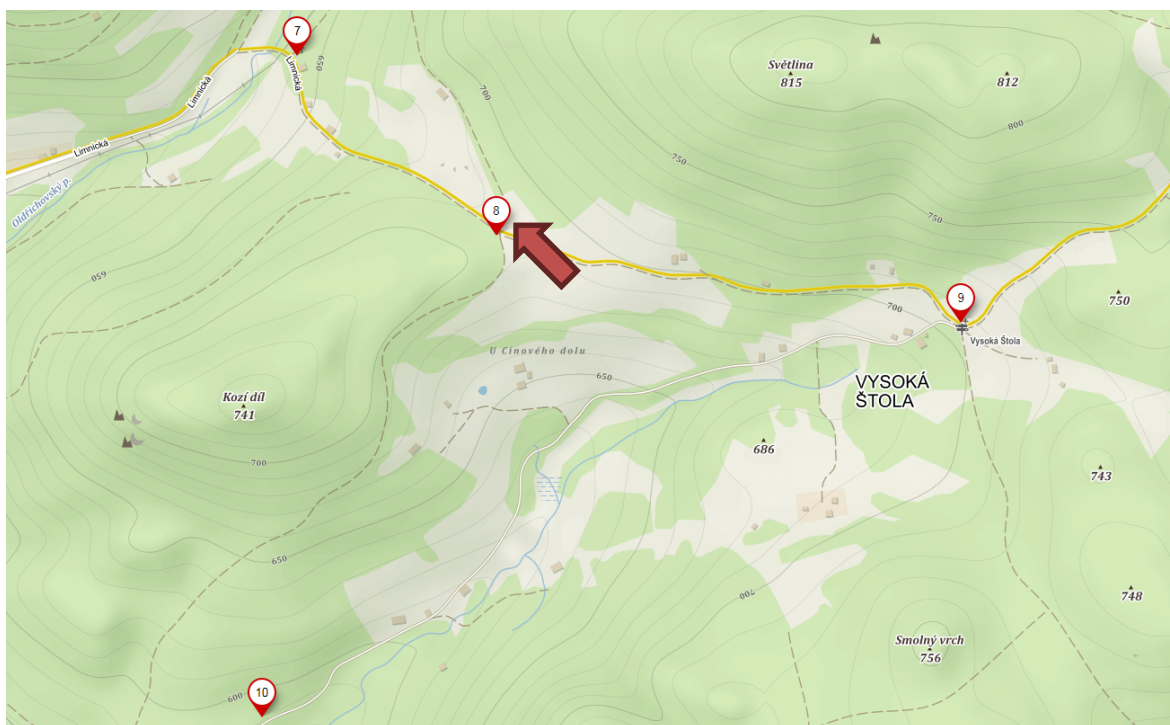
Popis: Jednoduchý kovový kříž na kamenném soklu. Celková výška cca 2 metry, z toho na samotný kříž připadá méně než polovina. Kříž je v dobrém stavu, na soklu s výraznou patinou jsou viditelné zamalované turistické značky. Kříž byl v relativně nedávné minulosti obnoven.

Stav: Dobrý

Okolí: Přírodní (okraj lesa)

Památka: Ne

Vlastník: Lesy České republiky, s. p.

Obrázek 18 - Kříž na turistické stezce

Nejdek

U rozcestí v místní části Vysoká Štola.

Druh: Kříž

GPS: 50.3237614N, 12.7744144E

Mapa: Ne

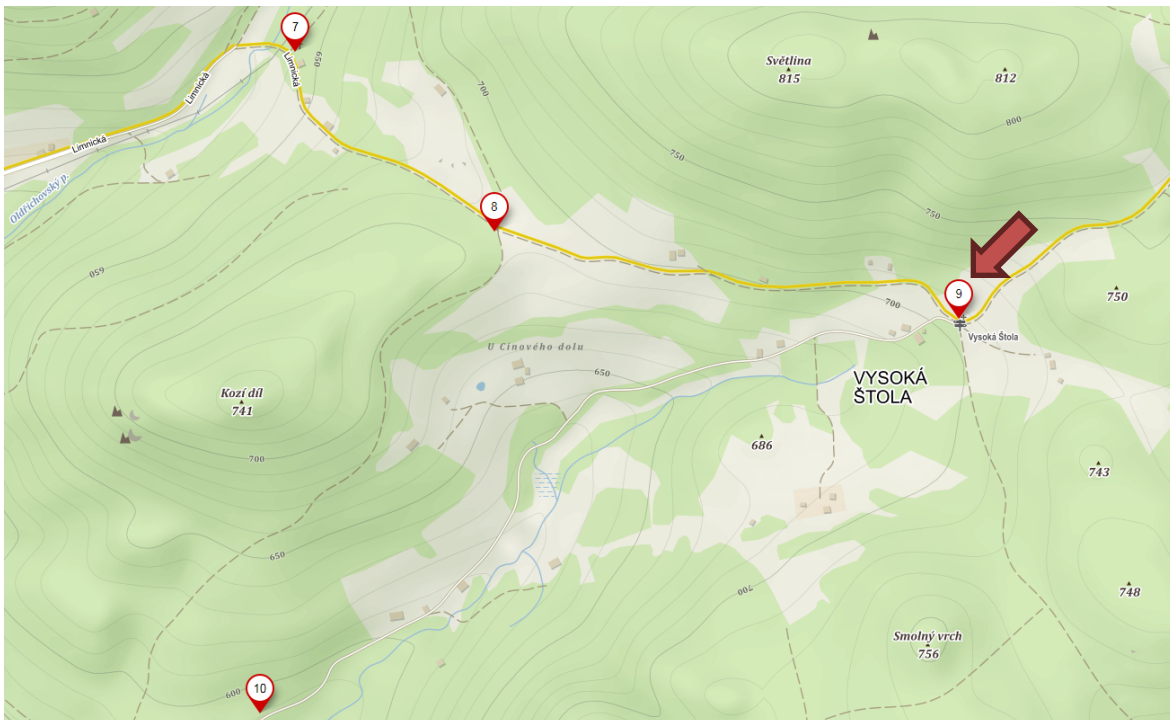
Popis: Kamenný sokl s chybějícím křížem.

Stav: Špatný – nekompletní

Okolí: Přírodní

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Příloha 9 – Poškozený sokl bez kříže

Obrázek 19 - Poškozený sokl bez kříže ve Vysoké Štoli

Nejdek

U cesty z Nejdku do Vysoké Štoly.

Druh: Kříž

GPS: 50.3177300N, 12.7576928E

Mapa: Ne

Popis: Litinový kříž s korpusem Krista a nápisem INRI na soklu v podobě hrubě otesaného kamene. Výška kříže cca jeden metr. Kříž je v dobrém stavu, sokl přírodní. Kříž byl v relativně nedávné minulosti obnoven.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Přírodní (okraj lesa)

Památka: Ne

Vlastník: Lesy České republiky, s. p.

Obrázek 20 - Obnovený kříž

Nejdek

U domu č. ev. 14 v místní části Oldřichov.

Druh: Kříž

GPS: 50.3347781N, 12.7742072E

Mapa: Ne

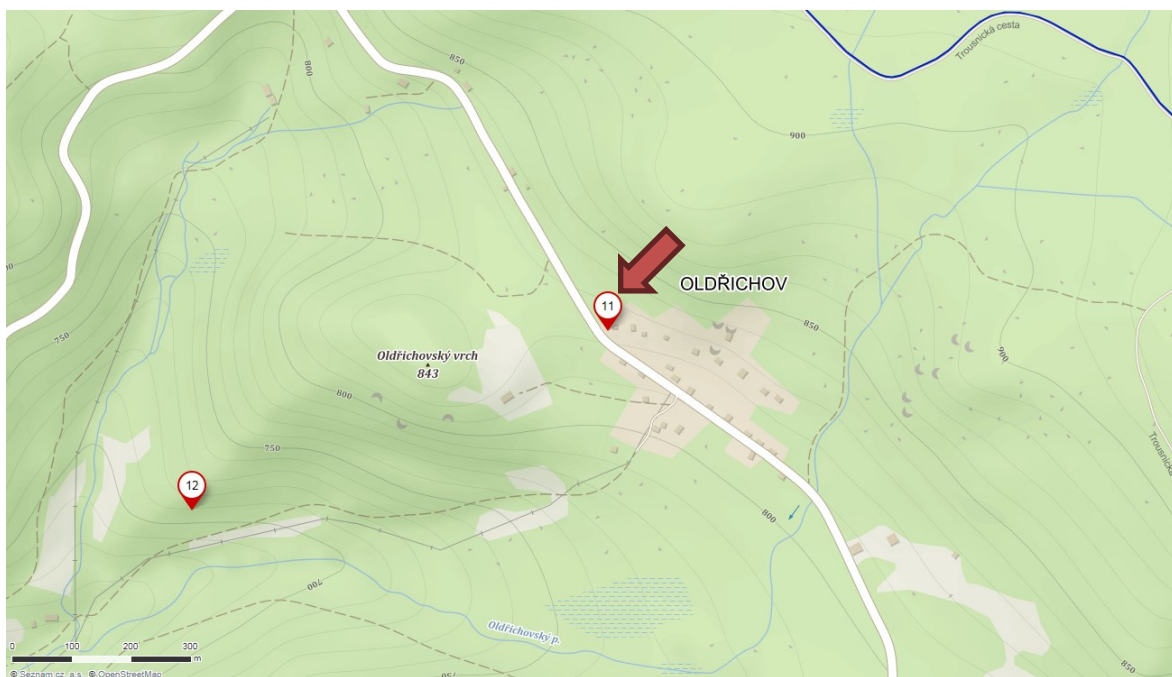
Popis: Jednoduchý kovový kříž latinského typu na kamenném soklu. Celková výška cca 1,5 metru. Novodobý kříž je v dobrém stavu, sokl s výraznou patinou je porostlý mechem a lišejníkem, nepoškozený.

Stav: Dobrý

Okolí: Přírodní

Památka: Ne

Vlastník: Lesy České republiky, s. p.

Obrázek 21 - Kříž v Oldřichově

Nejdek

V lese, v zaniklé partii místní části Oldřichov.

Druh: Kaple

GPS: 50.3320806N, 12.7643739E

Mapa: Ne

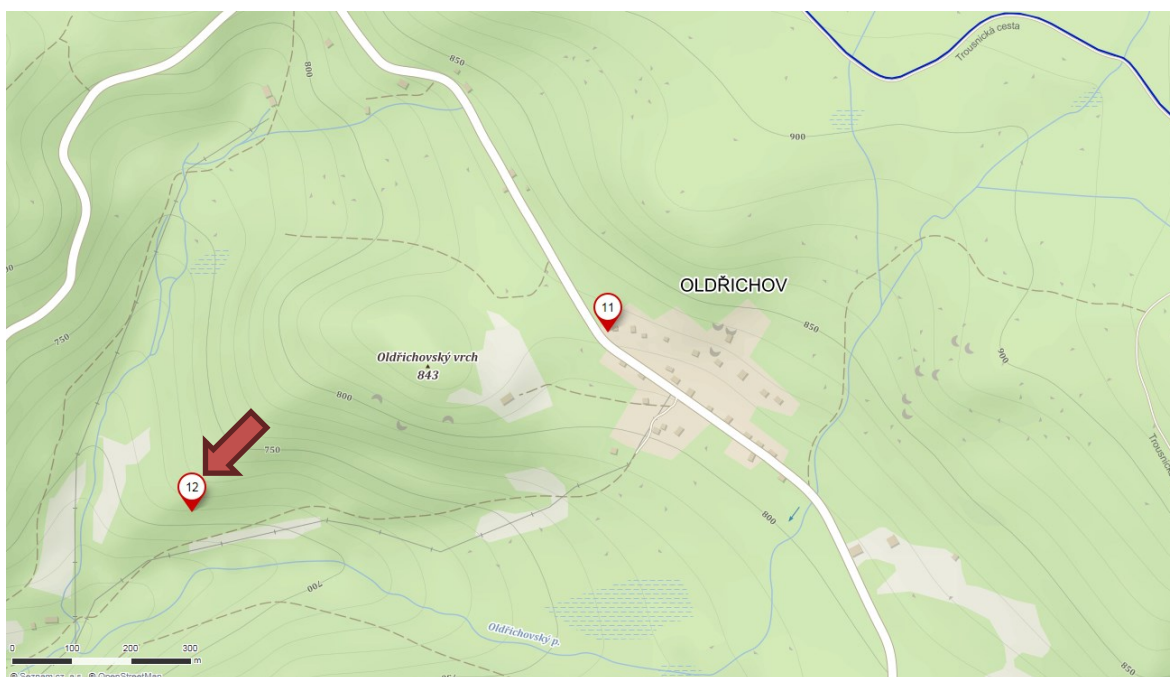
Popis: Lesní kapli (Waldkapelle) při cestě na jihozápadním svahu Oldřichovského vrchu nechal postavit někdy během 19. století Wenzl Pöhlmann z Oldřichova. Roku 1878 byla kaple již zapsána v katastru obce. V roce 1933 byla kaple ve špatném stavu, v následujícím roce byla provedena rekonstrukce. Po nuceném vysídlení německého obyvatelstva na konci 2. světové války a částečném zániku vsi byla kaple ponechána svému osudu a postupně zchátrala. Původně obdélná kaple o rozměrech 3,1 x 3,7 m s rovným závěrem, krytá sedlovou střechou s hranolovou zvoničkou se stanovou stříškou. Kaple byla bez oken a vnější stěny bývaly hladké, bez členění. (6) Dnes zbývají pouze obvodové zdi s částečně zachovalou klenbou.

Stav: Ruina

Okolí: Přírodní

Památka: Ne

Vlastník: Lesy České republiky, s. p.

Příloha 12 – Ruina lesní kaple

Obrázek 22 - Ruiny lesní kaple v Oldřichově

Obrázek 23 - Lesní kaple před r. 1945. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska

Nejdek

V místní části Stará Suchá.

Druh: Kaple

GPS: 50.3086511N, 12.7368750E

Popis: Pseudogotická obdélná kaple s trojboce uzavřeným presbytářem krytá valbovou střechou. Vstupní průčelí kaple s portálem je završeno trojúhelníkovým štítem se zasklenou nikou, ve které bývala původně umístěna soška světce, a zděnou zvoničkou (bez zvonu) na vrcholu. Postavena byla v roce 1885 na vyvýšeném břehu obecního rybníčku. Na jaře roku 1886 byl vybaven interiér a kaple byla vysvěcena nejdeckými faráři. Ještě v roce 1945 nechala místní německá rodina kapli rekonstruovat, po vysídlení německého obyvatelstva po roce 1945 přestala být kaple využívána a bez údržby chátrala. Během 60. až 70. let 20. století byla kaple necitlivými stavebními zásahy upravena na nouzový příbytek a na počátku 80. let byla přeměněna na klubovnu s dalšími stavebními úpravami. Po roce 1989 byla kaple bez využití, postupně zchátrala a celé její okolí zarostlo náletovými dřevinami. V roce 2004 nechal pan Jílek ze stavebního odboru města Nejdek vypracovat posudek Národním památkovým ústavem v Plzni a snažil se její opravu prosadit do rozpočtu města, což se z důvodů nedostatku financí nepodařilo. Roku 2005 došlo ke zhroucení dvou třetin stropní a krovové konstrukce do interiéru kaple. Od listopadu roku 2006 pracoval na návrhu opravy kaple nejdecký občan Martin Filounek, v té době student oboru stavební obnova památek na Vyšší odborné škole stavební v Náchodě. Občanské sdružení Jde o Nejdek poté získalo pro tuto věc pražského architekta Ing. Arch. Vladimíra Kosíka, který bez nároku na honorář projekt posoudil a zaštilil. Následně město Nejdek získalo grant z fondu Evropské unie na rekonstrukci kaple. Celé okolí bylo vyčištěno od náletových dřevin a po získání stavebního povolení byly práce v srpnu 2007 zahájeny. Rekonstrukce kaple byla dokončena v říjnu roku 2010 s celkovými náklady 931,5 tis. Kč. Zajímavostí je, že dle vyjádření Národního památkového ústavu se kaple vymyká architektonickému pojetí obdobných staveb ve středoevropském regionu, kapličky s takto koncipovaným vstupním průčelím a zvoničkou ve vrcholu se nalézají spíše na území Francie a Itálie. (7)

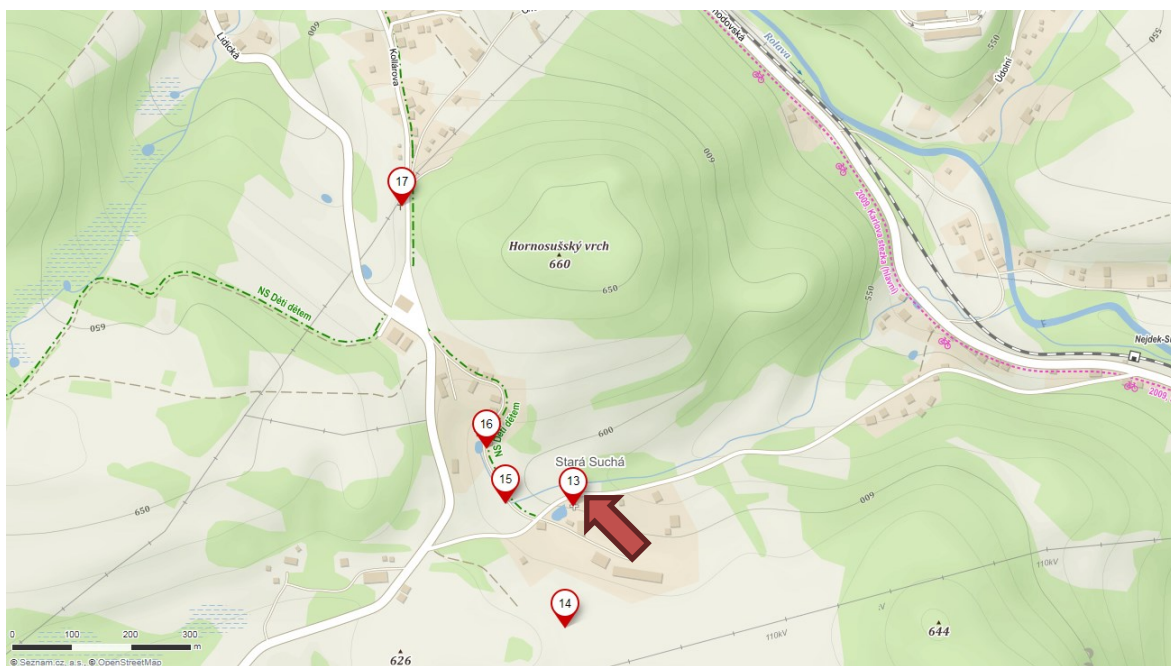
Stav: Velmi dobrý

Okolí: Upravené (lavička k posezení, informační tabule naučné stezky)

Památka: Ne

Vlastník: Město Nejdek

Příloha 13 – Kaple v Suché

Obrázek 24 - Kaple v Suché

Obrázek 25 - Kaple s informační tabulí naučné stezky

Obrázek 27 - Kaple před r. 1945.
Zdroj: Web Památky a příroda
Karlovarska

Obrázek 26 - Zdevastovaná kaple v r. 2005. Zdroj: Web Památky a příroda
Karlovarska

Nejdek

Mezi třemi lípami na louce v místní části Stará Suchá.

Druh: Boží muka

GPS: 50.3067778N, 12.7366764E

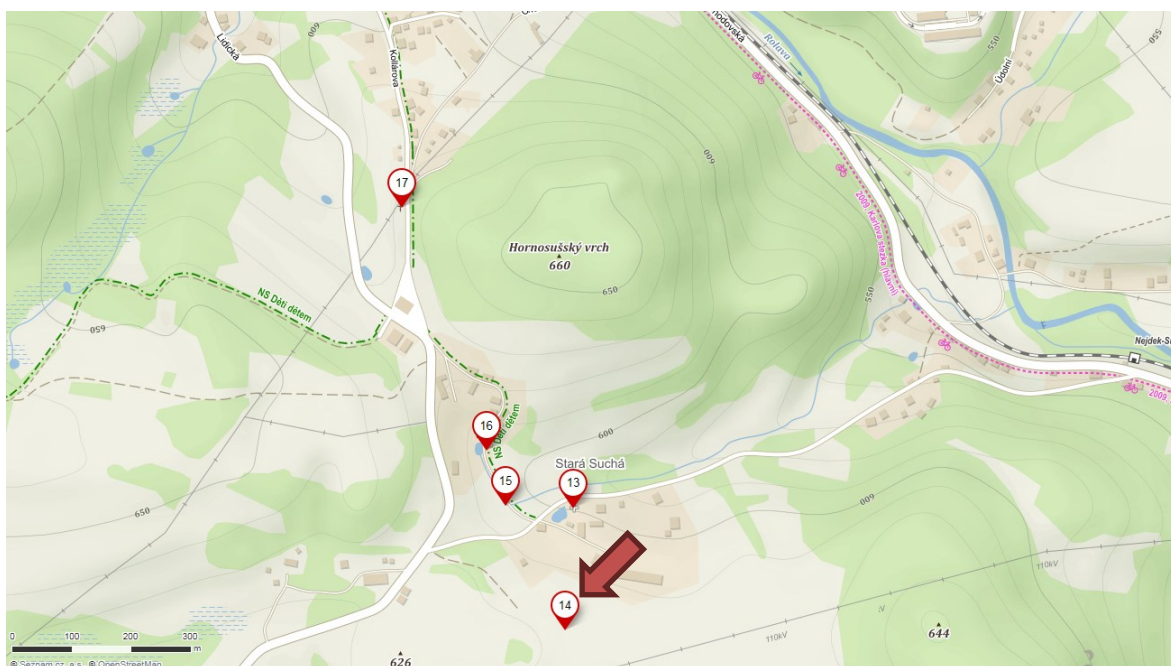
Popis: Žulový pomník s výškou dva metry, s jednoduchým kovaným křížkem ve vrcholu. Na čelní ploše nahoře je umístěna oválná deska s písmeny JHS, pod ní je hluboká nika s prostorem pro květiny, svíčky nebo sošku. Pod nikou je obdélníková deska s nápisem Pochválen buď Pán Ježíš Kristus v českém a německém jazyce. V roce 2008 nechalo Město Nejdek Boží muka restaurovat nejdeckým kameníkem p. Litavským, následně byl doplněn kříž a nápisové desky. (8) Vzhledem k tomu, že se objekt nachází uvnitř oplocené pastviny, měla by být dořešena přístupová cesta.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Přírodní

Památka: Ne

Vlastník: Město Nejdek

Obrázek 28 - Boží muka v Suché. Zdroj: o. s. Jde o Nejdek

Nejdek

U naučné stezky Děti dětem v místní části Stará Suchá.

Druh: Kříž

GPS: 50.3086597N, 12.7352392E

Mapa: Ne

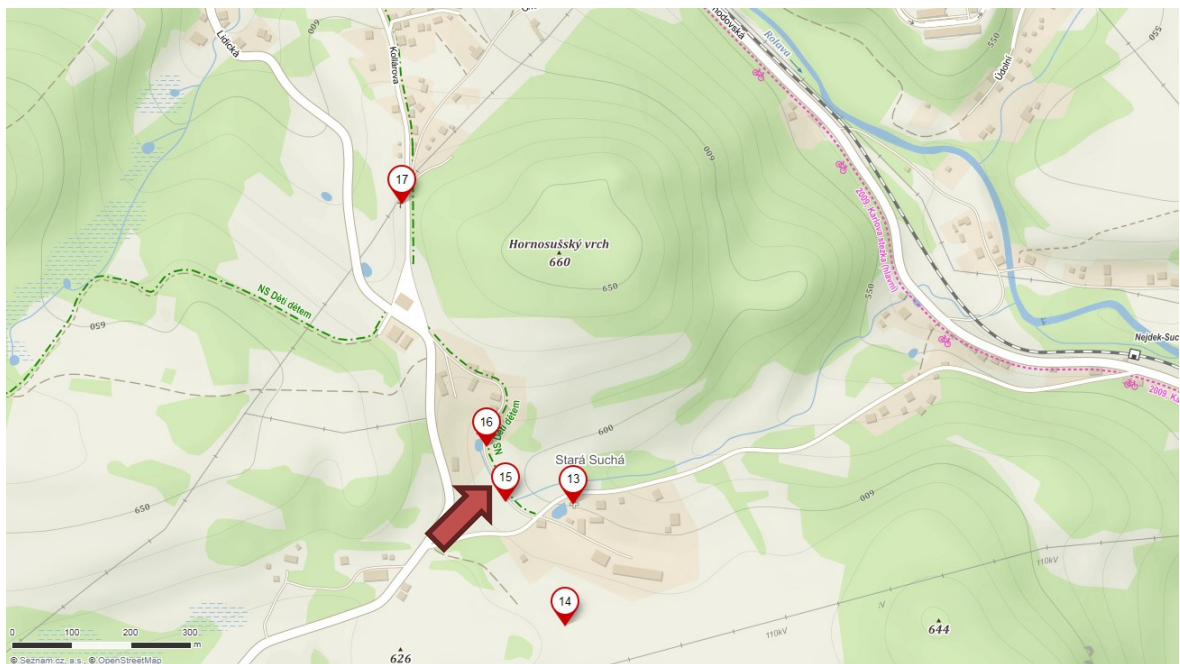
Popis: Kamenný sokl s chybějícím křížem a prázdným kulatým vpadlým polem. Stav samotného soklu je horší – uražený pravý přední roh, prasklina v horní části.

Stav: Špatný – nekompletní

Okolí: Relativně upravené (mezi cestou a rybníčkem)

Památka: Ne

Vlastník: Město Nejdek

Obrázek 29 - Sokl kříže v Suché

Nejdek

U naučné stezky Děti dětem v místní části Stará Suchá.

Druh: Kříž

GPS: 50.3095164N, 12.7348156E

Mapa: Ano, poloha na mapě se ale liší o cca 30 metrů oproti skutečnosti

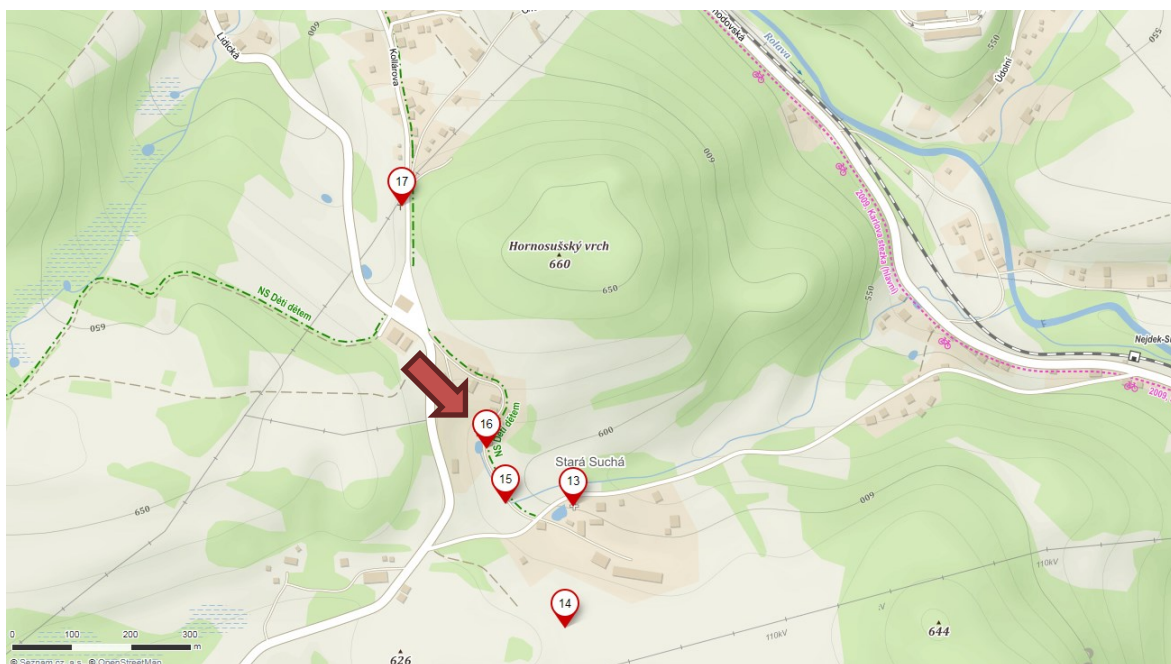
Popis: Tvarově složitější kamenný sokl s chybějícím křížem a prázdným oválným vpadlým polem. Stav samotného soklu relativně dobrý. Dle svědectví místní obyvatelky byl sokl původně umístěn vedle domu č. p. 5 (odpovídá zakreslení v mapě).

Stav: Špatný – nekompletní

Okolí: Relativně upravené (mezi cestou a soukromým pozemkem)

Památka: Ne

Vlastník: Město Nejdek

Obrázek 30 - Sokl kříže v Suché

Nejdek

Kollárova ulice, v jižní části města.

Druh: Kříž

GPS: 50.3131961N, 12.7328000E

Mapa: Ano

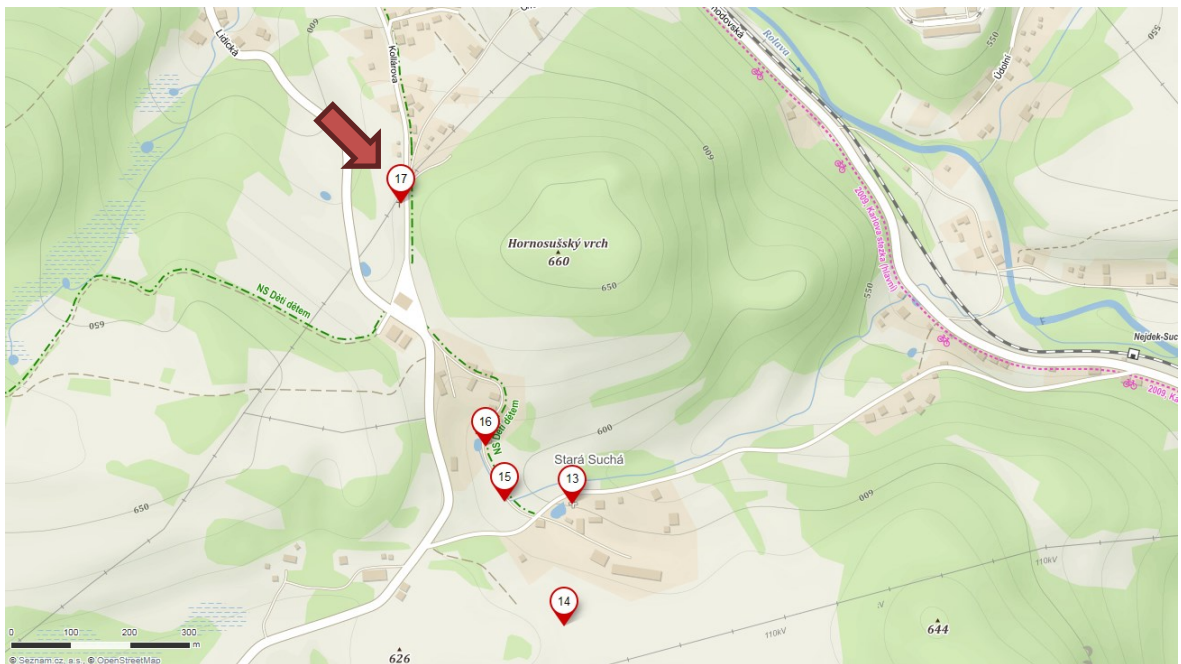
Popis: Jednoduchý kovaný kříž s korpusem Krista na kamenném soklu. Celková výška cca 1,5 metru, z toho na samotný kříž připadá více než polovina. Podle svědectví místní obyvatelky byl kříž doplněn v nedávné minulosti (předtím léta jen prázdný sokl). Sokl s lehkým biologickým napadením, kříž po útoku vandalů ohnutý a následně rovnaný.

Stav: Dobrý

Okolí: Přírodní (okraj louky)

Památka: Ne

Vlastník: Město Nejdek

Obrázek 31 - Obnovený kovaný kříž

Nejdek

U domu č. p. 152, na jihovýchodním okraji místní části Tisová.

Druh: Kříž

GPS: 50.3329831N, 12.7344289E

Mapa: Ano

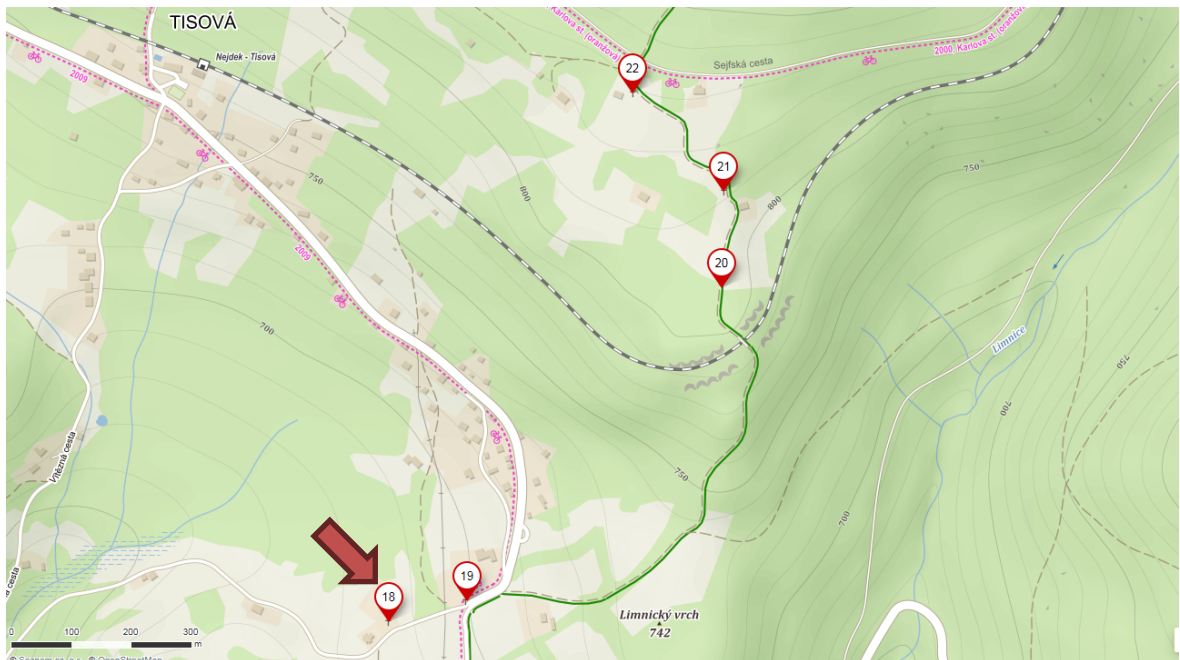
Popis: Bohatě zdobený litinový kříž jetelového typu s korpusem Krista a oválnou destičkou s nápisem Zur Ehre Gottes errichtet von Johann und Theresia Neudert in Eibenberg 1878. Na kamenném soklu je také vytesán letopočet 1878 a písmena J. T. N. Celková výška cca 2 metry, z toho polovina připadá na samotný kříž. Kříž je ve velice dobrém stavu, sokl v horní části popraskaný. Na zadní straně kříže štítek s nápisem Restaurováno v Tisové 23. června 2002.

Stav: Dobrý

Okolí: Udržované (prostranství před domem mezi čtyřmi lípami, které patří mezi chráněné památné stromy ČR)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 32 - Kříž "U Zimů" mezi památnými lípami

Nejdek

U křižovatky cest, na jihovýchodním okraji místní části Tisová.

Druh: Kříž

GPS: 50.3332997N, 12.7362500E

Mapa: Ano

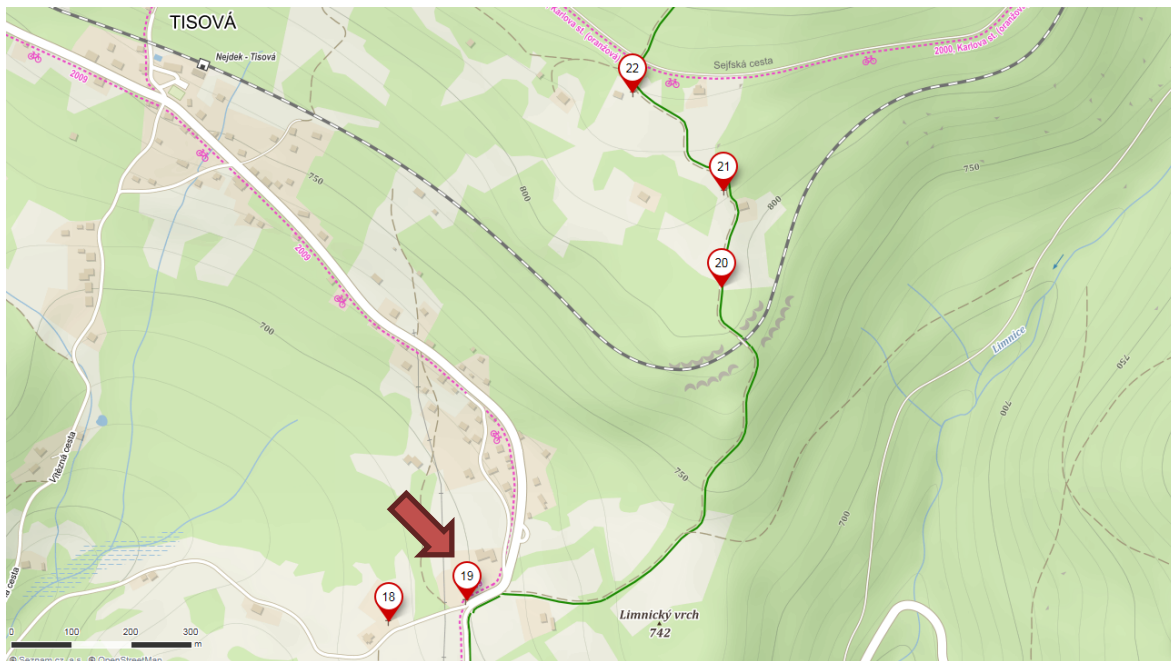
Popis: Litinový kříž s korpusem Krista, kulatou destičkou s nápisem Dej Bůh štěstí a zobrazením Madony v plastice s motivem arkády v patní části kříže. Kamenný sokl s vytesaným letopočtem 1872. Celková výška cca 2 metru, z toho polovina připadá na samotný kříž. Kříž i sokl po nedávné rekonstrukci ve velice dobrém stavu. Přibližně v těchto místech stávala tzv. Longerova kaple, zbořená v roce 1962.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Udržované (mezi silnicí a oplocením domu)

Památka: Ne

Vlastník: Město Nejdek

Obrázek 33 - Kříž v Tisové

Příloha 19 – Litinový kříž na místě Longerovy kaple

Obrázek 34 - Dnes již neexistující Longerova kaple před r. 1945. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska

Obrázek 35 - Kříž v 90. letech 20. století. Zdroj: Web Geocaching, Zaniklá Longerova kaple

Nejdek

Mezi tzv. Ovčím mostem a domem č. ev. 5, na východním okraji místní části Tisová.

Druh: Kříž

GPS: 50.3380158N, 12.7423025E

Mapa: Ne

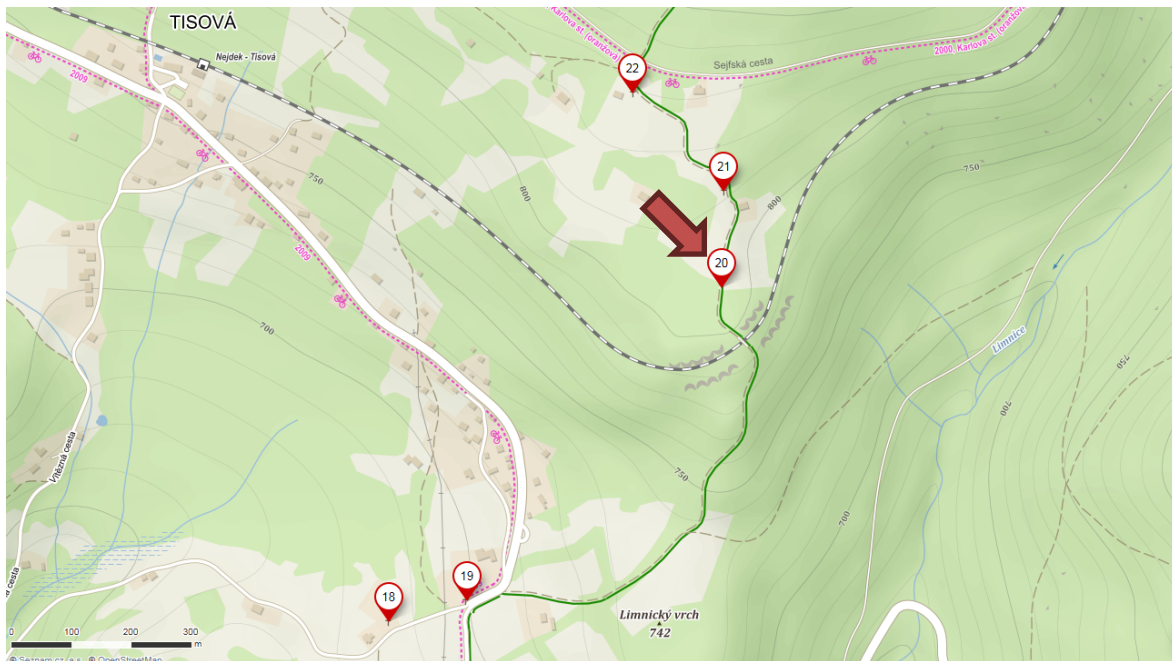
Popis: Jednoduchý novodobý kovaný kříž vetknutý do nahrubo opracovaného kamene. Výška kříže cca jeden metr. Kříž byl obnoven v nedávné minulosti.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Přírodní (mezi malými stromky u pěšiny)

Památka: Ne

Vlastník: Město Nejdek

Obrázek 36 - Kovaný kříž za Ovčím mostem

Nejdek

U domu č. ev. 5, na východním okraji místní části Tisová.

Druh: Kříž

GPS: 50.3394608N, 12.7423344E

Mapa: Ano

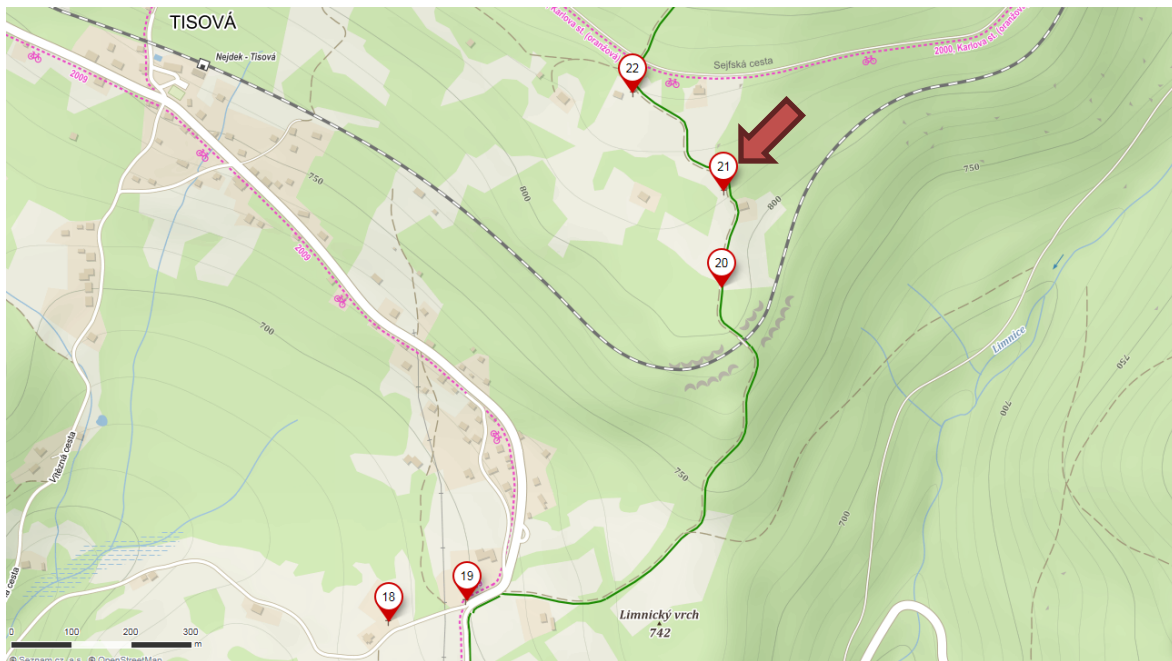
Popis: Jednoduchý kovový kříž, v současnosti (jaro 2018) volně opřený o kamenný sokl. Kříž je zkorodovaný, sokl s více poškozenými částmi je nakloněný.

Stav: Špatný

Okolí: Přírodní (pod stromy, několik metrů od cesty)

Památka: Ne

Vlastník: Město Nejdek

Obrázek 37 - Kříž čekající na obnovu

Nejdek

U domu č. ev. 8, na východním okraji místní části Tisová.

Druh: Kříž

GPS: 50.3409389N, 12.7401889E

Mapa: Ano

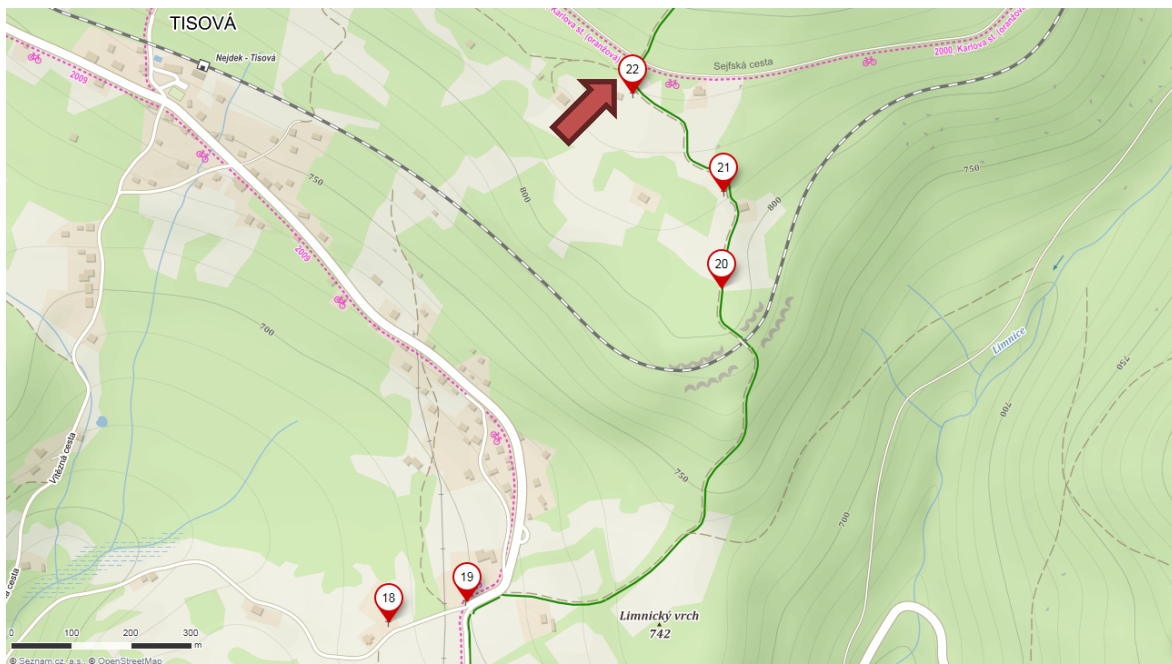
Popis: Jednoduchý novodobý kovaný kříž na hrubě opracovaném kamenném soklu. Na zadní straně soklu letopočet 1996, z tohoto roku pravděpodobně pochází samotný kříž.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Udržované (prostranství u domu sloužícího k rekreaci)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 38 - Kovaný kříž v Tisové

Vysoká Pec

U domu č. p. 187 v jižní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3431161N, 12.6999517E

Mapa: Ne

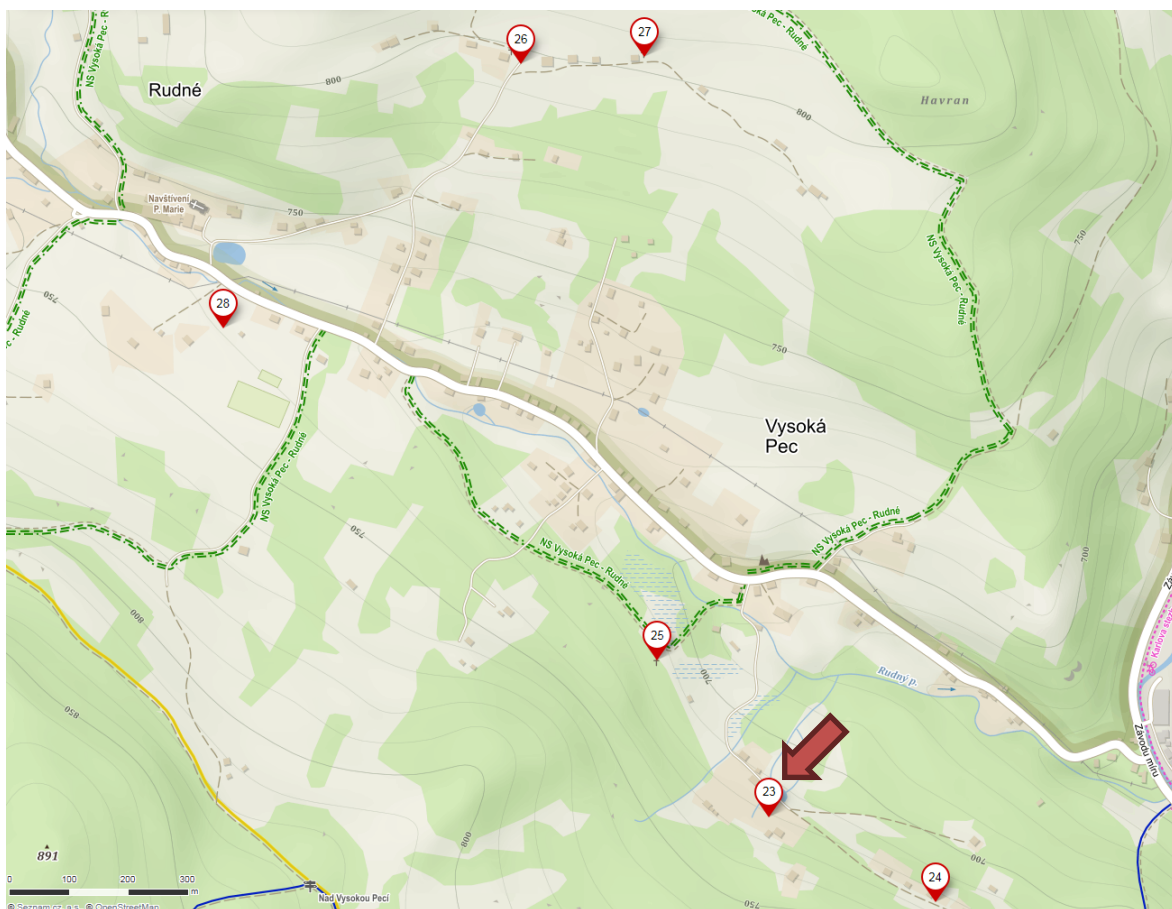
Popis: Kovaný kříž větвовého typu na zdobeném kamenném soklu. Celková výška cca 2 metry, z toho třetina připadá na samotný kříž. Na kříži je viditelná počínající koroze, kamenný sokl s patinou je bez poškození. Dle svědectví sousedů původně stával o několik desítek metrů níže u silnice.

Stav: Dobrý

Okolí: Upravené (zahrada)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 39 - Přesunutý kříž

Vysoká Pec

U chaty směrem k modré turistické značce, v jižní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3418628N, 12.7039347E

Mapa: Ne

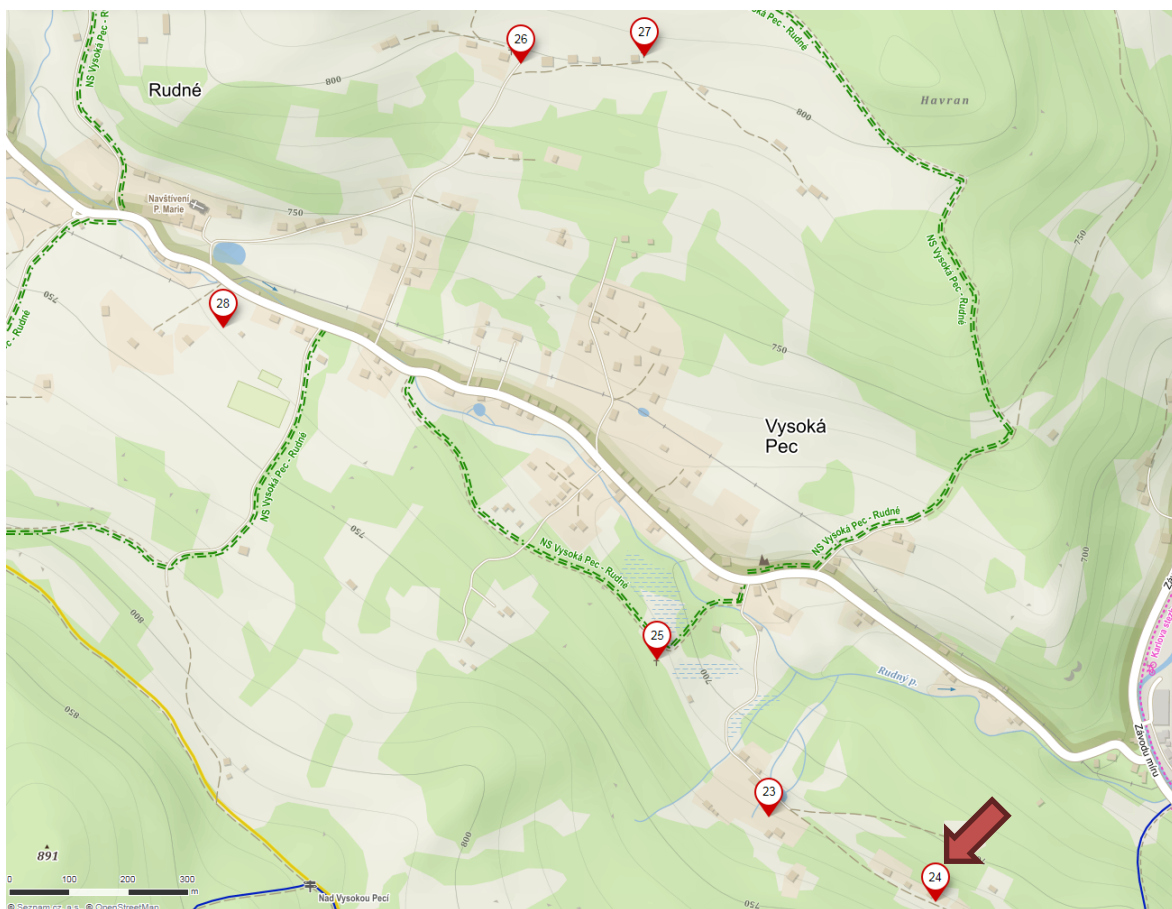
Popis: Novodobý kovaný kříž na kamenném soklu datovaném do r. 1880. Celková výška cca 1,8 metru, z toho třetina připadá na samotný kříž. Kříž je v dobrém stavu (pouze lehká počínající koroze), kamenný sokl s patinou je také bez poškození.

Stav: Dobrý

Okolí: Přírodní (okraj lesa)

Památk: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 40 - Kříž u chat

Vysoká Pec

Ve svahu nad bývalým dolem Hieronymus, dnes westernovým městečkem.

Druh: Kříž

GPS: 50.3455267N, 12.6972856E

Mapa: Ano

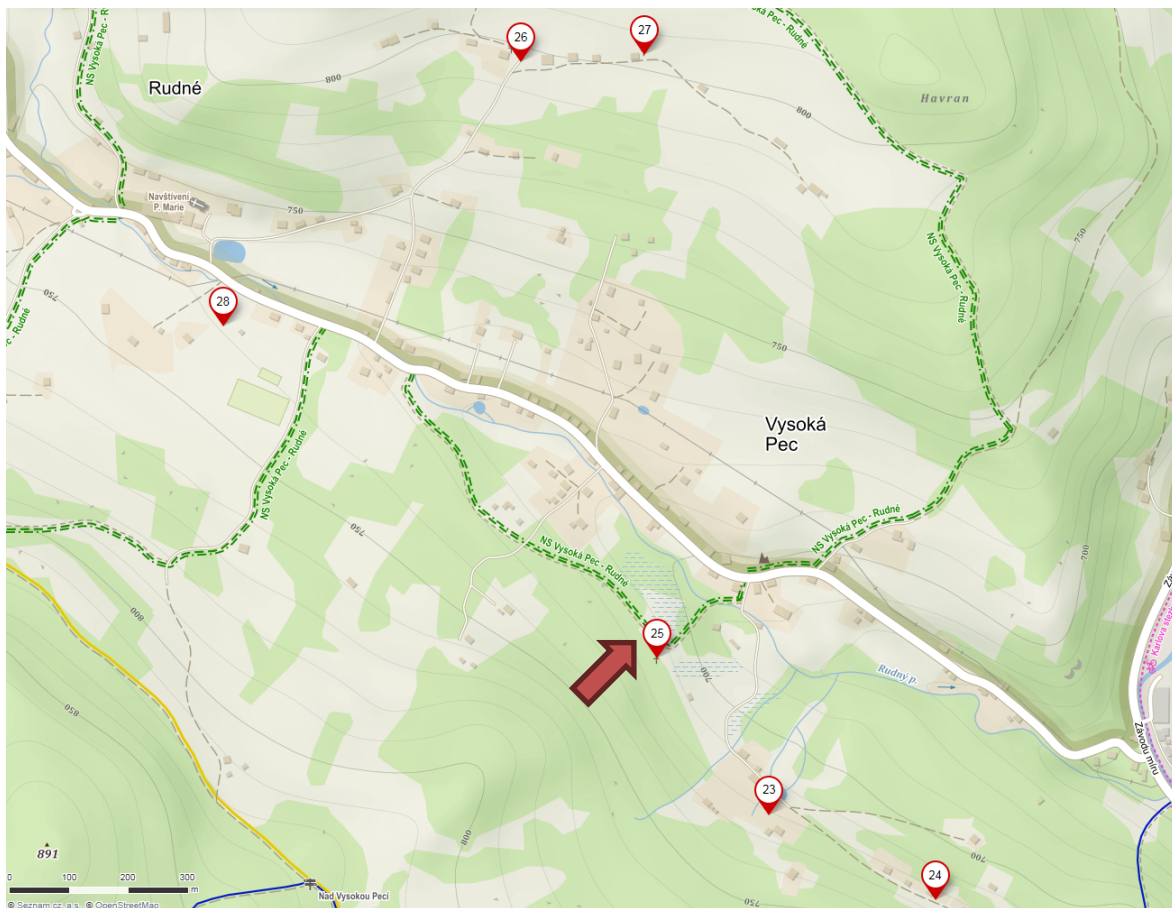
Popis: Kamenný sokl bez kříže. Výška cca 1 metr. Samotný sokl v dobrém stavu.

Stav: Špatný – nekompletní

Okolí: Udržované (louka, mezi dvěma vzrostlými kaštany)

Památka: Ne

Vlastník: Lesy České republiky, s. p.

Obrázek 41 - Sokl kříže nad bývalým dolem Hieronymus

Vysoká Pec

U domu č. p. 25, v severní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3545394N, 12.6940347E

Mapa: Ano

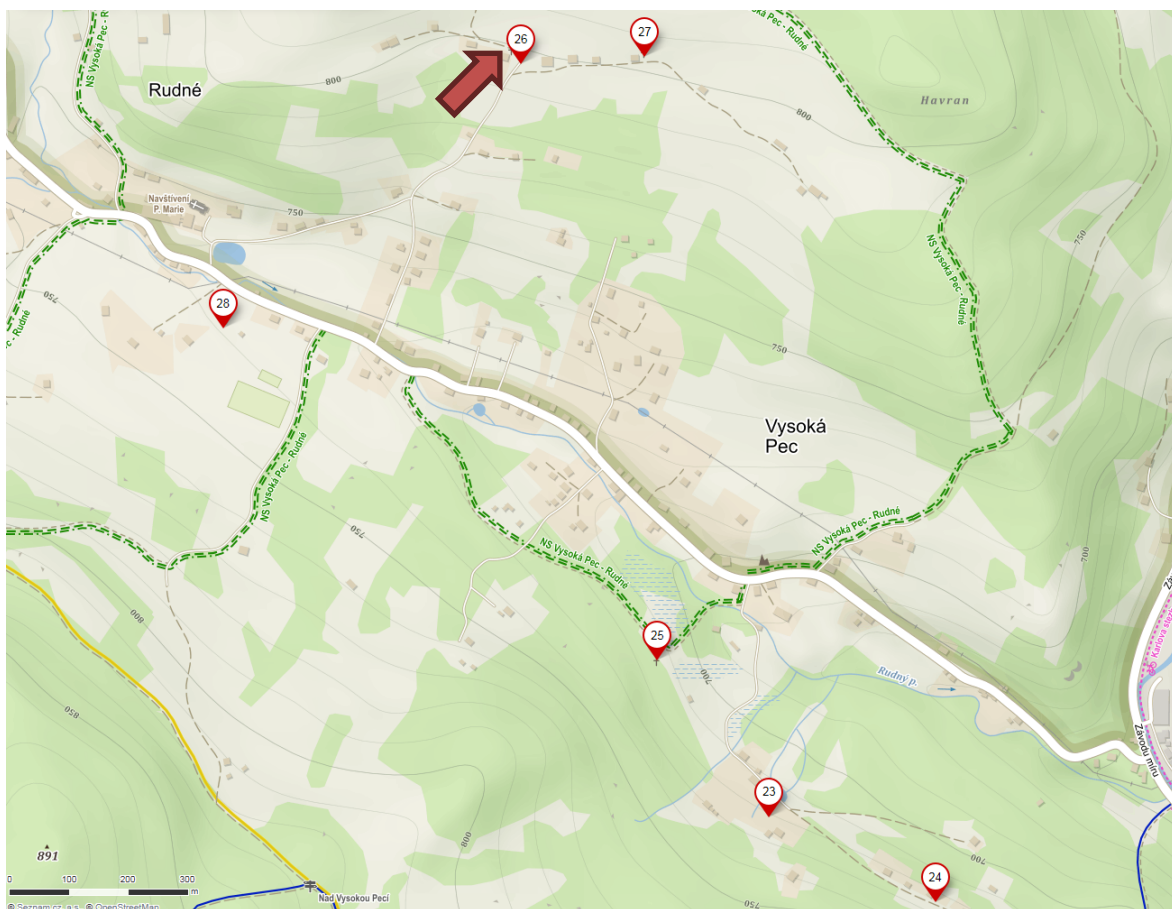
Popis: Dřevěný kříž s litinovým korpusem Krista a drobnou plastikou ve spodní části na kamenném soklu. Celková výška cca 2,2 metru, z toho více než polovina připadá na samotný kříž. Kříž je v dobrém stavu. Na zadní straně spodní plastiky je napsáno datum obnovy - 1. 5. 2007.

Stav: Dobrý

Okolí: Udržované (mezi loukou a cestou pod vzrostlými kaštany)

Památk: Ne

Vlastník: Obec Vysoká Pec

Obrázek 42 - Dřevěný kříž

Vysoká Pec

V zahradě u domu č. p. 62, v severní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3547869N, 12.6969942E

Mapa: Ano

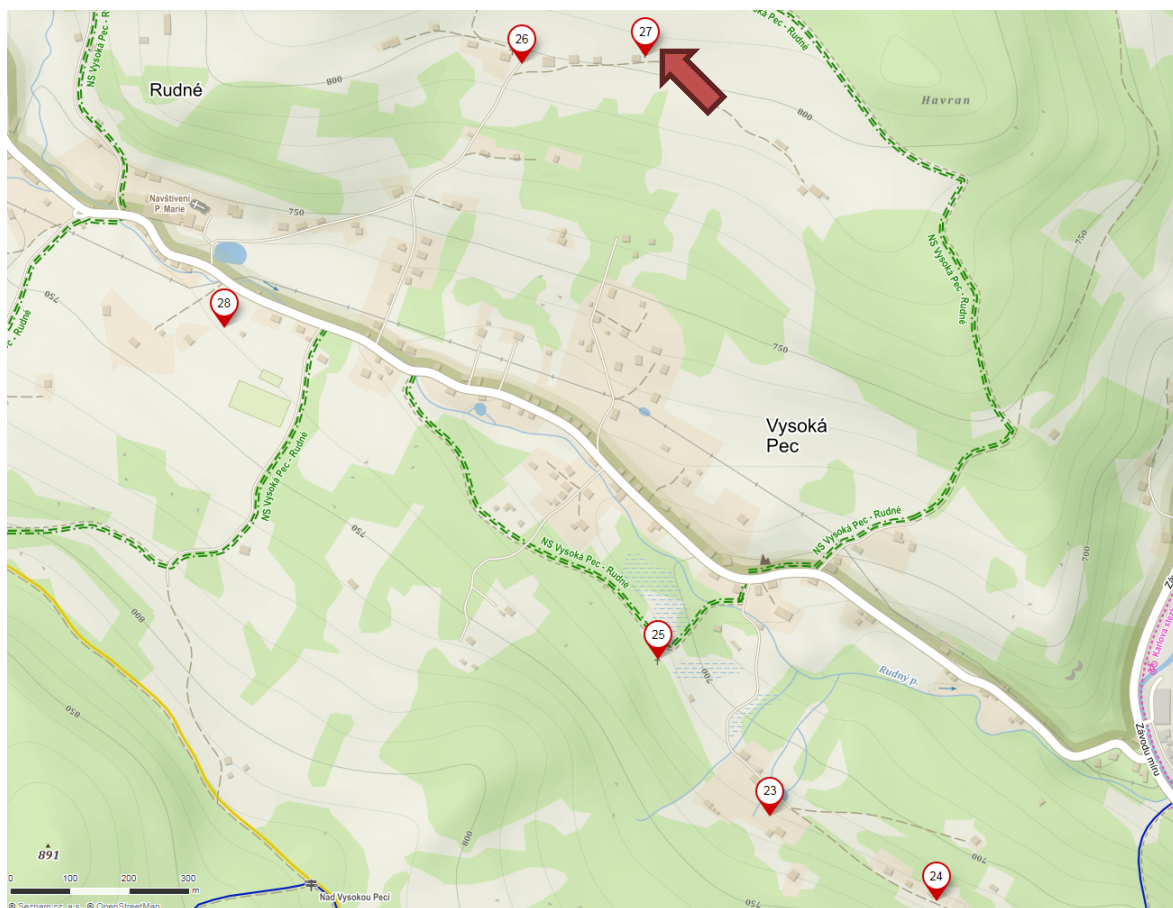
Popis: Kovaný kříž liliového typu s korpusem Krista na jednoduchém kamenném soklu. Kříž je v dobrém stavu (lehká počínající koroze), kamenný sokl s patinou je také bez poškození.

Stav: Dobrý

Okolí: Udržované (zahrada)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 43 - Kříž v zahradě

Vysoká Pec

Na pozemku u domu č. ev. 74 v místní části Rudné.

Druh: Kříž

GPS: 50.3505361N, 12.6869692E

Mapa: Ano

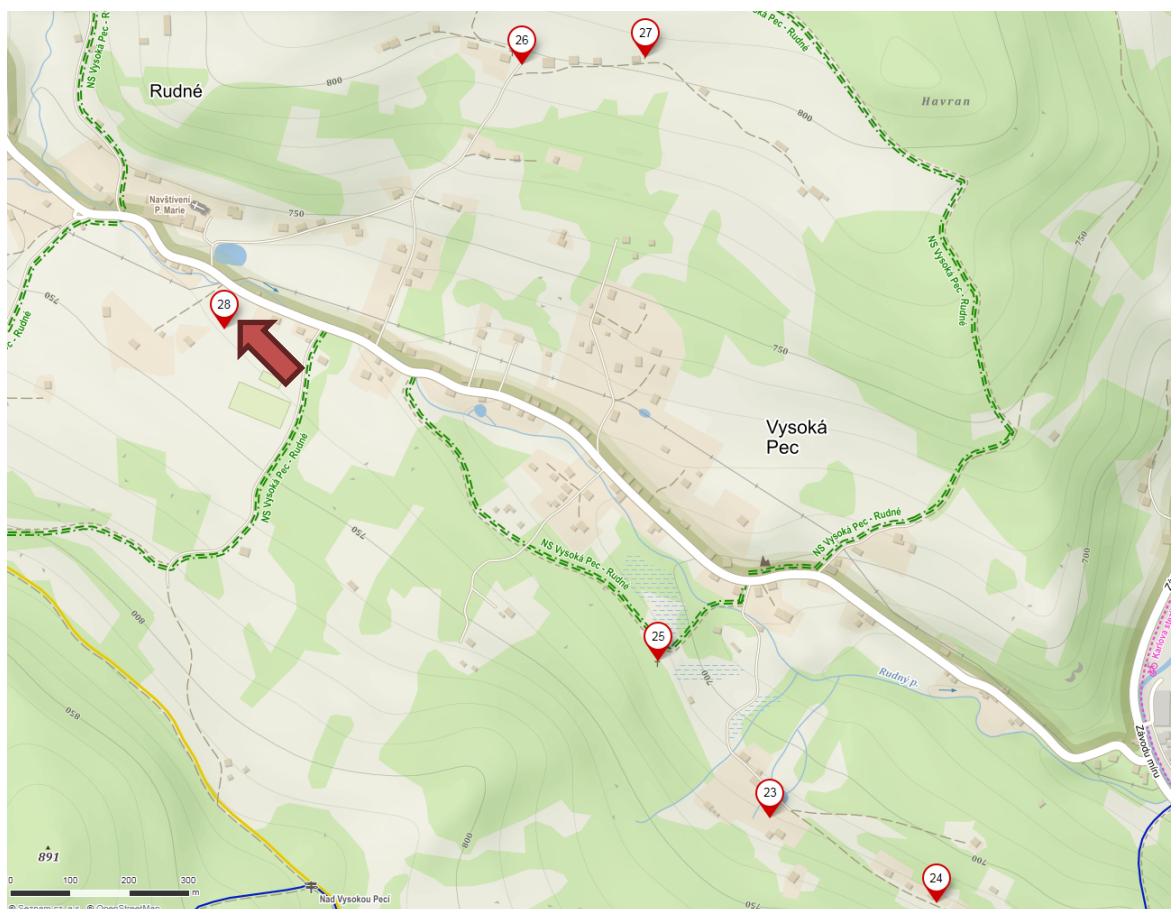
Popis: Zdobení litinový kříž jetelového typu s korpusem Krista a plastikou ženy s kalichem (symbolem pravé víry) v patečném rozšíření na kamenném soklu. Kříž je pod sochou Ježíše přeražený, kamenný sokl s patinou bez poškození. Rozhovorem s majitelem pozemku bylo zjištěno, že kříž není původní, ale byl před lety přivezen z jižní Moravy.

Stav: Uspokojivý

Okolí: Udržované (na okraji louky)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 44 - Kříž z Moravy

Nové Hamry

U nezpevněné cesty k domu č. p. 88, ve východní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3639803N, 12.7316092E

Mapa: Ano

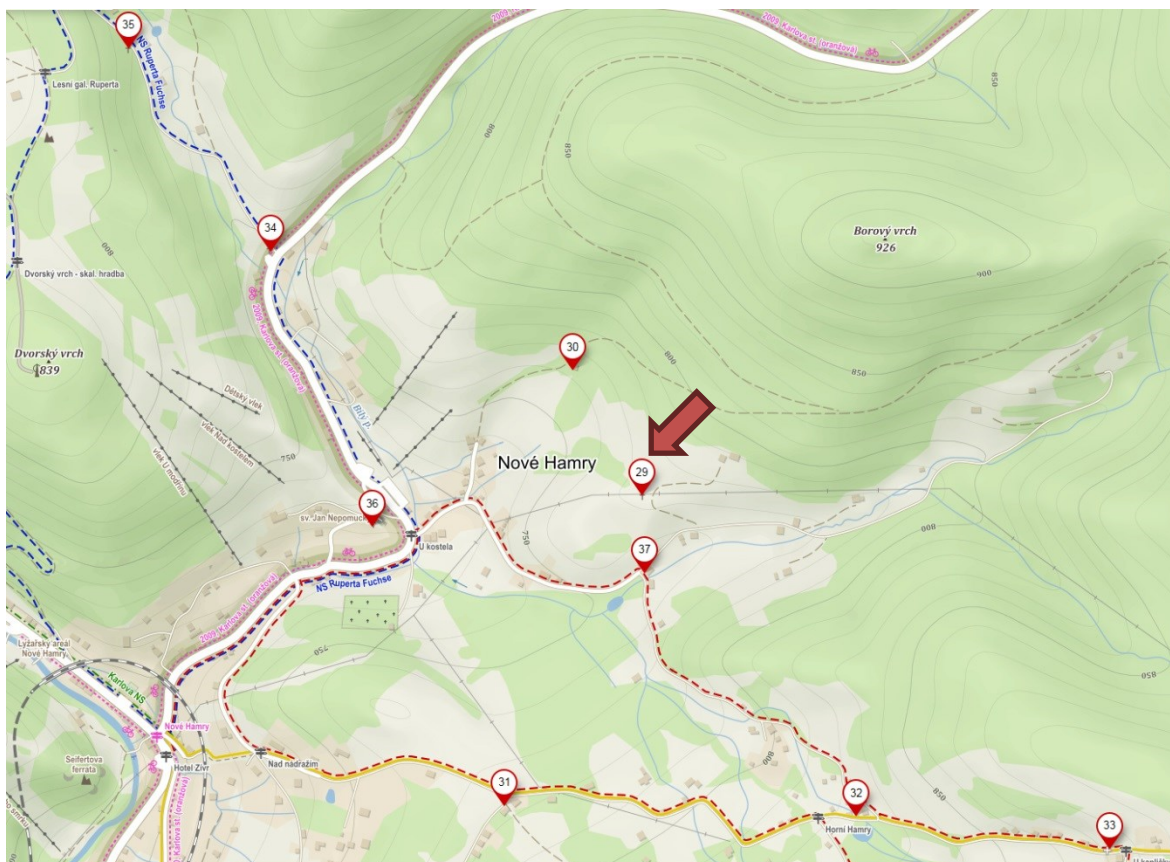
Popis: Zdobený litinový kříž pisánského typu s korpusem Krista a kulatou nápisovou destičkou na kamenném soklu. Celková výška cca 2,5 metru, z toho více než polovina připadá na samotný kříž. Na soklu vytesán letopočet 1898. Kříž je ve velmi dobrém stavu, stejně tak i odstupňovaný sokl stažený ocelovými pásy.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Přírodní (na louce, mezi dvěma uschlými jeřáby)

Památka: Ne

Vlastník: Lesy české republiky, s. p.

Obrázek 45 - Kříž mezi uschlými jeřáby

Nové Hamry

Na samotě u domu č. ev. 98, v severovýchodní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3660544N, 12.7299175E

Mapa: Ne

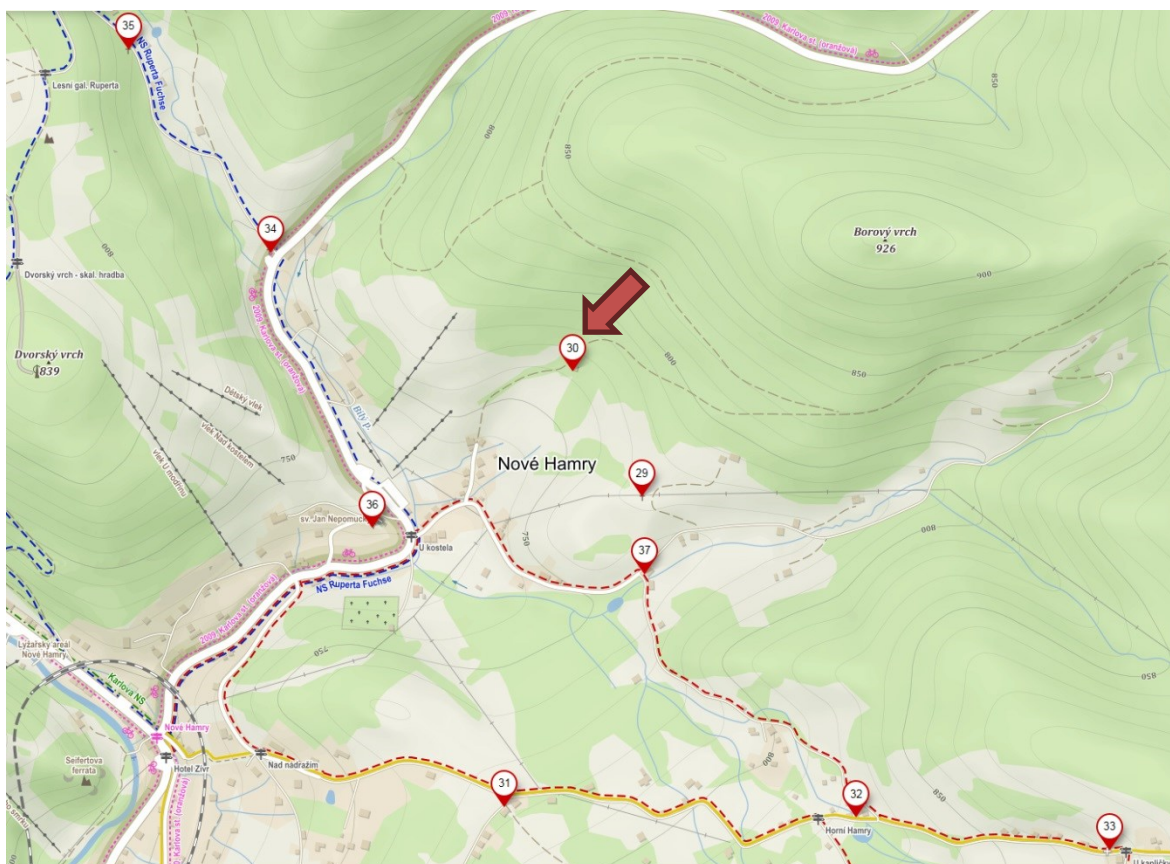
Popis: Kovový kříž jetelového typu s korpusem Krista a drobnou plastikou v patní části na kamenném soklu. Celková výška cca 2 metry, z toho polovina připadá na samotný kříž. Kříž výrazně porostlý lišejníkem, sokl bez poškození.

Stav: Uspokojivý

Okolí: Udržované (zahrada)

Památka: Ne

Vlastník: Právnícká osoba

Obrázek 46 - Kříž u chaty

Nové Hamry

U stodoly naproti domu č. ev. 76, ve východní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3589672N, 12.7281592E

Mapa: Ano

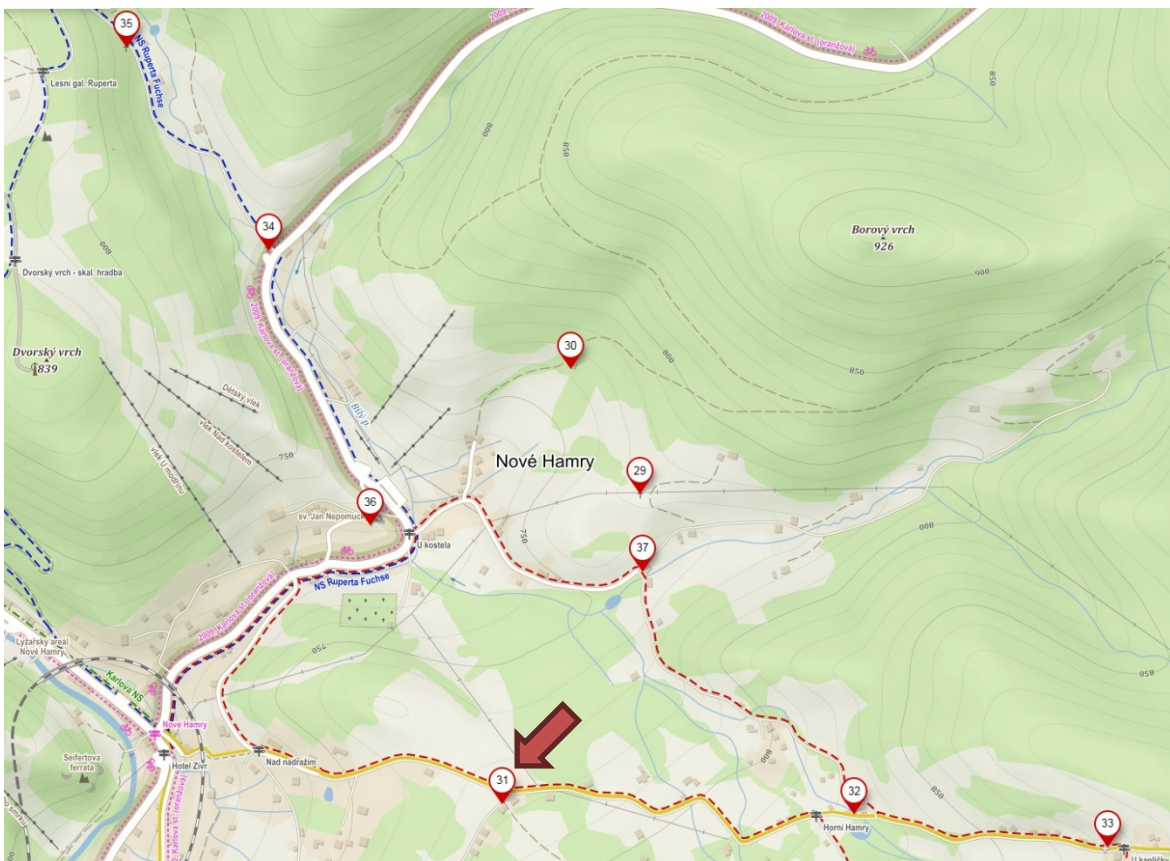
Popis: Kamenný kříž s kovovým korpusem Krista na kamenném soklu. Celková výška cca 2 metry, z toho necelá polovina připadá na samotný kříž. Kříž se soklem je v dobrém stavu, korpus Krista by potřeboval obnovu nátěru.

Stav: Uspokojivý

Okolí: Relativně udržované (mezi cestou a kamennou stodolou)

Památka: Ne

Vlastník: Obec Nové Hamry

Obrázek 47 - Kamenný kříž u kamenné stodoly

Nové Hamry

U domu č. ev. 167, ve východní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3588089N, 12.7370514E

Mapa: Ne

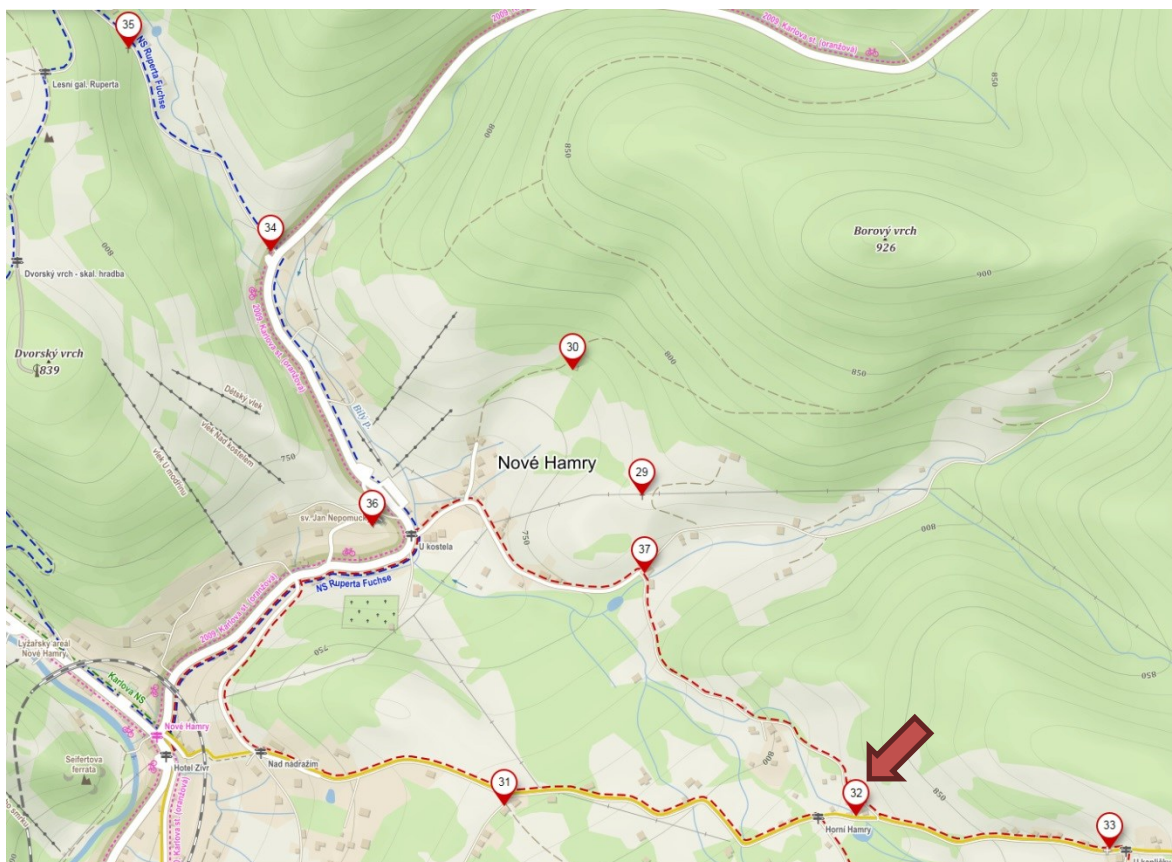
Popis: Litinový kříž s korpusem Krista na zdobeném kamenném soklu. Celková výška cca 2 metry, z toho cca polovina připadá na samotný kříž. Kříž je ve velice dobrém stavu, sokl porostlý mechem a lišejníky. Dle vyjádření majitelky pozemku kříž není původní, ale dovezený z jiné části Karlovarského kraje.

Stav: Dobrý

Okolí: Udržované (zahrada)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 48 - Litinový kříž

Nové Hamry

Na cestě z Nových Hamrů do Perninku, na východním okraji obce.

Druh: Kaple

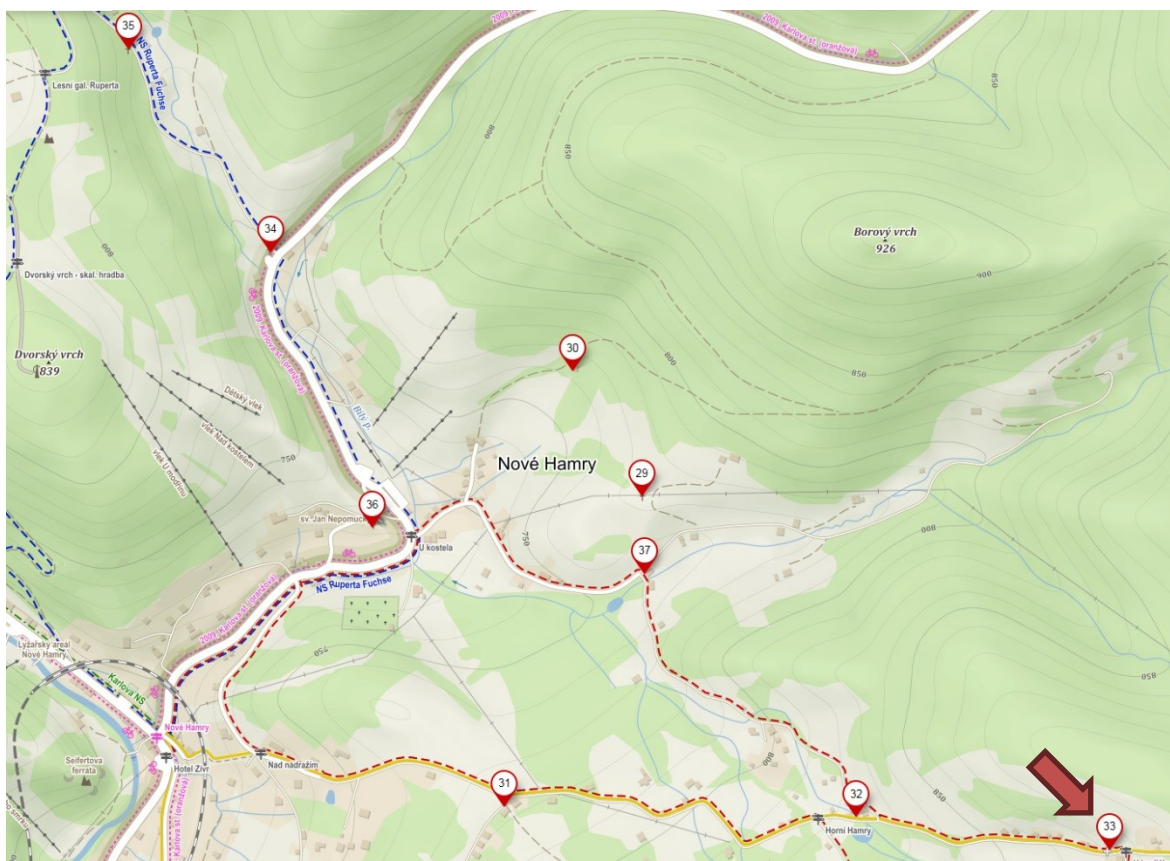
GPS: 50.3583028N, 12.7435403E

Popis: Barokní kaple Panny Marie Bolestné, poprvé zmiňovaná v roce 1739. Krytá původně doškovou, od roku 1929 plechovou sedlovou střechou, se šestibokou zvoničkou s cibulovou bání. Vstupní průčelí kaple je završeno trojúhelníkovým štítem s nikou, ve které byla původně umístěna soška světce. Na bočních stranách jsou umístěna půlkruhově zakončená okénka. Naproti vstupu je ve stěně výklenek, ve kterém je umístěna socha Piety z první poloviny 18. století a několik lidových sošek. Výraznou rekonstrukcí prošla kaple v roce 1913, kdy byla také znovu vysvěcena. O osm let později, 14. května 1922 se konalo slavnostní posvěcení a zavěšení nových zvonů. Původní byly patrně zrekvírovány během 1. světové války. Zatím poslední oprava proběhla v roce 2005. (9) Celkový stav je dobrý, jen z oplechování věžičky a báně se odlupuje barva a střecha je pokrytá mechem.

Stav: Dobrý

Okolí: Upravené (posekaná louka, lavička k posezení, informační tabule naučné stezky)

Památka: Ne **Vlastník:** Fyzická osoba

Příloha 33 – Kaple Panny Marie Bolestné

9. Nové Hamry - kaple. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.]
<http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/nove-hamry-kaple>.

Obrázek 49 - Kaple Panny Marie Bolestné

Obrázek 50 - Kaple Panny Marie Bolestné

Obrázek 51 - Interiér kaple s plastikou Piety

Obrázek 52 - Slavnostní posvěcení a zavěšení nových zvonů 14. května 1922

Nové Hamry

Naproti domu č. p. 59, na severním okraji obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3680039N, 12.7221664E

Mapa: Ano

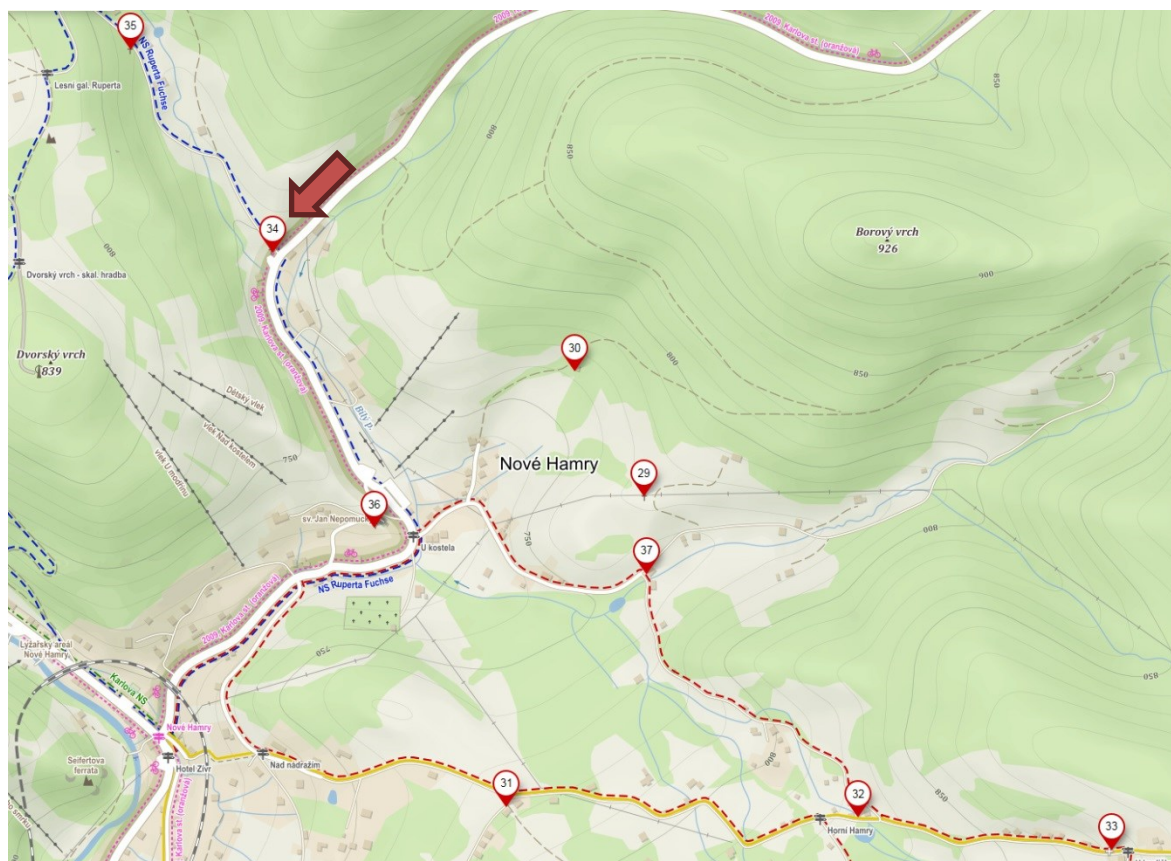
Popis: Litinový kříž s korpusem Krista a srdčitou nápisovou destičkou, jako sokl využit velký balvan. Výška kříže cca 1 metr. Kříž je ve velmi dobrém stavu, pravděpodobně nedávno restaurovaný.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Udržované (v bezprostřední blízkosti informační deska naučné stezky a lavička)

Památka: Ne

Vlastník: Obec Nové Hamry

Obrázek 53 - Kříž na balvanu

Nové Hamry

Naproti domu č. p. 354, na severním okraji obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3712953N, 12.7185608E

Mapa: Ano

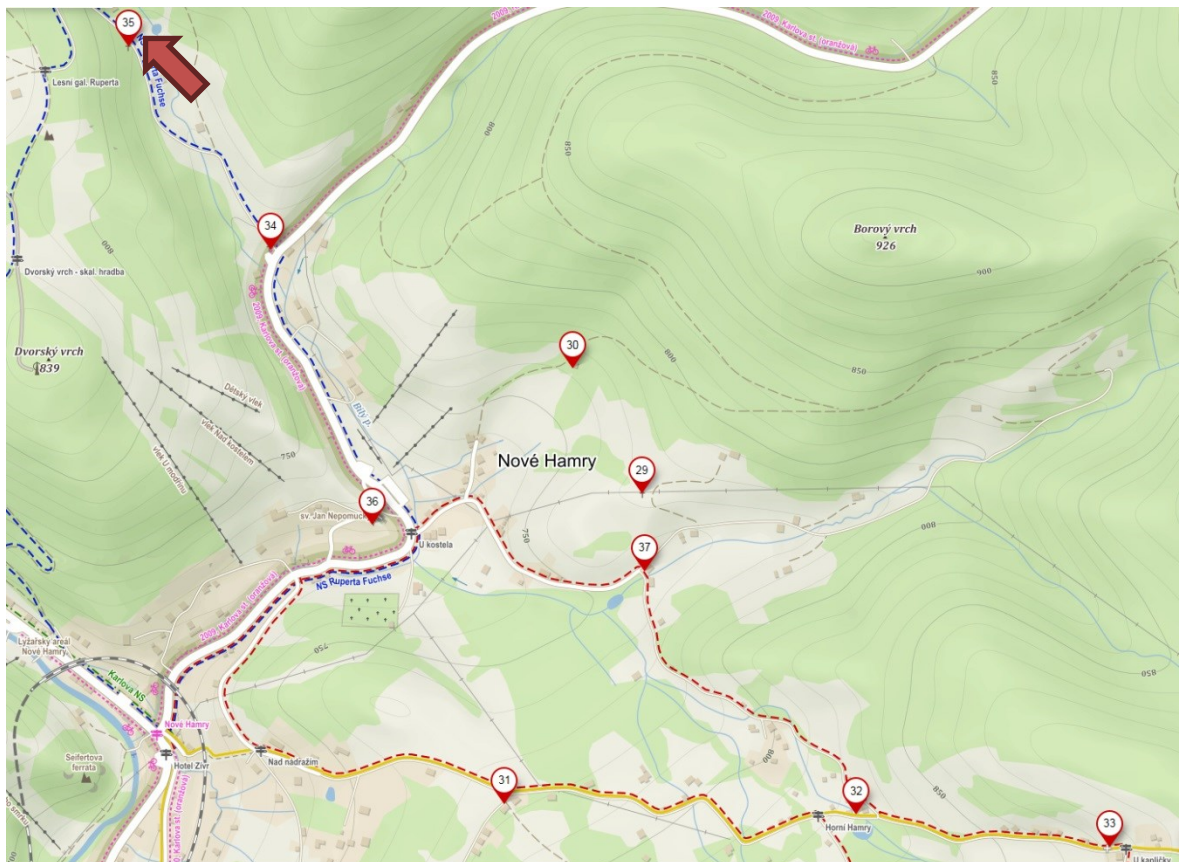
Popis: Původní kamenný sokl s vytesaným letopočtem 1889, na který je umístěn novodobý plechový kříž hrotového typu. Celková výška cca 1,8 metru, z toho polovina je výška samotného kříže. Na kříži výraznější koroze, kamenný sokl má odštípnutý roh. Sokl byl původně umístěn u cesty o několik metrů dále.

Stav: Uspokojivý

Okolí: Udržované (travnatý pás mezi cestou a lesem)

Památka: Ne

Vlastník: Lesy české republiky, s. p.

Obrázek 54 - Plechový kříž

Nové Hamry

U kostela sv. Jana Nepomuckého, v severní části obce.

Druh: Sloup se sochou

GPS: 50.3635031N, 12.7247911E

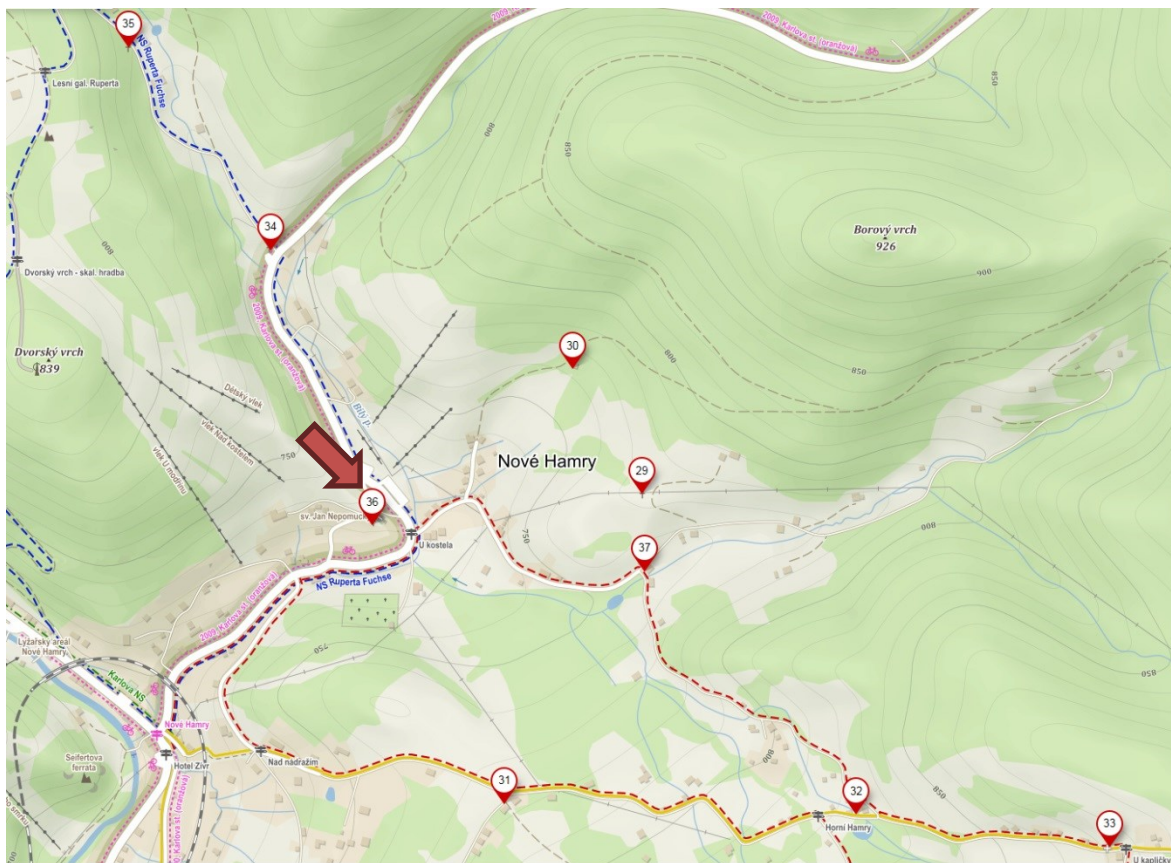
Popis: Sloup se sochou Panny Marie stojící na drakovi byl postaven v roce 1988 na prázdném prostranství u kostela sv. Jana Nepomuckého, na místě zničeného pomníku obětem 1. světové války z roku 1929, který zde stával až do roku 1946. Žulový podstavec a sloup pocházejí z roku 1710. Jejich původní umístění bylo v Nejdku, na náměstí Karla IV., kde nesly pískovcovou sochu Madony. Hlavice sloupu a soška od regionálního umělce Karla Žáka jsou novodobé. (10) Stav dobrý, s lehkým biologickým napadením povrchu.

Stav: Dobrý

Okolí: Upravené (trávník ohrazený kamennou zídkou)

Památka: Ne (katalogové č. 1000139182, památkově chráněno od 3. 5. 1958 do 28. 1. 1980)

Vlastník: Náboženská matice

Obrázek 55 - Sloup se sochou Panny Marie

Nové Hamry

V zahradě domu č. p. 255, ve východní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3627039N, 12.7318667E

Mapa: Ne

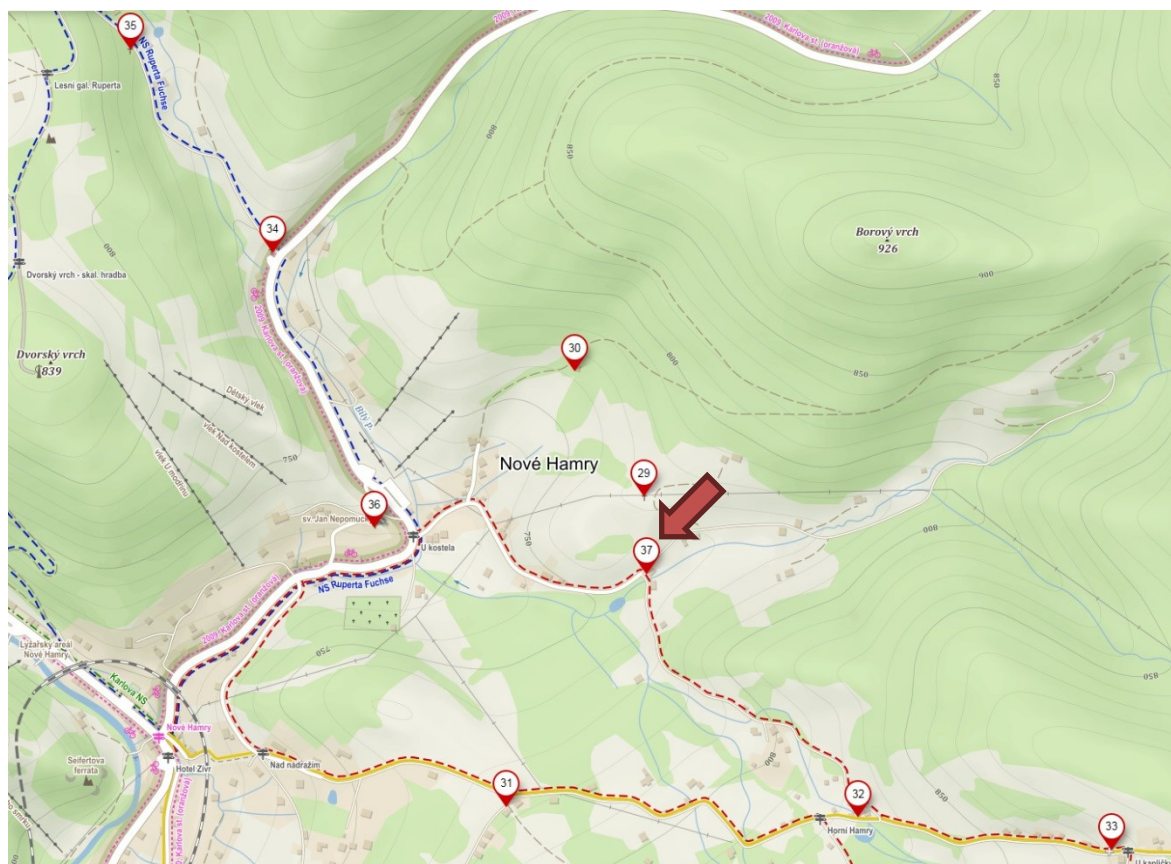
Popis: Zdobený litinový kříž s korpusem Krista, prázdnou kulatou nápisovou destičkou a plastikou truchlící sv. Anny a Panny Marie v patní části na kamenném soklu. Celková výška cca 2,5 metru, z toho více než polovina připadá na samotný kříž. Kříž i sokl je ve velice dobrém stavu.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Udržované (zahrada)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 56 - Litinový kříž na zahradě

Pernink

V obnoveném lesoparku nad obcí.

Druh: Socha

GPS: 50.3905064N, 12.7706525E

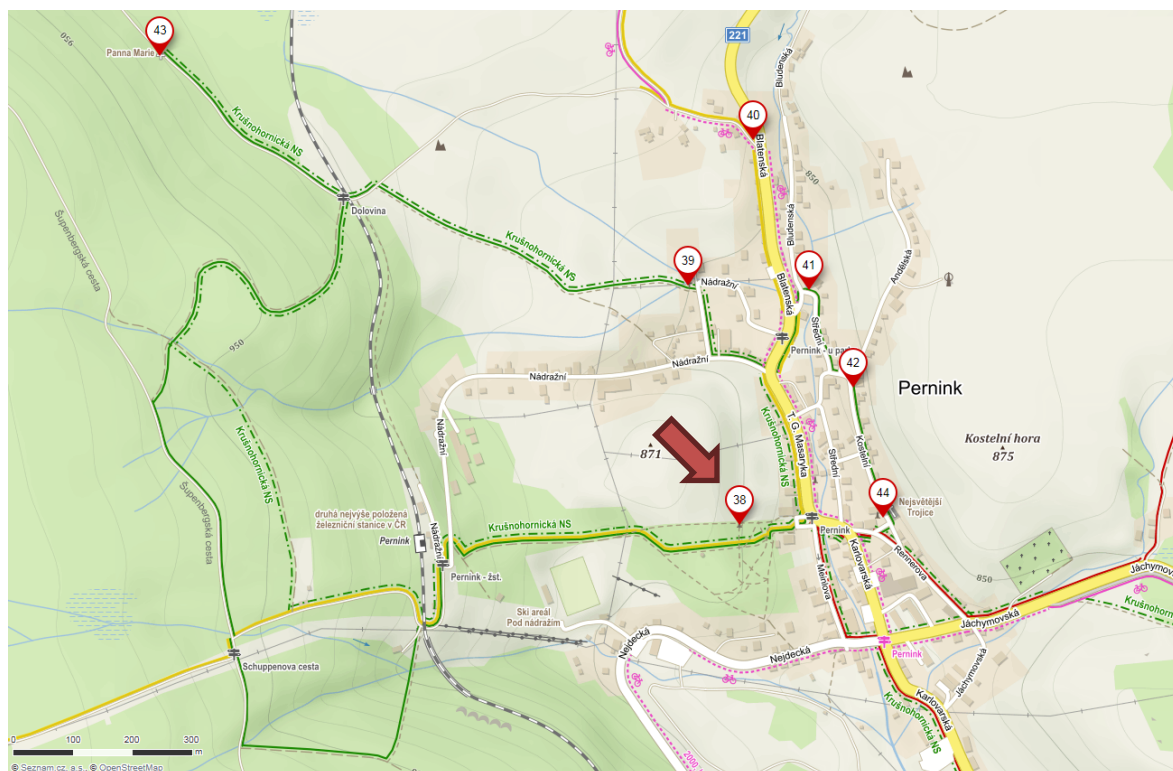
Popis: Litinová socha Ježíše Krista v téměř životní velikosti na žulovém profilovaném podstavci, do kterého je vložena deska s věnováním. Pochází z konce 19. století, kdy byla osazena v lesoparku vybudovaném Adalbertem a Carlem Meinlovými. Lesopark po roce 1945 zanikl, socha byla restaurována v rámci projektu „Regenerace lesoparku Pernink“, který proběhl v roce 2011. Projekt byl spolufinancován Evropským fondem pro regionální rozvoj a Státním fondem životního prostředí ČR v rámci Operačního programu Životní prostředí (celkové náklady 3 632 174 Kč, příspěvek 2 330 057 Kč) a dále Programem rozvoje venkova (celkové náklady 1 916 351 Kč, příspěvek 1 724 715 Kč). (11)

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Upravené (park)

Památka: Ne

Vlastník: Lesy České republiky, s. p.

11. Lesy ČR obnoví unikátní lesopark v obci Pernink na Karlovarsku. *Lesy ČR*. [Online] [Citace: 06. 08 2018.] (<https://lesy.cz/tiskova-zprava/lesy-cr-obnovi-unikatni-lesopark-v-obci-pernink-na-karlovarsku/>).

Obrázek 57 - Litinová socha Ježíše Krista v obnoveném lesoparku

Pernink

Mezi domy č. p. 331 a 348 v Nádražní ulici, v severní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3694222N, 12.7797669E

Mapa: Ano

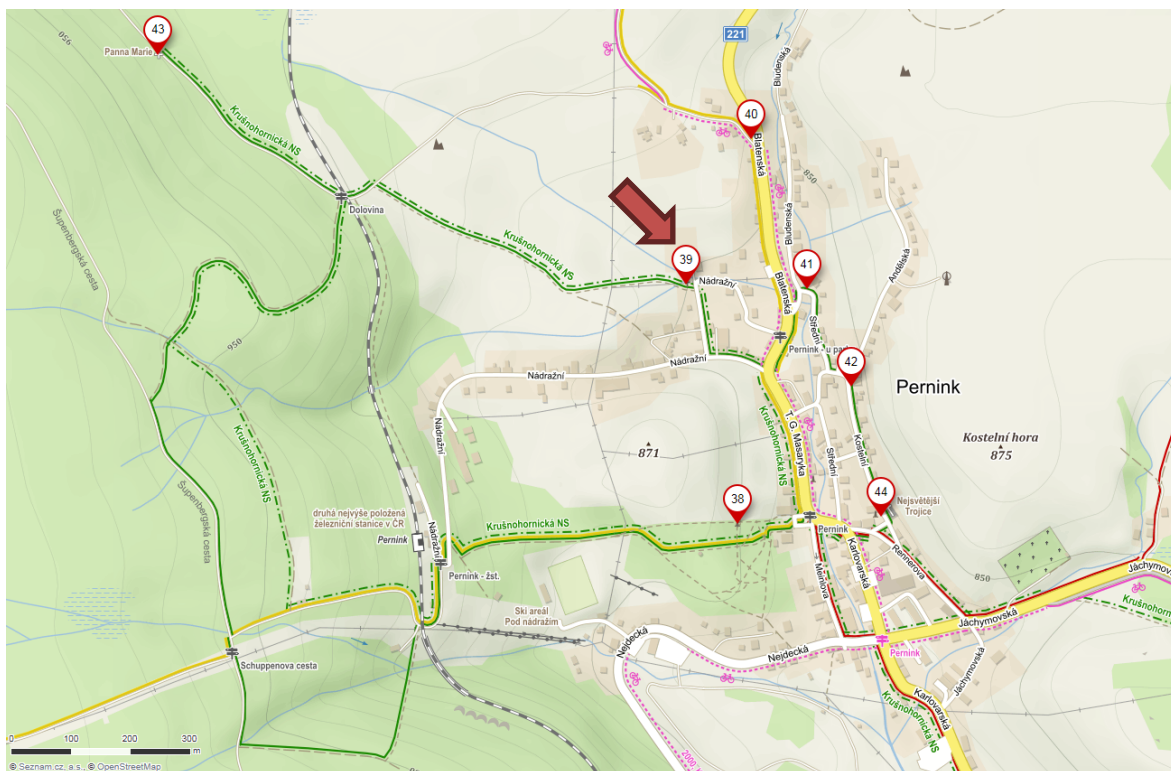
Popis: Litinový kříž s korpusem Krista na kamenném soklu. Celková výška cca 2 metry, z toho více než polovina připadá na samotný kříž. Na destičce nápis LP 1990 – datum opravy kříže. Sokl s patinou a vysekaným nápisem IHS je v dobrém stavu, kříž s počínající korozí porostlý lišejníkem má drobné poškození v horní části.

Stav: Uspokojivý

Okolí: Udržované (vysoká tráva v okolí kříže vysekána)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 58 - Litinový kříž

Pernink

U domu č. p. 45 v Blatenské ulici, v severní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3716325N, 12.7812786E

Mapa: Ne

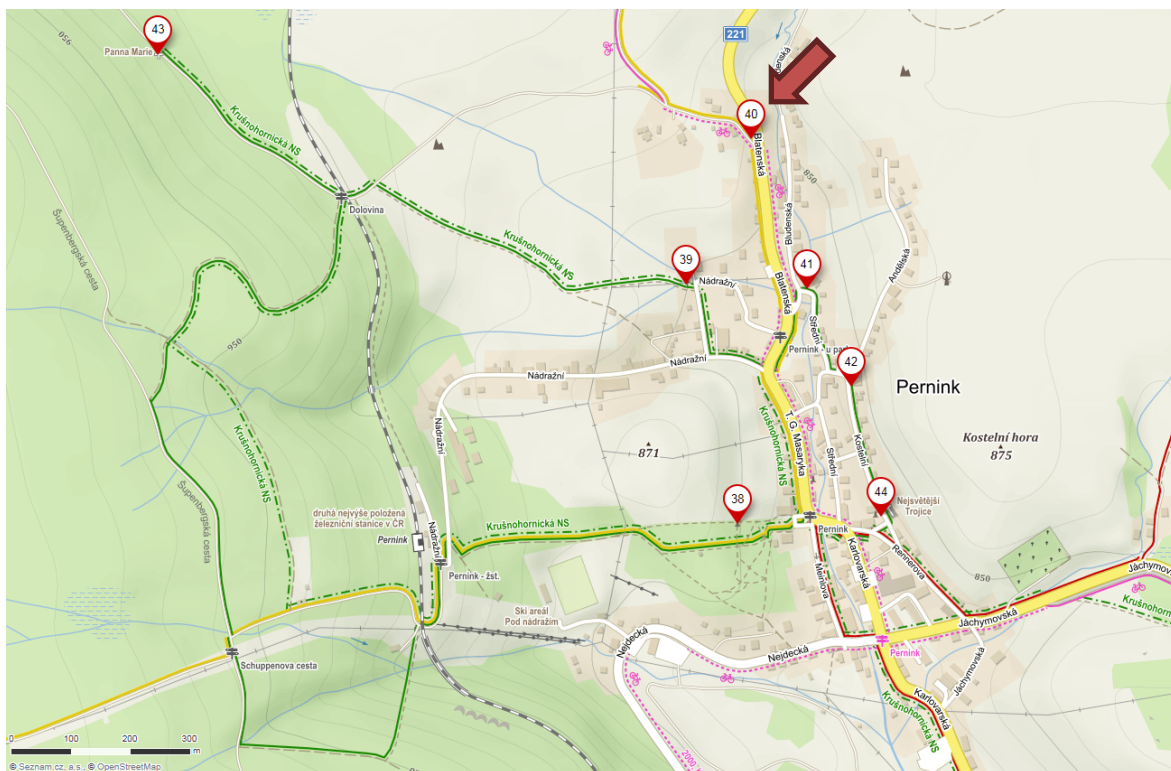
Popis: Jednoduchý kovový kříž s korpusem Krista, zdobnou nápisovou destičkou (prázdnou) a nápisem INRI v horní části na jednoduchém kamenném soklu s vytesaným letopočtem 1867 (?). Celková výška cca 2 metry. Sokl s patinou i kříž jsou až na drobné poškození plastiky Krista ve velmi dobrém stavu.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Udržované (na zahradě rodinného domu)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 59 - Kříž v zahradě

Pernink

U domu č. p. 56 ve Střední ulici, ve střední části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3693256N, 12.7826419E

Mapa: Ano

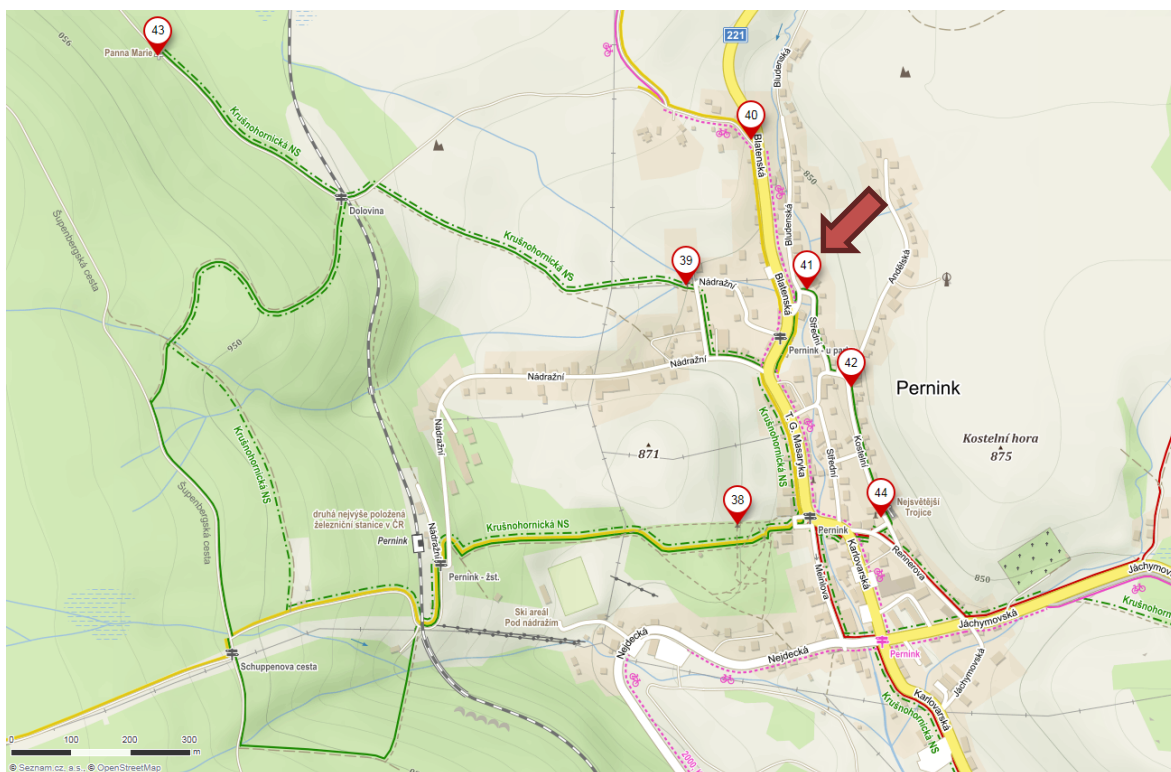
Popis: Bohatě zdobený litinový kříž s korpusem Krista a arkádovou plastikou v patní části na kamenném soklu. Celková výška cca 2 metry, z toho dvě třetiny připadají na samotný kříž. Sokl s patinou je ve velmi dobrém stavu, kříž je porostlý lišejníkem a s viditelnou korozí.

Stav: Uspokojivý

Okolí: Udržované (před plotem rodinného domu)

Památka: Ne

Vlastník: Obec Pernink

Obrázek 60 - Litinový kříž

Pernink

U domu č. p. 67 v Kostelní ulici, ve střední části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3678747N, 12.7836450E

Mapa: Ano

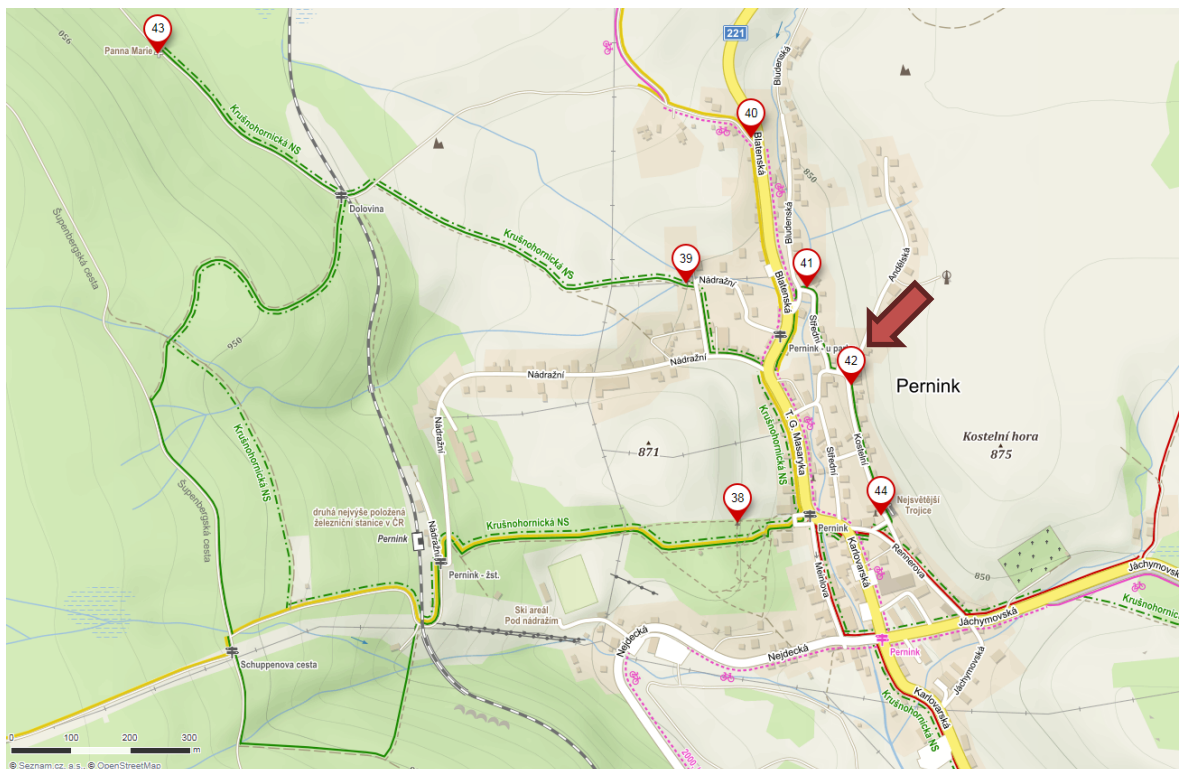
Popis: Jednoduchý kovový (s povrchem budícím dojem dřeva) kříž bez soklu, s korpusem Krista. Výška cca 2,5 metru, pod Ježíšem destička s nápisem *Bethe und Arbeite*. Kříž je ve velmi dobrém stavu s nedávno obnoveným nátěrem, jen nápis INRI v horní části nekompletní.

Stav: Dobrý

Okolí: Udržované (před plotem rodinného domu)

Památk: Ne

Vlastník: Obec Pernink

Obrázek 61 - Velký kovový kříž

Pernink

1,5 km severozápadním směrem od centra obce.

Druh: Kaple

GPS: 50.3729272N, 12.7671839E

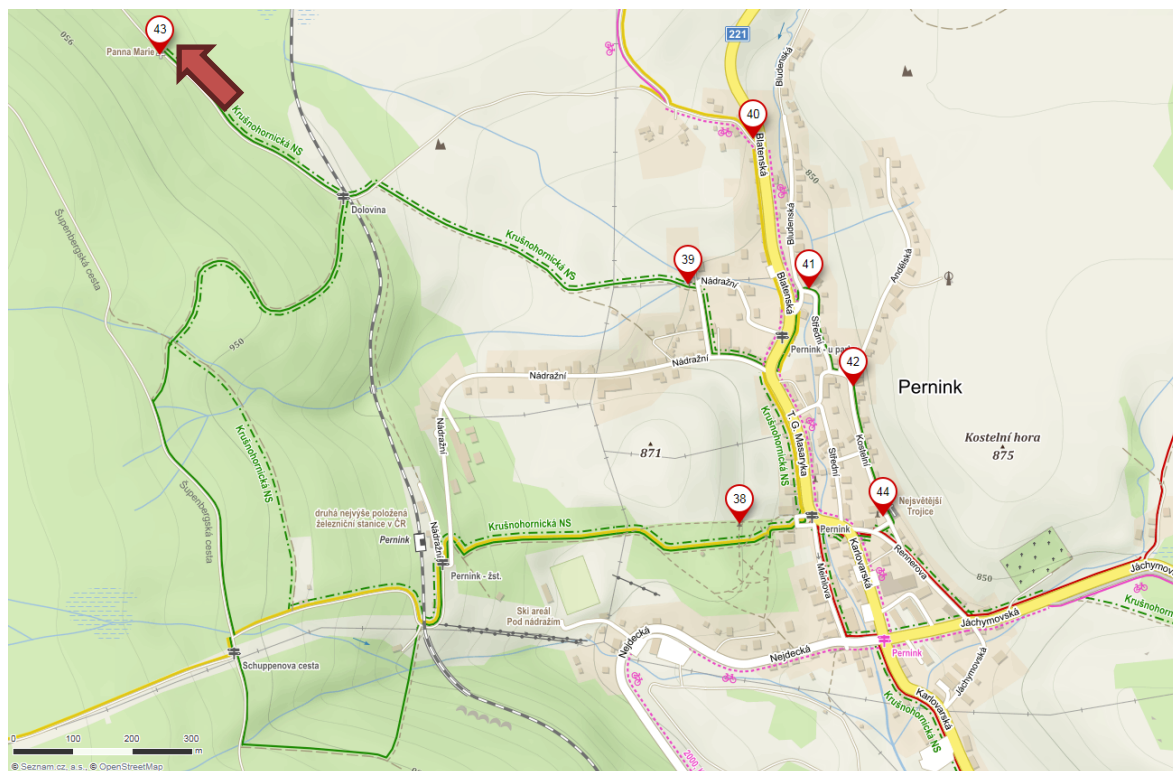
Popis: Obdélná lesní kaple Panny Marie z 2. poloviny 19. stol s neodsazeným polokruhovým presbytářem krytá sedlovou, nad závěrem zvalbenou plechovou střechou. Před vstupním průčelím se širokým obdélným segmentem zakončeným vchodem s kovanou zdobnou mříží stojí otevřená předsíňka s trojicí kamenných schodů krytá sedlovou plechovou stříškou. Boční stěny kaple jsou prolomeny při závěru po jednom obdélném, polokruhově zakončeném okně. Vnitřní prostor je sklenut valenou klenbou. Vnitřní zařízení tvoří obraz Neposkvrněného Srdce Panny Marie zavěšený nad jednoduchým oltářem na závěrové stěně presbytáře. Počátkem 21. století prošla poškozená kaple celkovou rekonstrukcí, byla natřena plechová střecha a stěny kaple byly nově omítnuty. (12)

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Přírodní

Památk: Ne

Vlastník: Obec Pernink

12. Pernink - kaple Panny Marie. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 12. 08 2018.] <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/pernink-kaple-panny-marie>.

Obrázek 62 - Lesní kaple Panny Marie

Pernink

U kostela Nejsvětější Trojice v centrální části obce.

Druh: Socha

GPS: 50.3658928N, 12.7843831E

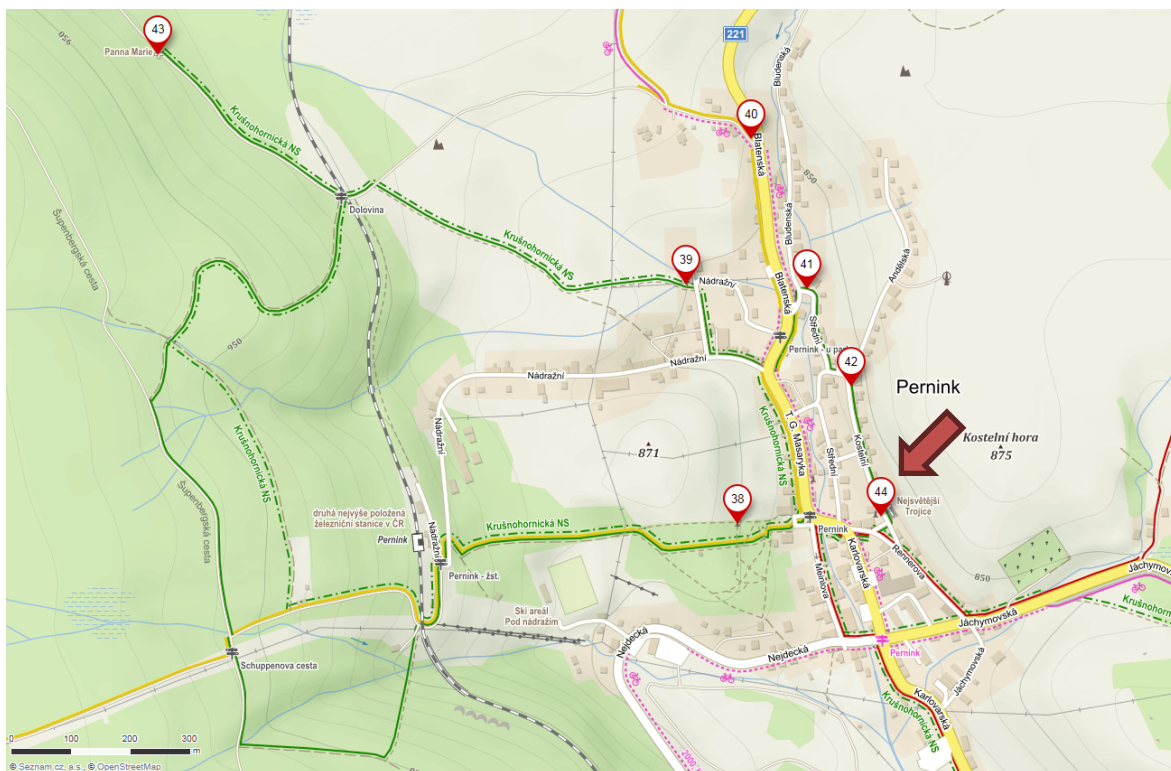
Popis: Litinová polychromovaná socha Vítězného Ježíše Krista na litinovém podstavci z 2. poloviny 19. století. Kristus se vznáší na Zeměkouli s levou nohou ve vzduchu, pravá ruka je zdvižená žehnající, v levé ruce drží žerd' s korouhví. Hranolový sokl se zkosenými hranami má profilovanou patku, zakončen je římsou s motivem cimbuří. Celkový stav je velmi dobrý, před několika lety byl obnoven nátěr, vyrovnán nakloněný podstavec a přibyla dřevěná ohrádka. Plastika je relativně ojedinělá použitým materiálem.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Upravené

Památka: Ano (katalogové č. 1000131187, památkově chráněno od 3. 5. 1958)

Vlastník: Obec Pernink

Obrázek 63 - Litinová socha Vítězného Ježíše Krista

Horní Blatná

Na prostranství u kostela sv. Vavřince v centrální části města.

Druh: Sloup se sochou

GPS: 50.3905064N, 12.7706525E

Popis: Barokní sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého z počátku 18. století od neznámého autora. Na žulovém čtyřbokém schodu umístěn pískovcový hranolový sokl se silně přesahující krycí deskou. Na podstavci stojí sloup s hladkým pískovcovým dříkem a pískovcovou hlavicí sloupu s hlavami andílků, na jehož vrcholu je umístěna pískovcová socha světce v obvyklém kanovníckém úboru, hlavou nakloněnou k levému rameni a s krucifixem, přidrženým oběma rukama. Dílo zřejmě vzniklo ještě před svatořečením Jana Nepomuckého (31. května 1721). V průběhu 19. století byla socha se sloupem opravována a doplněna nápisem na podstavci: „SANCTE IOANEVS NEPOMUCENE ORA PRO NOBIS“ (Svatý Jane Nepomucký, pros za nás) a nápisem dokumentujícím provedenou opravu. (13) Stav dobrý, s lehkým biologickým napadením povrchu.

Stav: Dobrý

Okolí: Upravené (park)

Památka: Ano (katalogové č. 1000148254, památkově chráněno od 3. 5. 1958)

Vlastník: Město Horní Blatná

13. sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého . *Památkový katalog Národního památkového ústavu*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/?element=15448322&sequence=20&mode=fulltext®ion%5B0%5D=Karlovarsk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Karlovy+Vary&municipality%5B0%5D=Horn%C3%AD+Blatn%C3%A1&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>.

Obrázek 64 - Sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého

Horní Blatná

Před kostelem sv. Vavřince v centrální části města

Druh: Socha

GPS: 50.3905064N, 12.7706525E

Popis: Socha sv. Vojtěcha – monumentální pozdně barokní socha velmi dobré umělecké úrovně. Na nízkém soklu je čtyřboký hranolový podstavec s profilovanou krycí deskou. Na něm, na menším soklíku, je umístěna pískovcová socha sv. Vojtěcha v biskupském oděni. Socha je mechanicky poškozena, chybí dva prsty na žehnající pravici, část levé ruky, berla a veslo. V roce 1996 byla restaurována. (14)

Socha sv. Josefa s Ježíškem – pozdně barokní monumentální plastika z doby kolem roku 1750. Zajímavá je tím, že Josef je oděn v barokním šatu. Na soklíku umístěn jednoduchý čtyřboký podstavec se silnou krycí deskou profilu zvonice (možná někdy v minulosti položena opačně). Na ní je na nízké podestě umístěna pískovcová socha sv. Josefa s Ježíšem – děckem v náručí. (15)

Na obou sochách jsou viditelné zbytky polychromie. Kámen je zčásti zvětralý, s lehkým biologickým napadením povrchu.

Stav: Uspokojivý

Okolí: Upravené (okrasné záhony před vstupem do kostela)

Památka: Ano (katalogové č. 1000130287, památkově chráněno od 3. 5. 1958)

Vlastník: Město Horní Blatná

Příloha 46 – Socha sv. Vojtěcha a sv. Josefa u kostela

14. socha sv. Vojtěcha. *Památkový katalog Národního památkového ústavu*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.] <https://www.pamatkovykatalog.cz/?element=14479350&sequence=17&mode=fulltext®ion%5B0%5D=Karlovarsk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Karlovy+Vary&municipality%5B0%5D=Horn%C3%AD+Blatn%C3%A1&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>.

15. socha sv. Josefa. *Památkový katalog Národního památkového ústavu*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.] <https://www.pamatkovykatalog.cz/?element=14479494&sequence=18&mode=fulltext®ion%5B0%5D=Karlovarsk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Karlovy+Vary&municipality%5B0%5D=Horn%C3%AD+Blatn%C3%A1&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>.

Obrázek 65 - Socha sv. Vojtěcha

Obrázek 66 - Socha sv. Josefa s Ježíškem

Horní Blatná

U domu č. p. 210 na rohu ulic Perninská a U Kovárny, jižní část obce.

Druh: Kaple

GPS: 50.3893842N, 12.7713600E

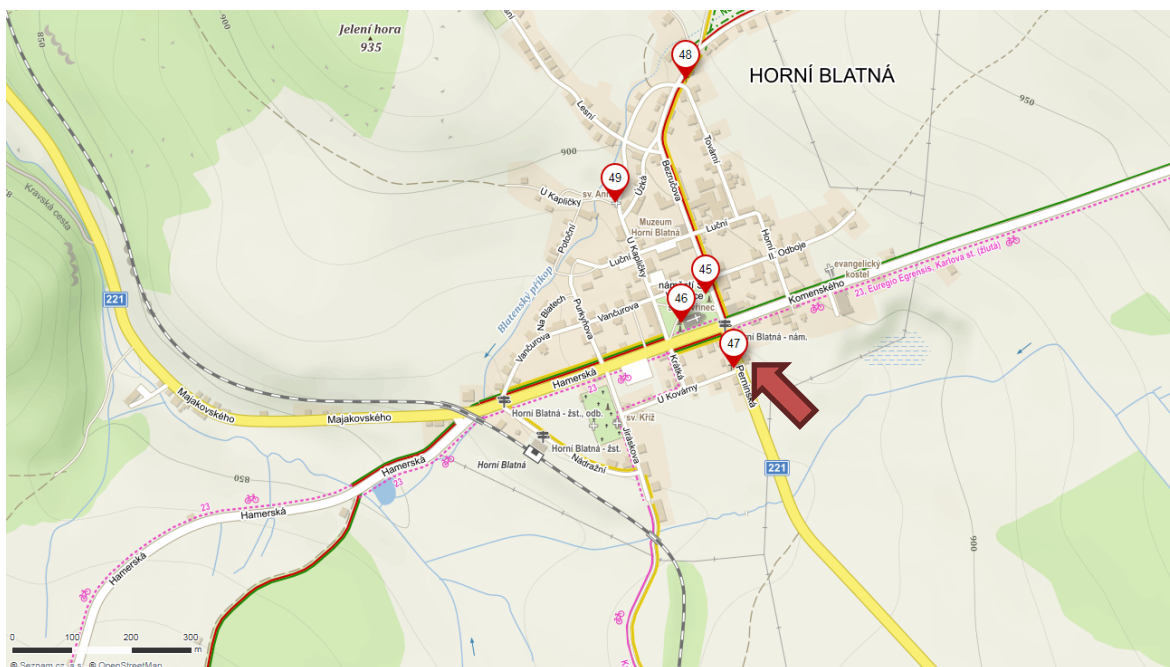
Popis: Zděná omítaná kaplička se dvěma nad sebou umístěnými výklenky. Půdorys vzadu půleliptický, vpředu lichoběžníkový, stříška kuželovitá. V čelní stěně jsou vybrány nad sebou dva výklenky, dolní širší a hlubší, půlkruhového půdorysu, čelně zakončený, s cihlovou římsou a původně zasklený rámem, horní menší vrcholí půlkruhem. V obou výklencích jsou umístěny plastiky Krista na kříži. Průčelí zakončeno jednoduchým křížkem. Pochází zřejmě z počátku 19. století. (16) Na čelní straně, zejména pod spodním výklenkem a také uvnitř něj, je popraskaná a částečně vypadaná omítka, dřevěné rámy výklenků mají oprýskaný nátěr (stav k říjnu 2017).

Stav: Uspokojivý

Okolí: Upravené (v rohu zahrady rodinného domu)

Památka: Ano (katalogové č. 1000130945, památkově chráněno od 3. 5. 1958)

Vlastník: Fyzická osoba

16. výklenková kaplička sv. Kříže. *Památkový katalog Národního památkového ústavu*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.] <https://www.pamatkovykatalog.cz/?element=779615&sequence=1&mode=fulltext®ion%5B0%5D=Karlovarsk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Karlovy+Vary&municipality%5B0%5D=Horn%C3%AD+Blatn%C3%A1&order=relevance%3A+desc&action=element&presenter=ElementsResults>.

Obrázek 67 - Výklenková kaplička v Horní Blatné

Horní Blatná

U domu č. p. 173 v Tovární ul., severní část obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3937311N, 12.7701383E

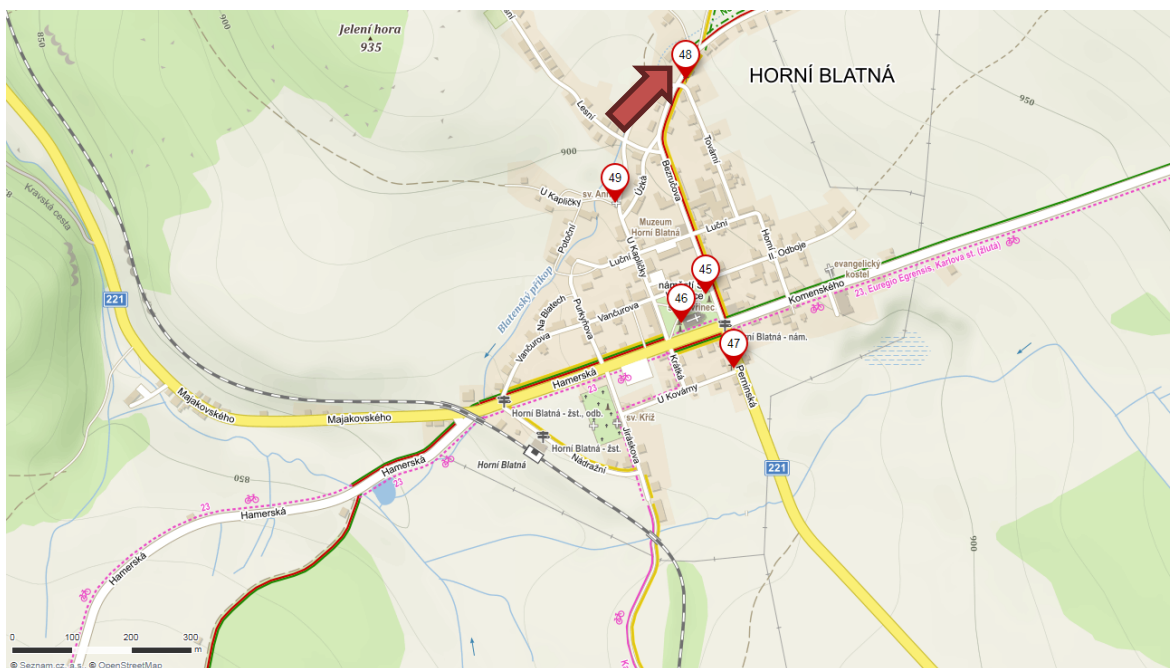
Popis: Litinový kříž jetelového typu s korpusem Krista na vysokém kamenném soklu. Celková výška cca 2,3 metru, z toho polovina připadá na samotný kříž. Kříž byl obnoven v roce 2004. Nyní je v dobrém stavu, s kvalitním nátěrem, kamenný sokl s patinou je také bez poškození.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Upravené

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 68 - Litinový kříž na vysokém soklu

Horní Blatná

Na rohu ulice U Kapličky, v severozápadní části města.

Druh: Kaple

GPS: 50.3918950N, 12.7684822E

Popis: Pozdně barokní kaple sv. Anny z poloviny 19. století, obdélného tvaru s polokruhovou apsidou, krytá šindelovou valbovou střechou. Vstupní průčelí s obdélným, polokruhově zakončeným vchodem, je završeno trojúhelníkovým štítem. Boční stěny kaple jsou prolomeny po jednom obdélném, obloukově zakončeném okně. Vnější stěny jsou hladké, bez členění. Pod střechou obíhá dřevěná profilovaná římsa. (17) 15. července 2012 byla kaplička slavnostně vysvěcena po důkladné rekonstrukci, která proběhla v režii místních občanů. Při rekonstrukci byl vybaven interiér, osazena okna a dveře a doplněny plastiky sv. Anny a sv. Marie.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Upravené (lavička k posezení, informační tabule naučné stezky)

Památk: Ne

Vlastník: Město Horní Blatná

Obrázek 69 - Kaple sv. Anny pod vzrostlým kaštanem

Obrázek 70 - Prázdná kaple před rekonstrukcí. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska

Obrázek 71 - Kaple před r. 1945. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska

Abertamy

U kostela Čtrnácti svatých pomocníků, ve střední části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3686078N, 12.8184708E

Mapa: Ano

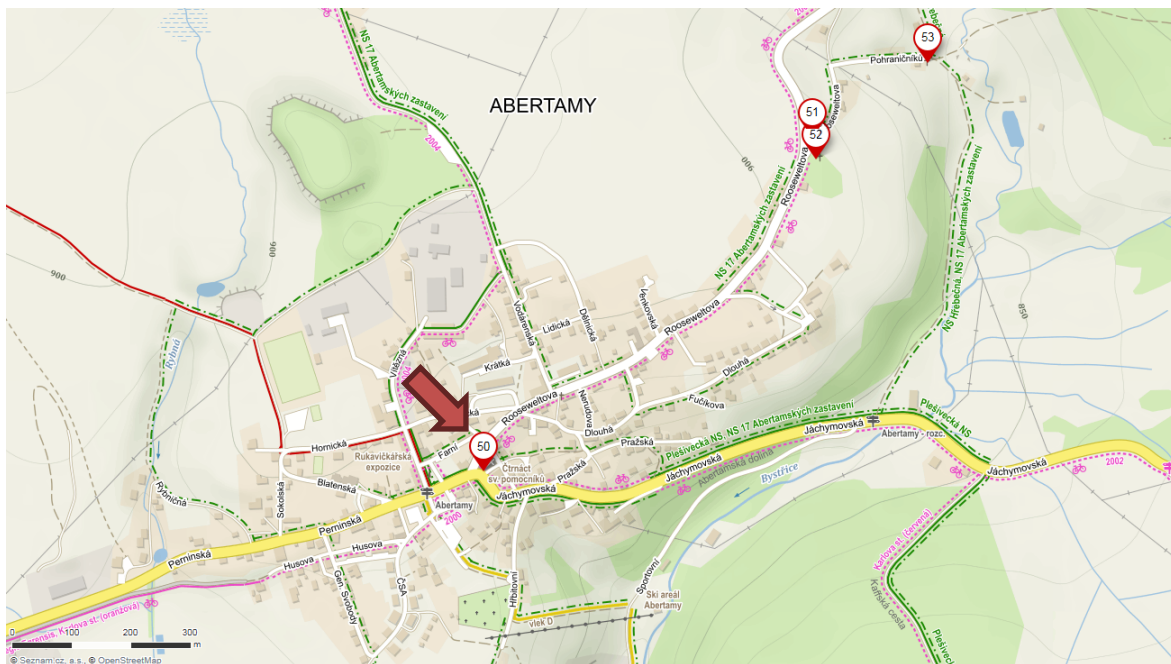
Popis: Jednoduchý kovový kříž bez soklu (v horní části s vytvořeným efektem dřeva), s korpusem Krista a nápisem INRI v horní části. Výška cca 2,5 metru. Kříž je ve velmi dobrém stavu.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Udržované (před kostelem uvnitř kovového ohrazení)

Památka: Ne

Vlastník: Město Abertamy

Obrázek 72 - Kříž před kostelem Čtrnácti svatých pomocníků

Abertamy

Před penzionem č. p. 68 v Rooseweltově ulice, v severní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3736753N, 12.8263144E

Mapa: Ano

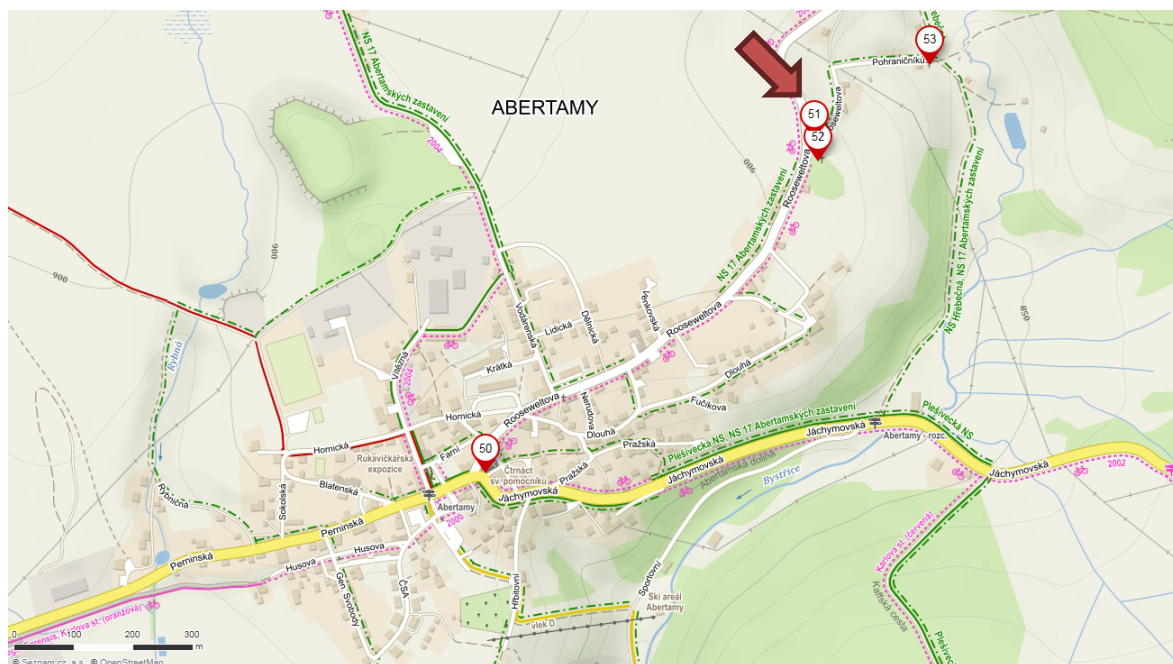
Popis: Kovový kříž jetelového typu s korpusem Krista, prázdnou nápisovou destičkou a nápisem INRI v horní části. Postaven na kamenném soklu s výrazným zkosením. Celková výška cca 2 metry. Kříž je ve velmi dobrém stavu.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Udržované (sekaný trávník mezi silnicí a parkovištěm)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 73 - Kříž u penzionu

Abertamy

Na haldě po těžbě stříbra v Rooseweltově ulici, v severní části obce.

Druh: Kříž

GPS: 50.3733450N, 12.8264011E

Mapa: Ano

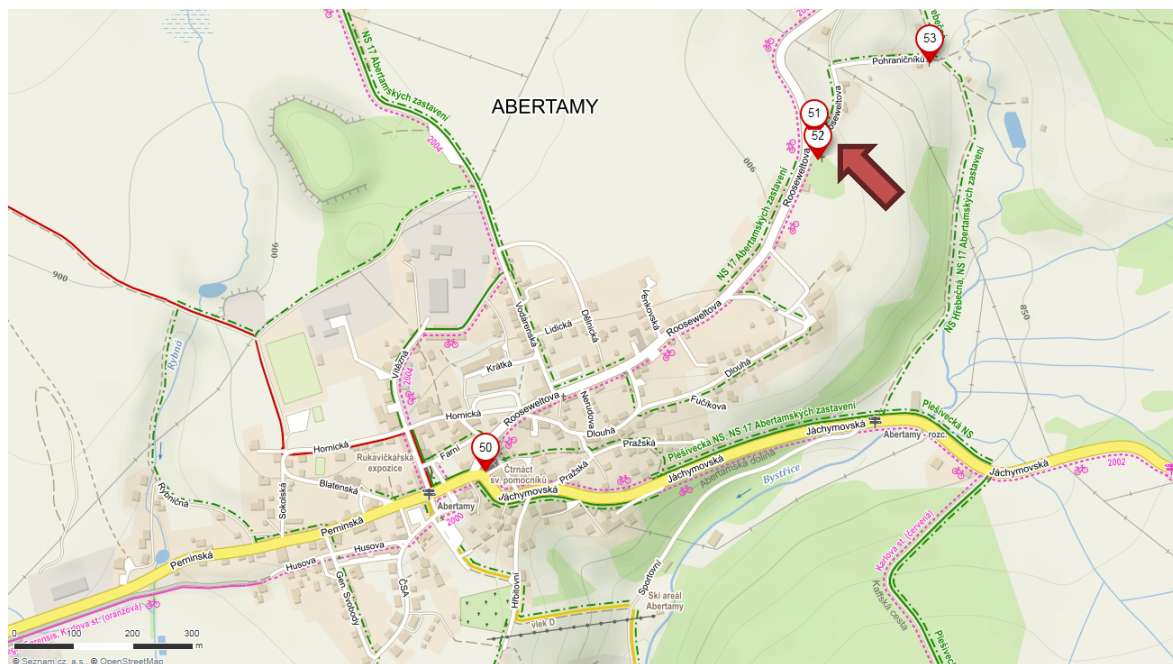
Popis: Jednoduchý kamenný kříž s mohutným soklem, vysoký cca 1,5 metru. Kříž je ve velmi dobrém stavu. Podle informační cedule Stezky Alexandra Wüsta, která se nachází pod haldou, jde o připomínku neštěstí ve stříbrném dolu Kreuz-Zeche (Křížová šachta), který zde byl v provozu od 16. století. Kříž byl původně umístěn na druhé straně silnice.

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Udržované (sekaný trávník mezi silnicí a parkovištěm)

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 74 - Kamenný kříž na haldě

Abertamy

U chaty bez č. p., na jižním okraji místní části Hřebečná.

Druh: Kříž

GPS: 50.3748322N, 12.8290253E

Mapa: Ano

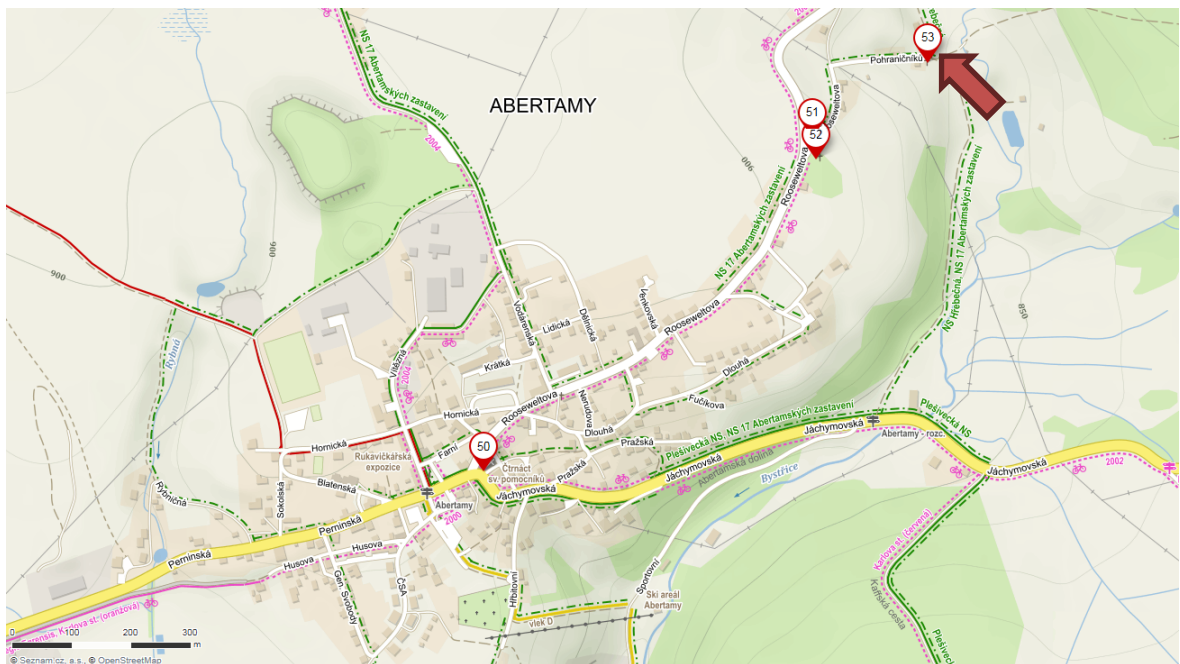
Popis: Samotný kamenný sokl s chybějícím křížem.

Stav: Špatný - nekompletní

Okolí: Spíše neudržované

Památka: Ne

Vlastník: Fyzická osoba

Obrázek 75 - Prázdný sokl kříže

Abertamy

U domu č. ev. 10, v místní části Hřebečná.

Druh: Kříž

GPS: 50.3826189N, 12.8322483E

Mapa: Ano

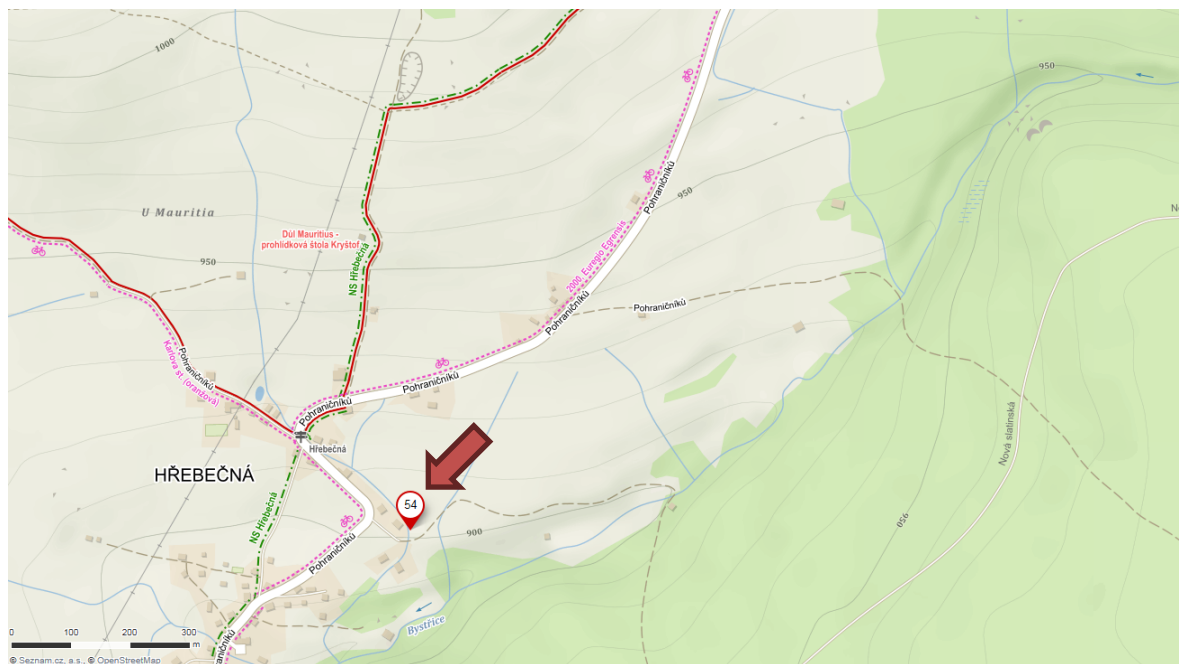
Popis: Zdobený litinový kříž s korpusem Krista a arkádovou plastikou ve spodní části na jednoduchém kamenném soklu. Celková výška cca 2 metry. Na kříži je viditelná koroze, sokl je v horní části popraskán. Jak je patrné z fotografie, tak kříž je k soklu nyní připevněn jiným způsobem a není tedy jisté, zda je původní.

Stav: Uspokojivý

Okolí: Přírodní (na louce pod vzrostlými stromy)

Památka: Ne

Vlastník: Město Abertamy

Obrázek 76 - Litinový kříž v Hřebečné

Mílov

V zaniklé osadě Mílov (něm. Halbmeile), na česko – saské hranici.

Druh: Kaple

GPS: 50.4335361N, 12.8017333E

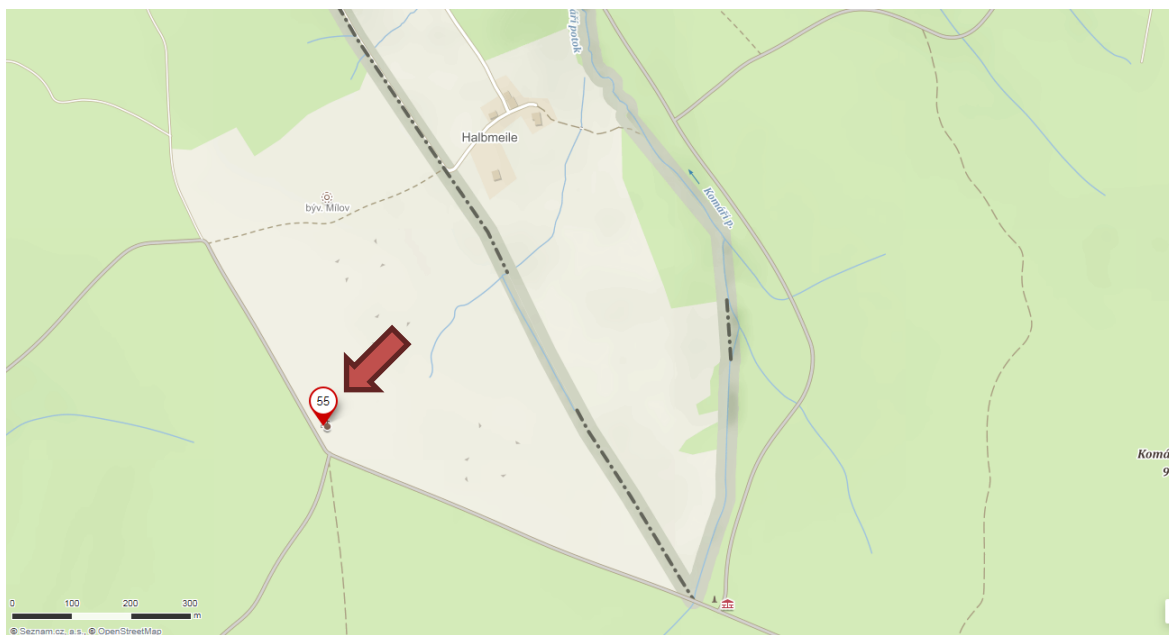
Popis: V roce 2013 uplynulo 60 let od zničení původní kaple sv. Jana Nepomuckého, kterou nechal kolem roku 1830 postavit místní občan Christoph Glaser. Při té příležitosti bylo rozhodnuto postavit na jejích základech kapli novou, jako symbol usmíření mezi Čechy a Němci. Pro stavbu byly využity původní kameny a žulové obložení oken i dveří, v podlaze je navíc použito po jednom žulovém kameni z každého ze zbouraných Mílovských domů. Architektonické řešení stavby vychází ze zachované fotodokumentace původní kaple. Stavba má obdélníkový půdorys se skosenými rohy v místě oltáře, sedlovou střechou, nad hřebenem je konstrukce zvoničky se zvonovou stolicí a malým zvonem. Interiér kaple tvoří dřevěné lavice a jednoduchý oltář s vyobrazením sv. Jana Nepomuckého, po stranách doplněný plastikami sv. Jana a Madony. Slavnostní vysvěcení kaple proběhlo 17. 5. 2014. Náklady na stavbu činily cca půl milionu Kč, 85% z této částky bylo financováno z Fondu malých projektů Programu Cíl 3 na podporu přeshraniční spolupráce. Kapli doplňuje originální dřevěný kříž s korpusem Krista. (18)

Stav: Velmi dobrý

Okolí: Upravené (posekaná louka, posezení, informační tabule)

Památka: Ne

Vlastník: Město Boží Dar

18. Kaple Mílov. *Stavby karlovarského kraje*. [Online] [Citace: 4. 9 2018.]

<http://www.stavbykarlovarska.cz/cz/hlasovani/kaple-milov-142>.

Obrázek 77 - Obnovená kaple sv. Jana Nepomuckého v Mílově

Obrázek 78 - Interiér kaple

Obrázek 79 - Dřevěný kříž s korpusem Krista

Obrázek 80 - Původní kaple před r. 1945. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska

Seznam zdrojů příloh

1. **Michálek, Milan.** *Křížová cesta v Nejdku*. 1. Karlovy Vary : Město Nejdek, 2007. ISBN 978-80-254-0270-2.
2. Nejdek - Nejdecká křížová cesta. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.] <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/nejdek-nejdecka-krizova-cesta>.
3. Nejdek - socha sv. Jana Nepomuckého. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 02. 08 2018.] <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/nejdek-socha-sv-jana-nepomuckeho>.
4. sloup se sousoším Nejsvětější Trojice. *Památkový katalog Národního památkového ústavu*. [Online] [Citace: 02. 08 2018.] <https://www.pamatkovykatalog.cz/?element=14485995&sequence=7&mode=fulltext®ion%5B0%5D=Karlovarsk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Karlovy+Vary&municipality%5B0%5D=Nejdek&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>.
5. Nejdek - sloup se sochou sv. Michaela Archanděla. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 02. 08 2018.] <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/nejdek-sloup-se-sochou-sv-michaela-archandela>.
6. Oldřichov - lesní kaple (Flurkapelle). *Příroda a památky Karlovarska*. [Online] [Citace: 06. 08 2018.] <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/oldrichov-lesni-kaple-flurkapelle>.
7. Suchá - kaple. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 06. 08 2018.] <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/sucha-kaple>.
8. Boží muka v Suché u Nejdku. *Znovuobjevené krušnohoří*. [Online] [Citace: 6. 10 2018.] <http://www.znkr.cz/fotogalerie/album/775-bozi-muka-v-suche-u-nejdku/>.
9. Nové Hamry - kaple. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.] <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/nove-hamry-kaple>.
10. Nové Hamry - sloup se sochou Panny Marie. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.] <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/nove-hamry-sloup-se-sochou-panny-marie>.
11. Lesy ČR obnoví unikátní lesopark v obci Pernink na Karlovarsku. *Lesy ČR*. [Online] [Citace: 06. 08 2018.] (<https://lesy-cr.cz/tiskova-zprava/lesy-cr-obnovi-unikatni-lesopark-v-obci-ernink-na-karlovarsku/>).
12. Pernink - kaple Panny Marie. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 12. 08 2018.] <http://www.pamatkyapriodakarlovarska.cz/ernink-kaple-panny-marie>.
13. sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého . *Památkový katalog Národního památkového ústavu*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.] <https://www.pamatkovykatalog.cz/?element=15448322&sequence=20&mode=fulltext&re>

gion%5B0%5D=Karlovarsk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Karlovy+Vary&municipality%5B0%5D=Horn%C3%AD+Blatn%C3%A1&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults.

14. socha sv. Vojtěcha. *Památkový katalog Národního památkového ústavu*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/?element=14479350&sequence=17&mode=fulltext®ion%5B0%5D=Karlovarsk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Karlovy+Vary&municipality%5B0%5D=Horn%C3%AD+Blatn%C3%A1&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>.

15. socha sv. Josefa. *Památkový katalog Národního památkového ústavu*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/?element=14479494&sequence=18&mode=fulltext®ion%5B0%5D=Karlovarsk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Karlovy+Vary&municipality%5B0%5D=Horn%C3%AD+Blatn%C3%A1&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>.

16. výklenková kaplička sv. Kříže. *Památkový katalog Národního památkového ústavu*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/?element=779615&sequence=1&mode=fulltext®ion%5B0%5D=Karlovarsk%C3%BD+kraj&county%5B0%5D=Karlovy+Vary&municipality%5B0%5D=Horn%C3%AD+Blatn%C3%A1&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>.

17. Horní Blatná - kaple sv. Anny. *Památky a příroda Karlovarska*. [Online] [Citace: 10. 08 2018.] <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/horni-blatna-kaple-sv-anny>.

18. Kaple Mílov. *Stavby karlovarského kraje*. [Online] [Citace: 4. 9 2018.] <http://www.stavbykarlovarska.cz/cz/hlasovani/kaple-milov-142>.

Seznam obrázků příloh

Obrázek 1 - Kříž na vrcholu

Obrázek 2 - Obnovená kaplička, VI. zastavení

Obrázek 3 - Původní dřevěný polychromovaný reliéf. Zdroj: Michálek, Milan. *Křížová cesta v Nejdku*

Obrázek 4 - Kaple Božího hrobu před r. 1945. Zdroj: Michálek, Milan. *Křížová cesta v Nejdku*

Obrázek 5 - Místo, kde stávala Kaple božího hrobu

Obrázek 6 - Místo, kde stávala kaple Olivetské hory

Obrázek 7 - Kaple Olivetské hory před r. 1945. Zdroj: Web památky a příroda Karlovarska

Obrázek 8 - Socha sv. Jana Nepomuckého

Obrázek 9 - Detail sochy Nejsvětější Trojice. Zdroj: Web Cokoli v okolí, Ivo Šafus

Obrázek 10 - Sloup se sochou Nejsvětější Trojice

Obrázek 11 - Původní umístění sloupu na náměstí. Zdroj: časopis Krušnohorský luft

Obrázek 12 - Sloup se sochou Panny Marie

Obrázek 15 - Sloup se sochou Archanděla Michaela

Obrázek 14 - Detail sochy Archanděla Michaela

Obrázek 13 - Sloup s původní sochou kolem r. 1920. Zdroj: Andrš, Michálek, Pánek. *Takový byl Nejde*

Obrázek 16 - Monumentální kamenný kříž v Nejdku

Obrázek 17 - Kříž u chaty v Limnické ul.

Obrázek 18 - Kříž na turistické stezce

Obrázek 19 - Poškozený sokl bez kříže ve Vysoké Štole

Obrázek 20 - Obnovený kříž

Obrázek 21 - Kříž v Oldřichově

Obrázek 22 - Ruiny lesní kaple v Oldřichově

Obrázek 23 - Lesní kaple před r. 1945. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska

Obrázek 24 - Kaple v Suché

Obrázek 25 - Kaple s informační tabulí naučné stezky

Obrázek 26 - Zdevastovaná kaple v r. 2005. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska

Obrázek 27 - Kaple před r. 1945. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska

Obrázek 28 - Boží muka v Suché. Zdroj: o. s. Jde o Nejde

Obrázek 29 - Sokl kříže v Suché

Obrázek 30 - Sokl kříže v Suché

Obrázek 31 - Obnovený kovaný kříž

Obrázek 32 - Kříž "U Zimů" mezi památnými lípami

Obrázek 33 - Kříž v Tisové

Obrázek 34 - Dnes již neexistující Longerova kaple před r. 1945. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska

Obrázek 35 - Kříž v 90. letech 20. století. Zdroj: Web Geocaching, Zaniklá Longerova kaple

Obrázek 36 - Kovaný kříž za Ovčím mostem

Obrázek 37 - Kříž čekající na obnovu

Obrázek 38 - Kovaný kříž v Tisové

Obrázek 39 - Přesunutý kříž

Příloha 56 – Seznam zdrojů a obrázků

Obrázek 40 - Kříž u chat

Obrázek 41 - Sokl kříže nad bývalým dolem Hieronymus

Obrázek 42 - Dřevěný kříž

Obrázek 43 - Kříž v zahradě

Obrázek 44 - Kříž z Moravy

Obrázek 45 - Kříž mezi uschlými jeřáby

Obrázek 46 - Kříž u chaty

Obrázek 47 - Kamenný kříž u kamenné stodoly

Obrázek 48 - Litinový kříž

Obrázek 49 - Kaple Panny Marie Bolestné

Obrázek 50 - Kaple Panny Marie Bolestné

Obrázek 51 - Interiér kaple s plastikou Piety

Obrázek 52 - Slavnostní posvěcení a zavěšení nových zvonů 14. května 1922

Obrázek 53 - Kříž na balvanu

Obrázek 54 - Plechový kříž

Obrázek 55 - Sloup se sochou Panny Marie

Obrázek 56 - Litinový kříž na zahradě

Obrázek 57 - Litinová socha Ježíše Krista v obnoveném lesoparku

Obrázek 58 - Litinový kříž

Obrázek 59 - Kříž v zahradě

Obrázek 60 - Litinový kříž

Obrázek 61 - Velký kovový kříž

Obrázek 62 - Lesní kaple Panny Marie

Obrázek 63 - Litinová socha Vítězného Ježíše Krista

Obrázek 64 - Sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého

Obrázek 65 - Socha sv. Vojtěcha

Obrázek 66 - Socha sv. Josefa s Ježíškem

Obrázek 67 - Výklenková kaplička v Horní Blatné

Obrázek 68 - Litinový kříž na vysokém soklu

Obrázek 69 - Kaple sv. Anny pod vzrostlým kaštanem

Obrázek 70 - Prázdná kaple před rekonstrukcí. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska

Obrázek 71 - Kaple před r. 1945. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska

Obrázek 72 - Kříž před kostelem Čtrnácti svatých pomocníků

Obrázek 73 - Kříž u penzionu

Obrázek 74 - Kamenný kříž na haldě

Obrázek 75 - Prázdný sokl kříže

Obrázek 76 - Litinový kříž v Hřebečné

Obrázek 77 - Obnovená kaple sv. Jana Nepomuckého v Mílově

Obrázek 78 - Interiér kaple

Obrázek 79 - Dřevěný kříž s korpusem Krista

Obrázek 80 - Původní kaple před r. 1945. Zdroj: Web Památky a příroda Karlovarska